

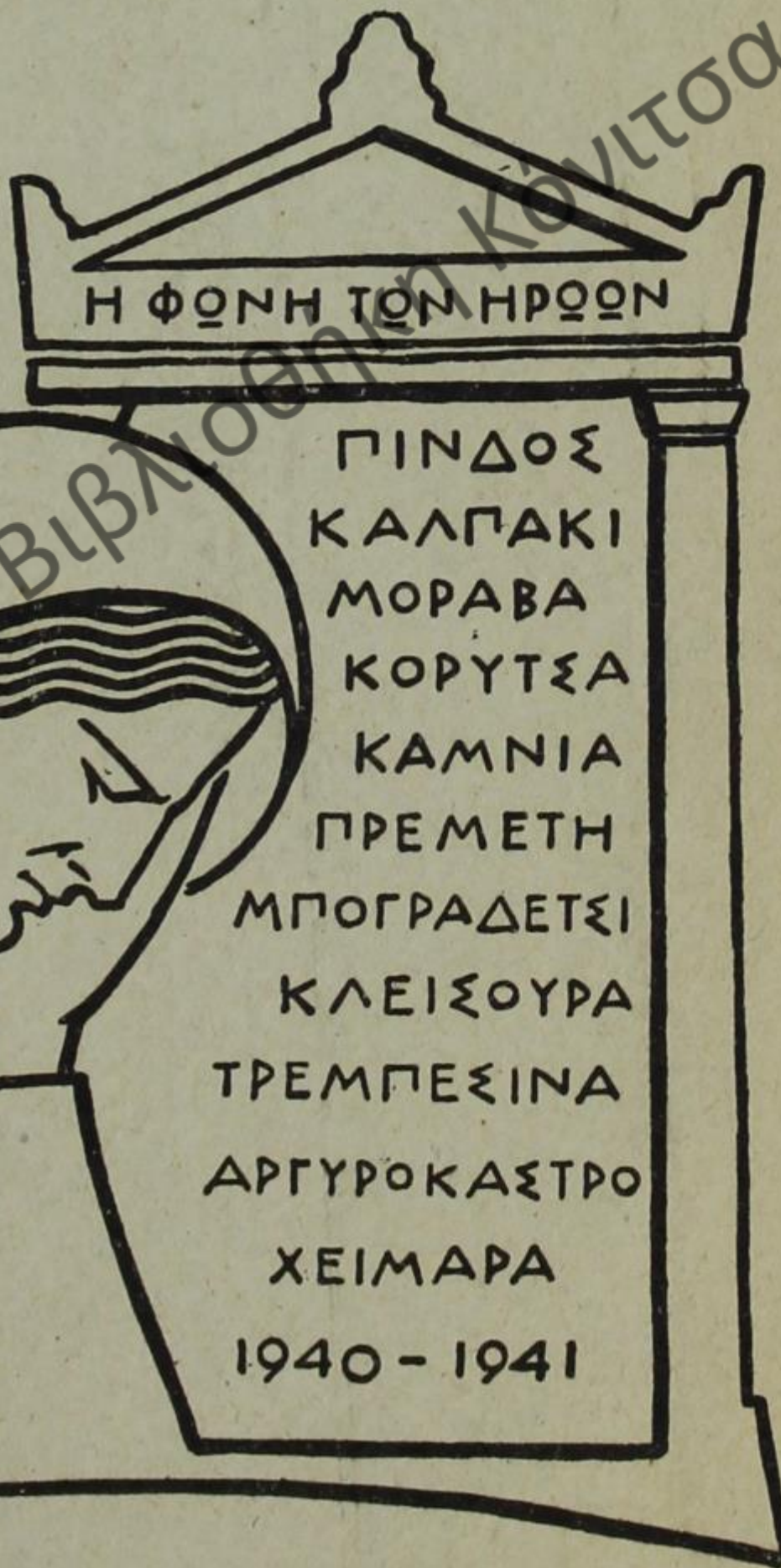
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΧΡ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ



Η ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

« ΘΑΡΣΕΙΝ ΧΡΗ »



ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1947

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΧΡ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ



Η ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΩ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΙ
ΣΥΝΕΔΡΙΩ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ ΤΗΝ 5ΗΝ ΙΟΥΝΙΟΥ 1946

«Θαρσεῖν χολή»



ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1946

Δ. 478/1962

949.65 10A

κωδ. εγγ. F208

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Βόρειος Ἡπειρος, ἡ πολυπαθὴς καὶ ἄμοιρος αὕτη ἑλληνικὴ γωνία, διῆλθε κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν, ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι σήμερον, ζωὴν ἀγωνιώδη καὶ πλήρη πικρῶν ἀπογοητεύσεων. Ἐντὸς τοῦ μικροῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος εἶδε τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐώρασε πολλάκις τὰ ἐλευθέρια της, ἀλλὰ διὰ τὴν μεταπέση πάλιν, φεῦ! εἰς σκληρότεραν δουλείαν. Τὰ παραληρήματα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ της κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1912, 1915 καὶ 1940 διεδέχοντο ἡμέραι πένθους καὶ δακρύων, διωγμοὶ τῶν δυναστῶν της σφοδρότεροι, ὅσον μεγαλυτέρα ἦτο ἡ ἐκδηλωθεῖσα χαρὰ κατὰ τὰ προηγηθέντα ἔτη τοῦ ἐλευθέρου βίου. Ὑπῆρξαν πολὺ ὀδυνηραὶ διὰ τοὺς βορειοηπειρώτας αἱ ἀλλεπάλληλοι αὐταὶ μεταπτώσεις ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν εἰς σκληρὸν ζυγόν, ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ τὸ φῶς εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὸν σπαραγμὸν καὶ ταῦτα οὐκ ἄπαξ, οὐδὲ εἰς μακροῦς ἀπ' ἀλλήλων χρονικὰς περιόδους ἀλλ' ἐντὸς μιᾶς μόνης γενεᾶς, τῆς ζωῆς καὶ συγχρόνου γενεᾶς ἡμῶν. Τόσαι διεθνεῖς ἀποφάσεις κατακυρώσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα παρέμειναν ἀνεκτέλεστοι, διότι ἡ βία καὶ ἡ ἀδικία ἰσχυρῶν τινῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ μάλιστα τῆς Ἰταλίας ἐστραγγάλιζον τὴν φωνὴν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας. Ποῦ ὀφείλονται καὶ διατὶ τὰ μαρτύρια καὶ ἡ σκληρὰ αὕτη μοῖρα τῆς Βορείου Ἡπείρου, θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνῶσται εἰς τὴν μελέτην ταύτην, περιέχουσαν ἀντικειμενικὴν ἐξιστόρησιν τῶν περιπετειῶν καὶ ἐξελίξεων τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ προβλήματος. Ἐξ αὐτῆς θὰ πεισθῇ πᾶς ἀπροκατάληπτος ἀναγνώστης, ὅτι ἡ Βόρειος Ἡπειρος, φυτώριον γόνιμον μεγάλων εὐεργετῶν καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ γένους, ἐστὶ λαμπρᾶς ἀκτινοβολίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πεδίον τοῦ θριάμβου τῶν ἑλληνικῶν ὀπλῶν κατὰ τὸν πρόσφατον πόλεμον ἐναντίον τῆς ἰταλικῆς αὐτοκρατορίας, ἀνήκει ὡς γνησίᾳ θυγάτηρ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὴν συνείδησιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, ὥστε μόνον ἡ καλὴ θέλησις τῶν νικητριῶν καὶ συμμάχων ἡμῶν Δυνάμεων χρειάζεται, ἵνα ἀπελευθερωθῇ διὰ παντὸς καὶ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς της Ἑλλάδος.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 6ῃ Ἰουνίου 1946

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΡ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
Τακτικὸς Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΕΠΙΛΟΓΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Τομ. Βιβλ. Γεν. Βιβλ. Γεν. Βιβλ. Γεν.

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΗ

Ἀνάγκη διεθνοῦς δικαιοσύνης. Εἶναι ἄγνωστον βεβαίως ὁποίας ἀκόμη ἐξελί-

ξεις θὰ ὑποστῆ ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁποῖαι θὰ εἶναι αἱ τελικαὶ ἀποφάσεις τῶν Διασκέψεων τῆς Εἰρήνης ὡς πρὸς τὰς δικαίας ἐθνικὰς διεκδικήσεις ἐκάστου κράτους. Αἱ τύχαι τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐημερίας τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι σήμερον εἰς χεῖρας τῶν νικητοῦν μεγάλων Δυνάμεων. Ἐὰν αἱ μεγάλοι αὗτοι Δυνάμεις τὴν τρωαστίαν ἰσχύν, τὴν ὁποίαν ἡ Θεῖα Πρόνοια ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν των, δὲν χρησιμοποιήσουν πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον καὶ δι' ἐγωϊστικὸς σκοπούς, ἀλλὰ διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος, θὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ κόσμου.

Ἄλλ' ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἤδη διαθέτουν, εἶναι μέγας πειρασμός, ὅπως χρησιμοποιήσουν ταύτην πρὸς προαγωγὴν μόνον τῶν ἰδίων συμφερόντων. Αἱ τύχαι λοιπὸν τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν τῆς γῆς ἐξαρτῶνται σήμερον ἀπὸ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ χρησιμοποιήσουν οἱ Ἰσχυροὶ Νικηταὶ τοῦ πολέμου τούτου τὴν δύναμίν των.

Ὁ σκληρὸς αὗτος πόλεμος διεξήχθη μὲ αὐτοθυσίαν καὶ ἡρωϊσμὸν ἀπὸ τοῦ φιλελευθέρου λαοῦ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ δημιουργηθῆ εἰς νέος κόσμος, πολὺ διάφορος τοῦ παλαιοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ ἔθνη θὰ ζῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ εὐημερίᾳ, ἀπηλλαγμένα τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐνδείας. Κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον τὸ φῶς, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη συνέκρουσθησαν εἰς μίαν ἀγρίαν πάλην ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, τῆς βίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος. Ἐν τέλει, ὅπως ἀνεμένετο, ἐθροιάβευσεν τὸ φῶς καὶ ἐξηφανίσθη τὸ σκότος, καὶ ὁ ἄνεμος τῆς ἐλευθερίας πνέει ἤδη ζωογόνος ἀνὰ τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸν νέον κόσμον, ὁ ὁποῖος θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ πολέμου τούτου καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ποταμοὶ αἱμάτων ἔρρευσαν, χῶραι ἠρημώθησαν καὶ ἔργα περίλαμπρα πολιτισμοῦ κατεκρημνίσθησαν δὲν πρέπει νὰ ἔχουν θέσιν ἢ βία, τὸ δίκαιον τοῦ Ἰσχυροῦ, τὸ ἐγωϊστικὸν συμφέρον, ὅπως συνέβαινε συνήθως εἰς τὸ παρελθόν.

Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἐὰν καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον διερρουθμίζετο ἡ νέα μορφή τοῦ κόσμου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς δυ-

νάμεως καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ ἐὰν ἀντὶ τοῦ Γερμανο-ιαπωνικοῦ μιλιταρισμοῦ καὶ τοῦ Ἰταλικοῦ φασισμοῦ ἄλλοι ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα φασισμοὶ καὶ μιλιταρισμοὶ παρουσιάζοντο ἐπὶ σκηνῆς πρὸς ἐπιβολὴν δυναμικῶν λύσεων κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Εἰρήνης. Τοσαῦται θυσίαι καὶ ἠρωϊσμοὶ τῶν εὐγενῶν τέκνων τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν θὰ ἀπέβαινον ἄσκοποι καὶ ἀνωφελεῖς. Ἐν τῷ παρελθόντι, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ συμφέρον τῶν Ἰσχυρῶν μᾶλλον ἢ ἡ δικαιοσύνη ὑπηγόρευε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο περιεῖχον τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀφορμὰς νέων πολέμων. Ἐλπίζομεν ὅτι αὐτὴν τὴν φορὰν ἐν ὀνόματι τῶν ἀνυπολογίστων θυσιῶν καὶ καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων ποῦ ὑπέστη ὅλος ὁ κόσμος, θὰ ἀποφευχθῶσι τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος καὶ θὰ ρυθμισθῶσιν αἱ τύχαι τῶν λαῶν μάλιστα τῶν μικρῶν λαῶν, ἐν πνεύματι δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος.

Εὐρωπ. Διπλωματίας ἀδικίαι πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλλάς ἠδικήθη πολλάκις εἰς τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὴν διεθνῆ διπλωματίαν καὶ ὑπῆρξε θύμα τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ ἀμοιβαίου ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μ. Δυνάμεων. Μία κατάφωρος ἀδικία εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ προσάρτησις μέρους τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Ἀλβανίαν διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας. Σήμερον δὲν ὑπάρχει ἡ ἀντίδρασις οὔτε τῆς Αὐστροουγγαρίας, οὔτε τῆς Ἰταλίας, διότι ἡ μὲν πρώτη ἐξηφανίσθη κατὰ τὸν πρῶτον εὐρωπ. πόλεμον, ἡ δὲ δευτέρα κατέρρευσε κατὰ τὸν δεύτερον. Παραδόξως ὅμως ἡ Βόρ. Ἠπειρος, εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς ὁποίας ἐδόθησαν ὑπὸ τῆς μικρᾶς ἡμῶν χώρας τὰ πρῶτα ὀδυνηρὰ κτυπήματα κατὰ τοῦ Ἄξονος, στενάζει εἰσέτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς διατρέχουν τὸν κίνδυνον τελείας ἐξοντώσεως ἀπὸ τοὺς διωγμούς, τὰς ἐκτοπίσεις, τὰς φυλακίσεις καὶ τὰς σφαγὰς ἐκ μέρους τῶν τουρκαλβανῶν. Εἰς τὰ χῶματα ἐκεῖνα, τὰ καθαγιασθέντα διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν θυσιῶν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας, τοῦ ἑτέρου σκέλους τοῦ πανισχύρου Ἄξονος, ἐκτυλίσσονται αὐτὴν τὴν στιγμὴν τραγωδίαί καὶ σπαράγματα ἀπερίγραπτοι ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Νικητῶν καὶ ἐκ μέρους ἑνὸς μικροῦ δοσιλόγου κράτους, ἑνὸς δορυφόρου τοῦ Ἄξονος. Καὶ ἐν ᾧ κατελήφθησαν τὰ ἑδάφη ὅλων τῶν δορυφόρων τοῦ Ἄξονος, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας, μόνον ἡ Ἀλβανία δὲν καταλαμβάνεται. οὔτε ὑφίσταται τὰς συνεπείας τῆς συνεργασίας τῆς μετὰ τοῦ Ἄξονος. Τὸ Ἀλβανικὸν κράτος, ἀφ' οὗ ἔδωκεν ἑαυτὸ ὡς ἀποβάθραν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἵνα διεκπεραιωθῇ εἰς τὰ Βαλκάνια, ἀφ' οὗ συνεπολέμησε δι' ὅλων τῶν δυνάμεων του μετὰ τῶν Ἰταλογερμανῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Συμμάχων, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἐπὶ τῇ βάσει ἀδιασείστων στοιχείων, μόλις διεῖδεν, ὅτι ὁ Ἄξων κατέρρευε καὶ ἡ νίκη τῶν Συμμάχων ἦτο βεβαία, ἐδημιούργησε μερικὰς ἀντιαξονικὰς ὀμάδας, καὶ

χάρις εἰς αὐτὰς τώρα τὰς δμάδας, αἱ ὁποῖαι κατέλαβον τὰς ἀρχὰς τοῦ κράτους ἀπὸ τοὺς ἀποχωροῦντας Γερμανούς, παρουσιάζεται ὡς σύμμαχος τῶν Νικητριῶν Δυνάμεων καὶ μάλιστα ὡς προστατευομένη καὶ φίλη αὐτῶν περισσότερον ἢ ἡ Ἑλλάς. Διότι ἰδοὺ ὅτι σήμερον ἡ Ἑλλάς ἔναντι τῆς Ἀλβανίας εὐρίσκεται εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἐφ' ὅσον εἶναι καταδεδικασμένη νὰ ἀτενίσῃ μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας τὰ μαρτύρια καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν ἐν Βορείῳ Ἡπειρῷ τέκνων της ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν. Αἱ ἐπίσημοι διαμαρτυρίαι τῆς Κυβερνήσεώς μας καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τοὺς διωγμοὺς τούτους καὶ ἡ ἔκκλησις των πρὸς τὰς Συμμάχους κυβερνήσεις, ὅπως καταληφθῇ ἡ Βόρειος Ἡπειρος διὰ Συμμαχικῶν καὶ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν γράφονται αἱ γραμμαὶ αὐταί, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπέφερον. Οἱ συνεχιζόμενοι ἐν Βορείῳ Ἡπειρῷ διωγμοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ὡς καὶ αὐτὴ αὐτῇ ἡ δουλεία τῶν Βορειοηπειρωτῶν ὑπὸ τοὺς Τουρκαλβανούς ἀποτελεῖ κατάφωρον ἀδικίαν ἐκ μέρους τῶν Ἰσχυρῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Τί ὀφείλει ἡ Εὐρώπη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' εἶναι ὀρθὸν καὶ δίκαιον ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα αὕτη τοῦ φωτὸς καὶ τῶν ὠραίων ἰδεῶν, ἡ ὁποία ἔκαμε πάντοτε τὸ καθήκον της πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καθ' ὅλην τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορίαν της, νὰ τύχῃ τοιαύτης μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τῶν ἰσχυρῶν Συμμάχων της; Πόσα δὲν ὀφείλει ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐλευθερία εἰς τοὺς Ἕλληνας; Ἀναγκαζόμεθα νὰ υπομνήσωμεν, διότι φαίνεται λησμονοῦνται πολὺ εὐκόλως, παλαιὰς καὶ προσφάτους ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων ὑπηρεσιῶν προβάλλομεν τὰς δικαίας ἐθνικὰς ἡμῶν ἀξιώσεις καὶ ἀπαιτοῦμεν νὰ παύσωσιν αἱ εἰς βάρος τῆς χώρας ἡμῶν ἀδικίαι τῶν Ἰσχυρῶν.

Καὶ ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Εὐρώπης ὀφείλουσι πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ κατὰ τὴν μορφήν φέρει κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν τὴν σφραγίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Εἰς μίαν ὁμιλίαν πρὸς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου ὁ μέγας πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας Γλάδστον ἔλεγε τὰ ἀκόλουθα ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑπηρεσίας ταύτας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν: «Οὐδεὶς πράγματι θὰ διανοεῖτο νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ λαός, ὁ ὁποῖος κατόφκει τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ τὰς στενὰς κοιλάδας τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἔπαιξεν ἕνα ρόλον, ἕνα μέγαν ρόλον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας καὶ ἀφῆκεν ἴχνη ὄχι μόνον βαθέα ἀλλὰ καὶ ἀνεξάλειπτα ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς. Οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ, ὅτι παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς παραδείγματα ὑπερόχων κατορθωμάτων ἐν τῇ πράξει καὶ ἀμίμητα προϊόντα τοῦ νοῦ καὶ τῶν χειρῶν, πρότυπα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει διὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη ἔχει ἀποδώσῃ εἰς τὴν

Ἑλλάδα κατὰ μέγα μέρος τὴν καλλιέργειαν καὶ πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.»¹ Ἐντεῦθεν ἡ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν προϊόντων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης ἀπετέλεσεν ἀνέκαθεν ἀπαραίτητον βάσιν τῶν ἀνθρωπιστικῶν μελετῶν καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς μορφώσεως εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τῶν σημερινῶν πεπολιτισμένων χωρῶν. Ἐν τῇ προαγωγῇ λοιπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ οἱ Ἕλληνες ἔχουν προσφέρει ὑπηρεσίας ἀναμφισβητήτους ὅσας οὐδεὶς ἄλλος λαὸς τῆς γῆς καθ' ὅλην τὴν ὑπὲρ τρισχιλιετῆ ἱστορίαν αὐτῶν.

Ἀλλὰ χάριν τοῦ ἀνεκτιμήτου ἀγαθοῦ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης πολλάκις οἱ Ἕλληνες ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι χθὲς ἀκόμη ἔχουν προσφέρει ἀναμφισβήτητον ἐκδούλευσιν. Εὐρισκομένη ἡ χώρα αὐτῶν εἰς τὸ σταυροδρόμιον τῶν τριῶν Ἠπειρῶν λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς ταύτης θέσεως ὑπεχρεώθη ν' ἀντιτάξῃ ἑαυτὴν ἐναντίον ποικίλων ἐπιδρομῶν ἐξ Ἀνατολῆς ἐναντίον τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν εἰς Θερμοπύλας, Μαραθῶνα, Σαλαμίνα ἐξυμνήθησαν ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος πολὺ δικαίως ὡς ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἀγῶνες ἀπετέλεσαν παράδοσιν διὰ τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν καὶ ἐπανελήφθησαν πολλάκις κατὰ τὰς μετέπειτα ἐποχὰς καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ ἄλλας συνθήκας καὶ ἐναντίον νέων καὶ φοβερωτέρων βαρβάρων. Ἡ Ἑλλὰς ἐξεπλήρωσε πιστῶς τὸν ῥόλον τοῦτον τοῦ προκεχωρημένου φρουροῦ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ προσέφερεν ἑαυτὴν πολλάκις ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας. Ἰδίᾳ οἱ ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας του ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ ὀλόκληρον ἑπταετίαν εἶναι εἰς ὕμνος πρὸς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐλευθερίας. Λίθος ἐπὶ λίθον δὲν εἶχε μείνει τότε εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν χώρον, ὅπου κατοικεῖ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὸ θέαμα ἐκεῖνο εἶχε συγκινήσῃ τὰς καρδίας ὅλων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Πιστὴ εἰς τὴν ἐνδόξον ταύτην παράδοσιν ἡ σημερινὴ γενεὰ τῶν Ἑλλήνων ἐστίαθη καὶ κατὰ τὸν πρῶτον καὶ κατὰ τὸν δεύτερον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλεονεξίον τῶν φιλελευθέρων κρατῶν ἐναντίον τῶν κεντρικῶν μιλιταριστικῶν δυνάμεων. Καὶ ὅπως ἡ νίκη κατὰ τὸν πρῶτον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της ἤρχισε μὲ τὰς νίκας εἰς τὸ βαλκανικὸν θέατρον τοῦ πολέμου, οὕτω καὶ κατὰ τὸν παρόντα εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ μικρὰ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἡρωϊκῆς πάλης πρὸς τὴν ἰταλικὴν αὐτοκρατορίαν εἰς τὰ ἠπειρωτικὰ βαννὰ μετέβαλε τὴν ὄψιν τοῦ πολέμου καὶ προσέφερεν ἀναμφισβητήτους ὑπηρεσίας διὰ τὴν τελικὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν αὐτοῦ.

¹ Address on the place of ancient Greece in the providential order of the world, delivered before the University of Edinburg on the 3rd November 1865 by the Right Hon. W. E. Gladstone, M. P.

Ἐν ὀνόματι τῶν παλαιῶν καὶ προσφάτων τούτων ὑπηρεσιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ζητοῦμεν τώρα δικαιοσύνην ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς, ζητοῦμεν ἀπλῶς ἐπανόρθωσιν τῶν πρὸς τὴν χώραν ἡμῶν παλαιῶν ἀδικιῶν.

Ἀποτελεῖ ὕβριν καὶ κατάφωρον πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀδικίαν ἡ συνεχιζομένη δουλεία καὶ τὰ σήμερον ἀκόμη συντελούμενα μαρτύρια τῆς Βορείου Ἠπείρου ἀπὸ τοὺς τουρκαλβανούς. Ἡ Βόρειος Ἠπειρος εἶναι περιοχὴ καθαρῶς ἑλληνικὴ ἀπὸ αἰῶνων μέχρι σήμερον καὶ ἀνήκει εἰς τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν σώματος. Λόγοι ἱστορικοί, ἐθνολογικοί, πνευματικοί, λόγοι ἠθικοὶ ἐπιβάλλουν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Βορείου Ἠπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ παρατάξωμεν πάντα τοὺς λόγους τούτους, ἵνα πεισθῶσι καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν συμμάχων μας, ὅσοι τυχὸν ἀμφιβάλλουν διὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξιώσεώς μας καὶ νομίζουν, ὅτι θέλομεν νὰ ἀδικήσωμεν ἐν μικρὸν καὶ ἀσθενὲς κράτος, τὴν Ἀλβανίαν, καὶ ζητοῦμεν νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς βάρος αὐτῆς. Οὔτε εἰς τὴν ἐδαφικὴν ἔκτασιν μας προστίθεται σπουδαῖον τι, οὔτε εἰς τὸν πλοῦτον τῆς χώρας μας, διὰ τῆς προσοτήσεως τῆς μικρᾶς εἰς ἔκτασιν καὶ τελείως ὀρεινῆς καὶ ἀγόνου Βορείου Ἠπείρου. Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν πάντοτε ἐκ φύσεως λαὸς φιλελεύθερος καὶ δημοκρατικός, σεβασθεὶς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν τῶν ἄλλων. Ἡ βία, ὁ δεσποτισμὸς, ἡ κατακτητικὴ διάθεσις εἶναι ξένα καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἄς μὴ ἀμφιβάλλῃ οὐδεὶς, ὅτι ἐὰν δὲν ἦσθάνομεθα ὡς ἰδικὸν μας ἔθνικὸν τμήμα, ὡς μέρος τῆς ψυχῆς μας, καὶ τὴν Βόρειον Ἠπειρον, δὲν θὰ εἶχομεν καμμίαν ἀξίωσιν ἐπ' αὐτῆς καὶ δὲν θὰ εἶχομεν καμμίαν διάθεσιν νὰ ἐνοχλήσωμεν τοὺς συμμάχους μας μετὰ τὴν ἐπιμονὴν μας, ὅπως αὐτὴν τὴν φορὰν ἀποδοθῆ αὕτη ὅπωςδήποτε εἰς τὴν μητέρα τῆς Ἑλλάδας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΗ

Πρώτη ἀπελευθέρωσις τῆς Βορείου Ἡπείρου. 1913.

Ἡ Βόρειος Ἡπειρος ἀπὸ τῶν βαλκανικῶν πολέμων καὶ ἐντεῦθεν ἀπληλευθερώθη τρις ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἤτοι κατὰ τὸν βαλκανικὸν πόλεμον, κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον τῷ 1914, καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἑλληνο-ιταλικὸν πόλεμον. Συγχρόνως οὐχὶ ἅπαξ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἑλληνικὴ καὶ παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα δι' ἐπισήμων συμφωνιῶν καὶ ἀποφάσεων τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ὥστε θὰ ἠδύνατο τις νὰ ἀξιῶσῃ ἀπὸ τὰς Συμμάχους ἡμῶν καὶ νικητορίας Δυνάμεις τοῦ πολέμου τούτου νὰ ἐπικυρώσουν ἀπλῶς παλαιὰς αὐτῶν ἀποφάσεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν Βόρειον Ἡπειρον, τὰς ὁποίας ἄχρι τοῦδε δὲν ἐφηροσάν λόγω ἀντιδράσεως τῆς Ἰταλίας καὶ πρὸς ἀποφυγὴν εὐρυτέρων διεθνῶν περιπλοκῶν. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο θὰ ἐκθέσωμεν τοὺς διεθνεῖς τίτλους τούτους ἀναγνωρίσεως τῶν ἐπὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου δικαίων ἀξιῶσεων τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι τίτλοι καθίστανται καὶ εἰς τὸ σήμερον ἐγκυρότεροι καὶ ἰσχυρότεροι, διότι τὰ ἱερά ἐδάφη τῆς Βορείου Ἡπείρου καθηγιασθήσαν μὲ τὸ αἷμα τῶν κατὰ τὴν πάλην πρὸς τὴν Ἰταλικὴν Αὐτοκρατορίαν ἀνδρείως ἀγωνισθέντων καὶ εἶναι πλήρη ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν μεγάλων αὐτῶν ἡρώων τῆς πατρίδος.

Ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς Βορείου Ἡπείρου, οὔτε κ' ἂν τὸ ὄνομα Βόρειος Ἡπειρος ὑπῆρχε πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἡμῶν, διότι ἡ Ἡπειρος ἀπετέλει πάντοτε ἀπὸ Ἄρτης μέχρι Γενούσου ποταμοῦ ἐνιαίαν, ἀδιαίρετον διοικητικὴν, πολιτιστικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐνότητα μὲ κέντρον τὰ Ἰωάννινα. Τὸ πρόβλημα τῆς Βορείου Ἡπείρου ἐδημιουργήθη μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους μόνον διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον τμήματα αὐτοῦ ἐκυνήγησαν τὸν ἐχθρὸν βορειότερον μέχρις Αὐλῶνος, ἐνῶ ἄλλα τμήματα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δαμιανὸν κατελάμβανον τὴν Κορυτσᾶν, τὴν Μοσχόπολιν, τὴν Ἐρσέκαν καὶ τὸ Λεσκοβίκιον. Οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῶν περιφερειῶν τούτων μετὰ δακρύων χαρᾶς ὑπεδέχοντο τὸν ἐθνικὸν στρατὸν καὶ ἐπανηγύριζον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των. Ὑστερον ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν σκληρὰν δουλείαν ὑπὸ τοὺς

Τούρκους ἔβλεπον, ὅτι ἐπραγματοποιοῦντο τὰ ὄνειρά των καὶ οἱ πόθοι, ἔβλεπον, ὅτι ἀνέπνεον πλέον ἐλεύθεροι, ἠνωμένοι μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Πρὸ τῆς Αὐλῶνος ὅμως τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐσταμάτησαν κατόπιν ἐπιμονῆς καὶ ἀπειλῶν τῆς Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας. Ὁ ἀείμνηστος Βενιζέλος εἰς δηλώσεις του πρὸς τὴν ἑλληνικὴν βουλὴν (12 Νοεμβρίου 1913) ἔλεγεν: «Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας δὲν ἐδίστασε νὰ εἴπῃ οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλὰ δις πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος εἰς Ρώμην, ὅτι ἡ Ἰταλία εἰς τὸ ζήτημα τῆς παραλίας εἶναι τοσοῦτον ἀνένδοτος, ὥστε νὰ φθάσῃ καὶ μέχοι πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδος». Αἱ δύο Δυνάμεις, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Αὐστρία, ἄνευ καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων εἶχον ἀποστείλει αὐστηρὰν διακοίνωσιν διαμαρτυρίας ἤδη ἀπὸ τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1912, δι' ἧς ἠξίουσαν, ὅτι, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἐλευθέραν ναυσιπλοΐαν τῆς Ἀδριατικῆς, δὲν θὰ ἠνεύχοντο τὴν κατάληψιν τῆς Αὐλῶνος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ Αὐστρία διὰ τῆς κατάληψεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὑπὸ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν ἔβλεπεν, ὅτι ἐματαιοῦντο τὰ ὄνειρα τῆς ἐπεκτάσεώς της πρὸς Ν. καὶ ἐξοδὸν πρὸς τὴν Μεσόγειον διὰ τῆς Ἀδριατικῆς, διότι καὶ τοῦτο ἐκινδύνευεν, ἐὰν ἡ ἀλβανικὴ ἀκτὴ περιήροχετο εἰς ἄλλο ξένον κράτος. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰταλία εἶχε ἀνέκαθεν βλέψεις ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ἀλβανικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς ἐνδοχώρας της. Ὄταν ἡ Ἰταλία διεμαρτυρήθη πρὸς τὸν Βίσμαρκ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ὁ μέγας ἐκεῖνος πολιτικός, γνωρίζων τὰς μυχίους βλέψεις τῆς Ἰταλίας, εἶχεν ὑποδείξῃ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀλβανίαν.¹ Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο ἀντέδρα ἡ Αὐστρία, ἐκ τῆς ἀντιζηλίας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο τούτων Δυνάμεων προέκυψεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως ἀνεξαρτήτου ἀλβανικοῦ κράτους μὲ ἕκτασιν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλειτέραν.

Παραχώρησις τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Πρωτόκολλον Φλωρεντίας.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου συνήφθη ἐν Λονδίῳ τῇ 17ῃ Μαΐου 1913 συνθήκη μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν ἀντιπάλων της Βαλκανικῶν Κρατῶν, τῆς Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, διὰ τῆς ὁποίας συνθήκης παρεχωροῦντο εἰς τούτους τὰ πρὸς Δ. τῆς γραμμῆς Αἴνου - Μηδείας ἐδάφη πλὴν τῆς Ἀλβανίας. Διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τῆς αὐτῆς συνθήκης ἀνετίθετο εἰς τὰς Μ. Δυνάμεις ἡ φροντίς τοῦ διακανονισμοῦ τῆς ἑροθεσίας τῆς Ἀλβανίας καὶ πᾶν ἄλλο ἀφορῶν τὴν Ἀλβανίαν ζήτημα. Δὲν ἤρκει δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1913 ἡ πρεσβευτικὴ διάσκεψις τοῦ Λονδίνου ὥριζε τὰ Νότια σύνορα τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ Φτε-

¹ Προβλ. «Ἀλβανικὸν ζήτημα, ἡ ἀλήθεια καὶ αἱ ἰταλικαὶ ἀλβανοπληξίαι», ὑπὸ Δ. Λεοντίου, Ἀθῆναι 1913, σελ. 8.

λιᾶς μέχρι Κορυτσᾶς κατὰ τρόπον ὥστε ἡ Χιμάρα, τὸ Δέλβινον, τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἡ Πρεμετὴ καὶ ἡ Κορυτσᾶ περιλαμβάνοντο εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Μέρος τῆς Ἡπείρου, ἑλληνικωτάτη περιφέρεια, γεννήσασα τοὺς μεγαλυτέρους ἐθνικοὺς εὐεργέτας τῆς Ἑλλάδος καὶ συντελέσασα διὰ τοῦ αἵματος καὶ διὰ τοῦ χρήματος καὶ διὰ τῆς φιλομαθείας τῶν τέκνων της εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους περιήρχετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἀλβανίας.¹ Τὸ ἔγκλημα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας ἦτο τερατῶδες. Οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου ἐξηγέρθησαν καὶ ἀποφασιστικοὶ ἀναλαμβάνουν νὰ ἀντιδράσουν δι' ὅλων τῶν δυνάμεών των κατὰ τῆς ἀδίκου ἀποφάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἐπειδὴ διεμαρτυρήθησαν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι πληθυσμοὶ διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐκείνην ἀπόφασιν, ἐστάλη Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν ἐθνικότητα τῶν διαφιλονεικούμενων καὶ πέριξ τῆς οὐρισθείσης συνοριακῆς γραμμῆς περιοχῶν. Καὶ ἡ σύνθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ τρόπος τῶν ἐνεργειῶν της ἐδείκνυον, ὅτι οὐδεμία ἐλπίς ὑπῆρχεν, ὅτι θὰ ἔκρινεν αὕτη ἀμερολήπτως καὶ ἀντικειμενικῶς. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν περιελήφθη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας ὁ ἐν Ἰωαννίνοις μισέλλην πρόξενός της Βιλίνσκυ, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀπεκάλεται ὁ τότε ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων Ρενὲ Πυὼ εἶχεν ἐπιπροσέτιον τὸν ἀπαγχονισμόν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ εἶχε δεχθῆ μάλιστα νὰ φωτογραφηθῇ μετὰ τῆς γυναίκος του πλησίον τῆς ἀγχόνης Ἑλλήνων, ἀπαγχονισθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων.² Ὁμοίως εἰς ἄκρον μισέλλην ἦτο καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας Γκαστόλνι. Αἱ ὑπὲρ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου κεκυρηγμέναι Κεντρικαὶ Δυνάμεις, γνωρίζουσαι καλῶς ὅτι τὰ φρονήματα καὶ ἡ ψυχὴ τῶν πληθυσμῶν τῆς Βορείου Ἡπείρου ἦσαν Ἑλληνικά, ἐπενόησαν τὸ ζήτημα τῆς οἰκογενειακῆς γλώσσης ὡς μέτρον, δι' οὗ θὰ ἔκρινον τὴν ἐθνικότητα τῶν κατοίκων τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς Ἡπείρου. Ἐν καὶ ὁ ἀείμνηστος Βενιζέλος προέτεινε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1913 νὰ γίνῃ δημοψήφισμα πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐθνολογικῆς συνθέσεως τῶν ἐπιδίκων περιοχῶν, διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῶν Δυνάμεων ἐν Λονδίῳ τῆς 29-7-1913 ἄρθρον 5 ὠρίζετο, ὅτι πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐθνότητος θὰ ἐλαμβάνετο ὡς βάσις ἡ μητρικὴ γλῶσσα τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς «ἢ ὅποια δὲν θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν οἰανδήποτε ἀπόπειραν δημοψηφίσματος ἢ πολιτικῶν ἐκδηλώσεων». Ἐγνώριζον αἱ Μεγάλαι αὗται Δυνάμεις ὅτι οἱ κάτοικοι πολλῶν περιφερειῶν τῆς Βορείου Ἡπείρου, ὅπως θὰ ἴδωμεν παρακάτω

¹ Προβλ. Ἀγγέλου Παπακώστα «Ἀγῶνες καὶ θυσίαι Βορειοηπειρωτῶν στὸ Εἰκοσιένα» Ἀθήναι 1945.

² Προβλ. Δήμου Παπαδοπούλου «Τὸ Βορειοηπειρωτικὸ πρόβλημα» Κάϊρον 1944 σελ. 37. Ἐπίσης Henry Baerlein, «Under the Acroceraunian mountains» σελ. 39.

ἐκτενέστερον, ἦσαν δίγλωσσοι καὶ ὠμίλουν γενικῶς κατ' οἶκον τὴν ἀλβανικὴν, ἂν καὶ ἦσαν Ἑλληνες τὴν συνείδησιν καὶ τὰ φρονήματα, διὰ τοῦτο ἠθέλησαν νὰ θέσωσιν ὡς κριτήριον τῆς ἐθνικότητός των τὴν κατ' οἶκον γλῶσσαν, ἵνα παραστήσωσιν εἶτα τούτους ὡς Ἀλβανούς τὴν ἐθνότητα, ἐνῶ εἶναι ἀπλῶς ἀλβανόφωνοι Ἑλληνες, ὅπως εἶναι ἀλβανόφωνοι Ἑλληνες οἱ κάτοικοι τῶν περισσοτέρων χωρίων τῆς Ἀττικῆς. Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τῶν πόλεων τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς μάτην οἱ κάτοικοι ἐξεδήλουν διὰ ποικίλων ἐκδηλώσεων τὰ ἑλληνικὰ αὐτῶν φρονήματα. Πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ διοικητηρίου Κορυτσᾶς παρήλασαν ἄνω τῶν 2500 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν μετ' ἑλληνικῶν σημαῶν καὶ ἄδοντες ᾄσματα. Ταῦτα συνέβαινον τῷ 1913 ἐν Κορυτσᾷ, ἣν οἱ Ἀλβανοὶ θεωροῦν ὡς τὸ κυριώτερον κέντρον τοῦ Ἀλβανισμοῦ. Κατὰ μίαν δὲ διήγησιν ἑνὸς δημοσιογράφου, μικρὰ παιδιὰ ἔλεγον εἰς αὐτούς: ¹ «Διατί ἤλθατε νὰ μᾶς κάμητε Ἀλβανούς; Ὅσον ζῶμεν καὶ ἀναπνέομεν θὰ εἴμεθα Ἑλληνες». Οἱ ἀντιπρόσωποι ὅμως τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἔμεναν ἀσυγκίνητοι πρὸ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων. Ἡ τοιαύτη στάσις αὐτῶν προῦκάλεσε τοιαύτην ἀγανάκτησιν τῶν κατοίκων, ὥστε οὔτοι δὲν ἐδέχοντο κἂν τούτους εἰς τὰς οἰκίας των, διὸ πολλάκις ἠναγκάσθησαν οὔτοι νὰ διανυκτερεύσουν ἐν ὑπαίθρῳ ἐλλείψει στέγης. Ἡ Διεθνὴς αὕτη Ἐπιτροπὴ παρὰ τὰς εὐθύναι, τὰς ὁποίας εἶχε, διότι ἔμελλε νὰ κρίνῃ διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἑνὸς ἀκμαίου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἐξήτασεν εἰ μὴ μόνον δεκατέσσαρα ἄτομα, συνεδρίασε δὲ δώδεκα μόνον φεράς καὶ παρέμεινεν ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ 58 μόνον ἡμέρας.² Οὔτω κρίνουσιν οἱ μεγάλοι περὶ τῶν μικρῶν, ὅταν ἄγονται ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα καὶ λείπει ἀπ' αὐτῶν πᾶσα ἀντίληψις δικαιοσύνης καὶ ἐντιμότητος. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Συνεννοήσεως ὁμολογουμένως κατενόησαν τὴν κατάστασιν, διείδον ὅτι οἱ πληθυσμοὶ θὰ ἠγωνίζοντο μέχρις ἐσχάτων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των καὶ ὑπεσχέθησαν, ὅτι θὰ κατήγγελλον τὴν παράλογον στάσιν τοῦ Ἰταλοῦ καὶ Αὐστριακοῦ ἀντιπρόσωπου εἰς τὰς κυβερνήσεις των. Μετὰ μακρὰς συζητήσεις ἡ Διεθνὴς ἐκείνη Ἐπιτροπὴ, συνελθοῦσα εἰς Φλωρεντίαν ἐξέδωκε τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1913 τὴν ἀπόφασίν της, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας, λίαν δυσμενῆ διὰ τὴν Βόρειον Ἡπειρον. Δι' αὐτῆς παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἡ ἔκτοτε γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Βόρειος Ἡπειρος περιοχὴ. Ἡ ἀπόφασις ἐκείνη, ἡ τόσον ἄδικος, ἐλήφθη τῇ ἐπιμονῇ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἰταλίας, Αὐστρίας καὶ Γερμανίας. Ὁ τότε ὑπουργὸς

¹ M. Müller, Ἀνταπόκρισις ἐξ Αὐλῶνος εἰς τὴν Berlinen Morgenblatt, τὴν 16 Νοεμβρίου 1913.

² Πρβλ. Κ. Σκενδέρη, πρῶην βουλευτοῦ Κορυτσᾶς, «Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς ἀγών», 1914, σελ. 25. Ὁμοίως ἐμπιστευτικὴν Ἐκθεσιν ἀξιωματικοῦ Β. Μελά, ξεναγῶ ἑκ τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Νοεμβρίου 1913.

τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος Γκρέϋ ὠμολόγει εἰς Ἕλληνας ἀντιπροσώπους ὅτι δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον μὲ τὴν τριπλῆν Συμμαχίαν διὰ νὰ ὑποστηρίξη τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα. Δὲν ἐπρόκειτο ἐν τούτοις νὰ ὑποστηρίξη τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον μόνον καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ πρίγκηψ Lichpowsky, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Λονδίῳ καὶ μέλος τῆς πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως γράφει τὰ ἑξῆς εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του. «Ἦτο τοιοῦτο τὸ συμβιβαστικὸν πνεῦμα τοῦ σερ Ε. Γκρέη καὶ ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἀποφύγη ἓνα Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὥστε ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας εἰς τὸ σοβαρὸν ζήτημα τῆς Βορείου Ἡπείρου».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διεμαρτυρήθη ἐντό-
Ἐπανάστασις Βο- νως καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὰς τῶν
ρειοηπειρωτῶν. Μεγάλων Δυνάμεων καὶ πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν
Πρωτόκολλον Κερ- Ἐξωτερικῶν τῶν διὰ τὴν παραβίασιν τῶν δικαιῶν
κύρας 17-5-1914. τῆς καὶ τὸν στραγγαλισμὸν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀτυ-
 χῶν Βορειοηπειρωτῶν. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, προσωπικῶς ὁ ἴδιος εἰς τινα συνομιλίαν μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐδήλωσεν εἰς αὐτόν, ὅτι οἱ Ἡπειρωτὰ θὰ ἀνθίσταντο μέχρις ἐσχάτων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν καὶ ὅτι ἂν ὁ Βενιζέλος ἐδείκνυε σημεῖα ὑποχωρητικότητος εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ ἀπέλυεν αὐτὸν ἐκ τῆς θέσεώς του. Ἐὰν δὲ τὰ πράγματα ἐφθάνον εἰς ἀδιέξοδον, προσέθεσεν, αὐτὸς θὰ παρητεῖτο τοῦ θρόνου καὶ θὰ ἐτίθειτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος.¹ Παρὰ ταῦτα οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων παραδέχονται διακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διὰ τῆς ὁποίας διατάσσεται αὕτη νὰ ἐκκενώσῃ τὰ εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐκχωρούμενα ἐδάφη τῆς Ἡπείρου καὶ νὰ ἀποφύγη πᾶσαν ἔμμεσον ἢ ἄμεσον ἐνίσχυσιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Δυνάμεων. «Παραχωροῦνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλεγεν ἡ διακοίνωσις, πᾶσαι αἱ ὑπ' αὐτῆς κατεχόμεναι νῆσοι, ἐκτὸς τῆς Ἴμβρου, Τενέδου καὶ Καστελλορίζου. Ἡ κυριαρχία ὅμως τῆς Ἑλλάδος ἐπ' αὐτῶν δὲν θὰ ἀναγνωρισθῆ εἰ μὴ μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐκκένωσιν τῶν ἐπιδικασθέντων εἰς τὴν Ἀλβανίαν τμημάτων τῆς Ἡπείρου καὶ τὴν ἀνάληψιν ἐκ μέρους τῆς τῆς ὑποχρεώσεως, ὅπως μὴ ἔμμέσως ἢ ἄμέσως ὑποστηρίξη οἵανδήποτε ἐξέγερσιν τῶν πληθυσμῶν τῶν παραχωρουμένων μερῶν». Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δέχεται κατ' ἀνάγκην νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. «Παρὰ πᾶσαν τὴν ὀδύνην, ἣν δοκιμάζει, λέγει εἰς τὴν ἀπάντησιν τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1914, ἐκ τῆς ὑποχρεώσεως νὰ ἀποχωρισθῆ χωρῶν Ἑλληνι-

¹ British Documents X, σελ. 74, Report from Sir F. Elliot. 10th Dec. 1913.
 Ἰδὲ Μ. Ρ. Ρίπινελις, Europe and the Albanian question, Ν. York, σελ. 59,

κῶν ἀπὸ χιλιετηρίδων κατὰ συνείδησιν καὶ κατὰ πολιτισμόν, αἵτινες μετὰ τόσους αἰῶνας ἐχαιρέτησαν μετ' αἰσθήματος ἀσυγκρατήτου πατριωτισμοῦ τὴν ἐθνικὴν των ἀποκατάστασιν, ἡ Ἑλλὰς συμμορφουμένη πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων θὰ δώσῃ διαταγὰς εἰς τὰ στρατεύματά της νὰ ἐκκενώσουν ἐντὸς τῆς προθεσμίας τὰς ἐπιδικασθείσας τῇ Ἀλβανίᾳ περιοχάς. Ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει ἀπὸ τοῦδε ρητὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως οὐδεμίαν ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν, οὔτε νὰ ὑποστηρίξῃ ἢ νὰ ἐνθαρρύνῃ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως οὐδεμίαν οὐδενὸς εἴδους ἀντίστασιν πρὸς τὸ καθεστῶς, ὅπερ αἱ Δυνάμεις ἴδρυσαν ἐν τῇ νοτίῳ Ἀλβανίᾳ». Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς κόσμος ἐπέισθη, ὅτι πᾶσα ἐλπίς διὰ τὴν ἐλικράτησιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς ἐξέλιπε, διὸ ἀποφασίζει νὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ νὰ ἀγωνισθῇ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του μέχρι ἐσχάτων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του. Πανταχοῦ συγκροτοῦνται ἐπιτροπαὶ ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ στρατολογοῦνται πάντες οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα, ἵνα καταλάβωσι καὶ περιφρουρήσωσι τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐκκενωθέντα ἐδάφη. Ἀπὸ μύρια στόματα ἠκούετο πανταχοῦ «ἐλευθερία ἢ θάνατος». Ἀνήλικα παιδιὰ, νέσι φοιτηταὶ ἐγκατέλιπον τὰ θρανία τῶν Πανεπιστημίων καὶ κατετάσσοντο ἐθελονταί. Τὸ κῦμα τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μετεδίδεται ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην καὶ ὅλοι οἱ Βορειοηπειρωτῶται ὀπουδήποτε τῆς γῆς εὐρίσκοντο ἔδραμον εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Ἦτο συγκινητικὸν τὸ θέαμα λαοῦ μικροῦ κατὰ πλῆθος, ἀόπλου κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἀπαρασκευοῦ τελείως νὰ λαμβάνῃ τὰ ὅπλα, ὅπως ἀνισταθῇ κατὰ τῆς ἀδικίας τῶν Ἰσχυρῶν, κατὰ τῆς βίας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ ἐν τέλει τὸ δίκαιον ἐθριάμβευσεν. Οἱ ὀλίγοι ἐνίκησαν τοὺς πολλούς, διότι εὐρίσκοντο ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ θυσιάσωσι τὸ πᾶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς ἀγὼν ἀποτελεῖ μοναδικὸν παράδειγμα ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἱστορίᾳ ματαιώσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀπὸ μίαν δόξα ἡρωϊκῶν πατριωτῶν. Κατὰ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1914 καὶ ὥραν θῆν μ. μ. ἡ σχηματισθεῖσα προσωρινὴ κυβέρνησις τῆς αὐτονόμου Ἡπείρου ὑπὸ τὸν Γεώργιον Χρ. Ζωγράφον ὡς πρόεδρον καὶ μέλη τοὺς Μητροπολίτας Δρυϊνουπόλεως Βασίλειον, Κορυτσᾶς Γερμανόν, καὶ Βελλᾶς καὶ Κονίτην Σπυρίδωνα, ὑψώνει ἐν τῷ Διοικητηρίῳ Ἀργυροκάστρου τὴν σημαίαν τῆς αὐτονόμου Ἡπείρου, τὴν γαλανόλευκον, φέρουσαν ἐν τῷ μέσῳ τὸν δικέφαλον αἰτὸν καὶ κηρύσσει πρὸ τοῦ δακρύοντος ἐκ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ πλήθους τὴν αὐτονομίαν τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἡ ἠχὸ μετέδιδεν εἰς ὅλας τὰς κορυφογραμμὰς τῶν ὄρεων καὶ λόφων τῆς Βορείου Ἡπείρου τὸ γλυκὺ μήνυμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἀρχίζουσιν μάχαι φονικαὶ μεταξὺ τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἱερολοχιτῶν καὶ τοῦ ἁλβανικοῦ στρατοῦ καθοδηγουμένου κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἰταλῶν καὶ Αὐστριακῶν ἀξιωματικῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐπιτίθενται κυρίως κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Δρίνου καὶ

Ἄωου παρὰ τὸ Τεπελένι καὶ κατ' ἀρχὰς λόγῳ τοῦ πλήθους κατορθώνουσι νὰ ἀπωθήσωσι ἐπικινδύνως τὰ ἐκεῖ μαχάμενα στρατεύματα τῶν ἐπαναστατῶν. Ἄλλ' ἐν τῇ περιφερείᾳ Πρεμετῆς καὶ Φράσαρη οἱ ἐπαναστάται ὑπὸ τὸν γενναῖον λοχαγὸν Ἀπόστολον Παπαγεωργίου κατατροπώνουν τοὺς Ἀλβανούς καὶ προελαύνουν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀπειλοῦντες νὰ κυκλώσουν τοὺς ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀργυροκάστρου μαχομένους Ἀλβανούς. Ὁμοίως νικηφόρος ἦτο ὁ ἀγὼν τῶν ἐπαναστατῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Κορυτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως ὑπὸ τὸν ὀπλαρχηγὸν Βάρδαν καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς Τσιπούραν, Κονδύλην καὶ Γύπαρην. Μικρὰ δὲ ὄμας ἐξ 150 ἀνδρῶν ὑπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς Λεοντιανάκην καὶ Δρέλλιαν παρὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων προήλασεν μέχρι Βερατίου καὶ κατέλαβεν αὐτό.

Ἡ ἑξαμελὴς ἐπιτροπὴ Ἐλέγχου, ἡ ὁποία ὁμοῦ μεθ' ἐνὸς Ἀλβανοῦ ἀντιπροσώπου διεχειρίζετο τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ νεοσύστατου ἀλβανικοῦ κράτους, κατανοήσασα ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποταχθῶν οἱ Βορειοηπειρῶται, ἐζήτησεν ἀνακωχὴν ἀπὸ τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ προέτεινε διαπραγματεύσεις πρὸς διευθέτησιν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις ἐν Κερκύρα συνωμολογήθη τὴν 17ην Μαΐου 1914 μεταξύ τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου καὶ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως συμφωνία, δι' ἧς παρεχωρεῖτο αὐτόνομον σύστημα εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς. Ἡ διάσκεψις τῆς Κερκύρας εἶχεν ἀποφασισθῆ τῇ συγκαταθέσει καὶ τοῦ πρίγκηπος Βῆδ, ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας, ὁ ἐν τῇ Διεθνεῖ Ἐπιτροπῇ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀλβανίας ἐπίσης ὑπέγραψε καὶ οὗτος τὴν συμφωνίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ συνθήκη λοιπὸν τῆς Κερκύρας ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον ἐπίσημον τίτλον διεθνοῦς ἀνγνωριστῶς τῆς ἑλληνικότητος τῆς Βορείου Ἡπείρου, διότι, ἂν καὶ αὕτη παρέμεινεν ὑπὸ τὴν ἀλβανικὴν ἐπικυριαρχίαν, διετήρει πλήρη αὐτονομίαν.

Διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας ἀνετροπέτο ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀμαρτωλοῦ πρωτοκόλλου τῆς Φλωρεντίας καὶ νέα κατάσσιασις ἐνεκαινιάζετο ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ. Κηρυχθέντος ὅμως του εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐξερράγησαν διάφοροι ταραχαὶ καὶ ἐπαναστάσεις ἐν Ἀλβανίᾳ, ὑποκινούμεναι μάλιστα ὑπὸ τοῦ Ἐσάτ Πασσᾶ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐξηνάγκασε δι' αὐτῶν τὸν ἡγεμόνα Βῆδ νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀλβανίας. Ἡ Ἰταλία ἐπωφελοσμένη τῆς χαώδους καταστάσεως ἐν Ἀλβανίᾳ ἀνήγγειλε τόσον εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως ὅσον καὶ εἰς τὴν Αὐστροίαν καὶ Γερμανίαν, ὅτι θὰ ἐλάμβανε μέτρα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως ἐν Ἀλβανίᾳ. Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς συνεννοήσεως ἐπέτρεψαν εἰς τὴν Ἰταλίαν νὰ καταλάβῃ τὴν

Σασόνα καὶ τὴν Αὐλῶνα μετὰ μικρᾶς περὶ αὐτὴν περιοχῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως, ὅτι δὲν θὰ ἀντετίθεται εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Βορείου Ἡπείρου ὑπὸ ἐλληνικῶν στρατευμάτων, ἵνα διασφαλίσωσι ταῦτα τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐν αὐτῇ ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἀλβανῶν ἐπαναστατῶν. Κατὰ Ὀκτώβριον λοιπὸν τοῦ 1914 αἱ Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ καταλάβῃ τὴν Βόρειον Ἡπειρον, δύο δὲ μῆνας βραδύτερον κατελαμβάνετο ἡ Αὐλὼν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἡ πρόσκλησις αὕτη τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀνακατάλαβῃ τὴν Βόρειον Ἡπειρον καὶ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὴν τὴν διασαλευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν τάξιν ἀποτελεῖ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Βενιζέλου ἐν τῇ ἐλληνικῇ Βουλῇ (15—12—1914) «τὴν ἐπισημοτέραν διεθνῆ ἀναγνωρίσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ δικαιούται νὰ ἔχῃ ἡ Ἑλλὰς διὰ τοὺς ὁμοεθνεῖς πληθυσμοὺς τῆς περιφερείας ταύτης». Οἱ Βορειοηπειῶται ὑποδέχονται μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων καὶ τῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1914 αἱ κυβερνήσεις τῆς Συνεννοήσεως παρεχώρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Βόρειον Ἡπειρον διὰ τὴν ἐνδεχομένην εἴσοδόν της εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρόν της. Τὴν δὲ 26ην Ἀπριλίου 1915 συνωμολογήθη μυστικὴ συνθήκη ἐν Λονδίῳ μεταξὺ Ἰταλίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ἀφ' ἑτέρου, δι' ἧς μεταξὺ ἄλλων παρεχωρεῖτο διὰ τοῦ ἀρθροῦ 6 καὶ ἡ Αὐλὼν ὡς ἀντάλλαγμα, ἐὰν ἐδέχεσθαι νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρόν των, ὑπεχρεοῦτο δὲ αὕτη νὰ μὴ ἔχῃ ἀντιρροήσεις διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἰταλία εἰσῆλθε πράγματι εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρόν των Δυνάμεων τῆς συνεννοήσεως καὶ ἐναντίον τῶν τέως συμμάχων της. Ἡ συνθήκη αὕτη τοῦ Λονδίνου μεταξὺ Ἰταλίας καὶ τῶν Δυνάμεων τῆς συνεννοήσεως ἀποτελεῖ δεύτερον διεθνῆ τίτλον ἀναγνωρίσεως τῶν ἐπὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου ἀξιώσεων τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν συμφωνίαν ἐκείνην τοῦ Λονδίνου ἡ Βόρειος Ἡπειρος κατέστη ὀριστικῶς πλέον ἐλληνική, διὰ τοῦτο τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1915 ἀπέστειλε καὶ βουλευτὰς εἰς τὴν ἐλληνικὴν Βουλὴν ὡς καθαρῶς πλέον ἐλληνικὴ περιφέρεια, γενομένους δεκτοὺς μετ' ἀσυγκρατήτου συγκινήσεως ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους.

Λόγω τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1915 καὶ 1916, ὅτε ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐτήρει πολιτικὴν οὐδετερότητα, ἡ Ἰταλία διὰ λόγους δῆθεν ἀσφαλείας ἐναντίον τοῦ καθεστώτος ἐν Ἑλλάδι, προώθησε τὰ περὶ τὸν Αὐλῶνα στρατεύματά της πρὸς Νότον, πρὸς τὴν λοιπὴν Βόρειον Ἡπειρον καὶ κατέλαβεν αὐτήν, ἐνῶ Γαλλικὰ στρατεύματα τοῦ Σαράϊ κατελάμβανον τὴν περιφέρειαν Κορυτσᾶς. Οὕτω μέχρι τέλους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἡ Βόρειος Ἡπειρος διετέλει ὑπὸ τὴν κατοχὴν ἰταλικῶν καὶ γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπεδείκνυον ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς καὶ ἐνίσχουν τοὺς Ἀλβανούς.

Ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Εἰρήνης κατὰ τὸ 1919 καὶ 1920. Τὰ συμφέροντα τῶν Ἰσχυρῶν ἐπιβάλλονται. Ἡ Βόρειος Ἡπειρος πάλιν ὑπὸ τοὺς Ἀλβανούς.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἡ Ἑλλάς ἠξίωσε κατὰ τὴν Διάσκεψιν τῆς Εἰρήνης ἐν Παρισίοις τὴν Βόρειον Ἡπειρον, ἀλλ' ἀνθίστατο ἀγρίως εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀξιώσεις ἡ Ἰταλία, ἡ ὁποία εἶχε δυσαρεστηθῆ κατὰ τῶν Συμμάχων, διότι δὲν παρεχώρουν εἰς αὐτήν, ὅσα εἶχον ὑποσχεθῆ διὰ τῆς μυστικῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 26ης Ἀπριλίου 1915. Ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Οὐίλσον εἶχεν ἀντιταχθῆ σθεναρῶς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μυστικῆς ἐκείνης συνθήκης, τῆς ὁποίας τοὺς ὅρους ἀπεκάλυψαν τὸ πρῶτον οἱ Μπολσεβίκοι κατὰ τὸ 1917. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς Βορείου Ἡπέρου ὁ πολυμήχανος Βενιζέλος ἦλθεν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις ἐπέτυχε νὰ ὑπογραφῆ ἡ γνωστὴ συμφωνία Τιτόνι - Βενιζέλου (29ης Ἰουλίου 1919), διὰ τῆς ὁποίας ἐν τῷ ἀρθρῷ 2 τὰ πρὸς Ν σύνορα τῆς Ἀλβανίας ὠρίζοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ Βόρειος Ἡπειρος περιήροχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ συμφωνία ὅμως Τιτόνι-Βενιζέλου περιεἶχεν ἀτυχῶς ἐν τῷ ἀρθρῷ 7 τὴν ἐπιφύλαξιν, τὴν ὁποίαν ἐξεμεταλλεύθη κατόπιν ἡ πανουργὸς ἰταλικὴ διπλωματία, ὅτι θὰ ἐπραγματοποιεῖτο καὶ θὰ ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογὴν μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν ὠρισμένων ἰταλικῶν ἀξιῶσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ Ἀδριατικοῦ προβλήματος μεταξὺ Ἰταλίας καὶ καὶ Γιουγκοσλαβίας.

Τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῆς Συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κλεμανσώ καὶ παρισταμένων καὶ τοῦ Νίττι καὶ τοῦ Βενιζέλου κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1919 μέχρι 14 Ἰανουαρίου 1920 ἐδέχθη τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1920 τὴν συμφωνίαν Τιτόνι—Βενιζέλου καὶ τὴν διὰ ταύτης ὑποδειχθεῖσαν μεθόριον γραμμὴν μεταξὺ Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ προβλήματος ἀπόφασιν τῆς Συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης ἔμελλε νὰ καταλάβῃ ὀριστικῶς τὴν Βόρειον Ἡπειρον. Καὶ ἡ συμφωνία λοιπὸν Τιτόνι—Βενιζέλου καὶ ἡ γενομένη ἀποδοχὴ ταύτης ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς εἰρήνης κατὰ τὴν 14—1—1920 ἀποτελοῦσιν ἀναμφισβήτητον τίτλον διεθνoῦς ἀναγνώρισεως τῆς ἑλληνικότητος τῆς Βορείου Ἡπέρου. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω συνεδριάσεων τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου ἀπουσίαζεν ὁ πρόεδρος Οὐίλσον, ὡς εὐρισκόμενος ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλ' οὗτος διὰ τῶν διακοινώσεων του τῆς 10ης καὶ 25ης Φεβρουαρίου ἀπέσυρε τὰς ἀντιρρήσεις αὐτοῦ, ἃς εἶχεν ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν Κορυτσᾶς καὶ προσεχώρησεν εἰς τὰς ἀφορώσας τὴν Βόρειον Ἡπειρον ἀποφάσεις τῶν Συμμάχων. Τὴν 17 Μαΐου 1920 ἡ Γερουσία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὁμοφώνως ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἡ Βόρειος Ἡπειρος παραχωρηθῆ ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης εἰς τὴν Ἑλλάδα (Congressional Record II, 14771—9506 66^h

Congress, 2 Session). Ἐπὶ λέξει ἡ ἀπόφασις ἐκείνη ἔχει ὡς ἑξῆς : «Resolved, that it is the sense of this Senate that Northern Epirus (including Korytsa), the twelve Islands of the Aegean (Dodecanese) and the western coast of Asia Minor, where a strong Greek population predominates, should be awarded by the Peace Conference to Greece». Καὶ ἐφέτος, ὁπότε πάλιν ἡ ὑπόθεσις τῆς Βορείου Ἡπείρου συζητεῖται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν ὑπουργῶν τῶν τεσσάρων δυνάμεων ἡ ἰδία Γερουσία ἐπανέλαβεν πάλιν τὴν 26ην Ἰουλίου 1946 ὁμοφώνως τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ὅπως ἀποδοθῆ ἡ Βόρειος Ἡπειρος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλλὰς πρὸς ἀποφυγὴν προστριβῶν μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ οὕσα βεβαία διὰ τὴν ὀριστικὴν πλέον λύσιν τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος, δὲν προέβη εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ἐπιδικασθέντων εἰς αὐτὴν ἐδαφῶν τῆς Βορείου Ἡπείρου, διότι ἦτο ἐκκρεμὲς ἀκόμη μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Γιουγκοσλαβίας τὸ ζήτημα Ἀδριατικῆς. Ἐν ἀναμονῇ τῆς λύσεως τοῦ Ἀδριατικοῦ προβλήματος, μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς περιφέρειας Κορυτσᾶς ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων συνήφθη προσωρινὴ συμφωνία μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας (Συμφωνία Καπεστίτσας 15 Μαΐου 1920), δι' ἧς ἡ Ἑλλὰς ἐδέχετο νὰ μὴ προβῆ εἰς τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἀνελάμβανον ρητὰς ὑποχρεώσεις ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς περιοχῆς. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλο 30—10—1920 ἐλύετο τὸ Ἀδριατικὸν πρόβλημα καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὄφειλεν ἀμέσως μετὰ τὴν κερῶσιν τῆς συνθήκης ἐκείνης νὰ προβῆ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς 14 Ἰανουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἡ μὴ ἄμεσος κατάληψις τῆς Βορείου Ἡπείρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ὀλεθρίας συνεπείας βραδύτερον, διότι τὰ πράγματα περιεπλάκησαν ἐν Ἑλλάδι, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ ἢ διεθνῆς ἀτμόσφαιρα καθίστατο ὀλονὲν δυσμενεστέρη πρὸς τὴν Ἑλλάδα, οὕτως ὥστε τελικῶς ἀπωλέσθη τὸ ζήτημα τῆς Βορείου Ἡπείρου. Αἱ ἐν Ἑλλάδι βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ τῆς 1ης Νοεμβρίου ἀνέτρεψαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βενιζέλου καὶ ἔφερον τοὺς ἀντιπάλους του, ἐπὶ δὲ τοῦ Θρόνου ἐπανεφέρον τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον. Ταῦτα ἐθεωρήθησαν ὡς δῆθεν ἐχθρικὴ στάσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Συνεννόησιν καὶ ἡ Ἰταλία ἐξεμεταλλεύθη καταλλήλως τὴν ἀλλαγὴν ταύτην τῆς καταστάσεως, ἀντιταχθεῖσα φανερῶς πλέον εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Βορείου Ἡπείρου ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν συμφωνίαν Τιτόνι—Βενιζέλου. Ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ Ἰταλία μετέβαλε τὴν πολιτικὴν ἔναντι τῆς Ἀλβανίας, ταχθεῖσα ὑπὲρ τῆς πλήρους ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος ταύτης ἐκ λόγων ἐσωτερικῶν, ὡς ἀποκαλύπτει τοῦτο ὁ Signor Ziolitti, πρωθυπουργὸς τότε τῆς Ἰταλίας, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του (Memoirs of my life σελ. 418 κ.ἑ.). Ὅταν ἀνέλαβεν οὗτος τὴν πρωθυπουργίαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1920, διηγεῖται, ἡ χώρα ἐσωτερικῶς εὕρισκετο εἰς τελείαν ἐξάρ-

θρωσιν, ἔνεκα τῶν ἀπεργιῶν καὶ τῆς διαλυτικῆς προπαγάνδας τῶν κομμουνιστῶν. Αἱ συγκοινωνίαι εἶχον διακοπῇ, αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι εἶχον παραλύσει καὶ ὁ στρατὸς ἐν Ἀλβανίᾳ, θεριζόμενος ἀπὸ τοὺς ἐλώδεις πυρετούς καὶ ἀπὸ στερήσεις, εἶχε σχεδὸν διαλυθῆ καὶ ἐξεχύθη πρὸς τὸν Αὐλῶνα διὰ νὰ ἀποπλεύσῃ καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐντεῦθεν ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τελείως τὴν Ἀλβανίαν καὶ νὰ ἀρκεσθῆ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ὑποστήριξιν τῆς Ἀλβανίας διπλωματικῶς ἐναντίον πάσης παραβιάσεως τοῦ ἐδάφους της ἀπὸ τῶν γειτονικῶν κρατῶν, τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας. Ὁ δὲ κόμης Σφόρτσα, διάδοχος τοῦ Νίττι ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς τὸ βιβλίον του «the Makers of Modern Europe» δικαιολογεῖ κυνικώτατα τὴν ἀπόρριψιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς συμφωνίας Τιττόνι—Βενιζέλου ὡς ἐξῆς: «Ὅταν ἀνῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920 καὶ ἔλαβον γνώσιν τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας, τὴν ὁποίαν ὁ Τιττόνι ἐτήρει μυστικῆν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσω εἰς τί θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τὴν Ἰταλίαν αὕτη ἡ συμφωνία. Δεικνύων ὀλίγην ἔλλειψιν μετριοφροσύνης, ἐθεώρησα ὡς ἀπρεπὲς διὰ μίαν μεγάλην Δύναμιν ὅπως ἡ Ἰταλία ὅτι ὑπέγραψε μίαν συμφωνίαν τοιαύτην «ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑπεστήριζε πᾶν οὐσιῶδες συμφέρον τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀλβανίᾳ»¹ Πάντως τὸ ζήτημα τῶν Νοτίων συνόρων τῆς Ἀλβανίας μὴ συζητηθὲν ἐκ νέου κατὰ τὸ 1920, ἐπανῆλθεν πρὸς συζήτησιν πρὸ τοῦ συμβουλίου τῶν πρεσβευτῶν τῶν μεγάλων Δυνάμεων (Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας, Ἰταλίας καὶ Ἰαπωνίας) καὶ τὴν 9ην Νοεμβρίου 1921 ἐξέδωκε τὸ Συμβούλιον τοῦτο τὴν ἀπόφασίν του περὶ τῶν συνόρων τούτων, ὅρισαν τὰ ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου Φλωρεντίας ὑποδειχθέντα (17 Δεκεμβρίου 1913), μολονότι τοῦτο εἶεν ἀνατραπῆ ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας (17 Μαΐου 1914) καὶ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Εἰρήνης κατὰ τὴν 14 Ἰανουαρίου 1920. Ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ ἐθριάμβευσε πλήρως καὶ οὕτως ἡ δεδοξασμένη Βόρειος Ἠπειρος ὑπεδουλοῦτο εἰς τοὺς ἡμιβαρβάρους Ἀλβανούς!

Ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων κατὰ τῆς Ἰταλίας εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ (Ὀκτ. 1940 = Ἀπριλ. 1941).

Διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Βορείου Ἠπείρου εἰς τὴν Ἀλβανίαν τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθικὴ ἐστραγαλιζόντο ἀσυστόλως ὑπὸ τῆς βίας χάριν τῶν συμφερόντων καὶ διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς Ἰταλίας. Ἡ θεία ὅμως Νέμεσις, ἡ τιμωροῦσα τὰς ἀδικίας καὶ τὰ ἐγκλήματα οὐ μόνον τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ τῶν κρατῶν δὲν ἐβράδυνε νὰ πλήξῃ μὲ τοὺς κεραυνούς της τὴν ἰταμότητα τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας. Ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ἐξεδικήθη σκληρῶς καὶ παραδειγματικῶς τὴν Ἰταλίαν διὰ τὰς

¹ «The Hellenic Character of Northern Epirus» a handbook of diplomatic and other sources » edit. by the Justice for Greece Committee. Washington σελ. 29.

ἀδίκους ἐπιθέσεις της κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, διότι, μικρὰ αὕτη, κατετρόπωσε τὰ Ἰταλικά στρατεύματα εἰς τὰς φονικὰς μάχας ἐν αὐτῇ τῇ Βορείῳ Ἡπείρῳ καὶ κατερράκωσε τὸ γόητρον τῆς Ἰταλίας ὡς μεγάλης Δυνάμεως κατὰ τὸν ἑλληνο-ιταλικὸν πόλεμον τοῦ 1940, ὅτε ἄνευ λόγου ἡ Ἰταλικὴ Αὐτοκρατορία ἐπετέθη ἐξ Ἀλβανίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνόμισεν αὕτη, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐνέδιδεν ἀμαχητὶ εἰς τὸ ἄθλιον ἐκεῖνο τελεσίγραφον, τὸ ὁποῖον περὶ τὴν τρίτην μεταμεσονύκτιον ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ἐπέδωκε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὁ ἐν Ἀθήναις Ἰταλὸς πρεσβευτῆς Γράτσι. Ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀντέταξεν ὑπερηφάνως τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο «ὄχι» καὶ ἀνέλαβεν τὸν ἄνισον ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα κατὰ τῆς Ἰταλικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ χώρα ἡμῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ κόσμος ὀφείλει πᾶν ὅ,τι κάμνει τὴν ζωὴν ἀνωτέραν καὶ ὠραιότεραν, ὑφίστατο βάνανσον ἐπιδρῶσιν παρὰ μιᾶς μεγάλης Δυνάμεως. Ἡ Ἰταλία ἔθιξε τὴν ἐθνικὴν μας τιμὴν καὶ ὑπερηφάνειαν, διότι ἄνευ οὐδενὸς λόγου ἐπετέθη κατὰ τῆς χώρας μας, θεωρήσασα ἡμᾶς ὡς μίαν Ἀλβανίαν ἢ ὡς μίαν βάρβαρον ἀποικίαν τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν πολλὰ ἐλαττώματα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἔθνος, ἀλλ' εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς τιμῆς ὑπῆρξαμεν πάντοτε καὶ ὑφ' ὅλας τὰς περιστάσεις ἀλλοτρίοι καὶ ἄσπιλοι. Ὅπως πάντοτε ἡ τρωθεῖσα ἐθνικὴ τιμὴ δὲν ὑπελόγησε τὸν ἀριθμὸν, τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἐπιτιθεμένου Γερμανοῖσι ἐναντίον ἑκατομμυρίου ἀδιάφορον!

Καὶ ἀρχίζει τότε ἡ μυθικὴ ἐποποιΐα τῆς Πίνδου, τοῦ Καλαμᾶ, τοῦ Καλπακιοῦ, τοῦ Μοράβα, τῆς Τρεμπεσίνας, τῆς Κλεισοῦρας. Ἀγὼν κρανερός, ἀφθαστος, ἐπισκευάζων τὴν μυθολογίαν, ἀγὼν διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ Ἑλλὰς ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἄψυχήν τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου, μάλιστα ὑπερέβη τὴν ἀρχαίαν της δόξαν. Ὁ θρίαμβος ἐκεῖνος προῦκάλεσε τὴν κατάπληξιν ὄλου τοῦ κόσμου. Ὅλοι ἑκθαμβοὶ ἔβλεπον ὅτι ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς εἶναι ἡ ἴδια ὅπως ἡ ἀρχαία καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἀντάξιοι τῶν ἐνδόξων προγόνων. Ὅλοι ἐτόνιζον διθυράμβους διὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ καὶ δὲν εὔρισκον λέξεις νὰ ἐκφράσουν τὸν θαυμασμὸν των. Αἱ νῖκαι ἐκεῖναι τῶν Ἑλλήνων οὔσαι αἱ πρῶται κατὰ τοῦ ὡς ἀηττήτου νομιζομένου Ἀξονος, ἥστραψαν ὡς ἐκθαμβωτικὸν φῶς εἰς τὸ σκότος, πὺν εἶχεν ἀπλωθῆ εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τὴν κατάκτησιν ὄλων τῶν κρατῶν αὐτῆς ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Αἱ ἐλπίδες τῆς νίκης καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀνεπτέρωθησαν εἰς τοὺς ἀπογοητευμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ πορεία τοῦ πολέμου καὶ ἴσως αἱ τύχαι τῆς μελλούσης ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἤλλαξαν μὲ τὰς ἀπιστεύτους καὶ ἀπροσδοκῆτους ἐκεῖνας νίκας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας. Γεγονότα ὑπέροχα, κατορθώματα ἡμιθέων!

Ὡσὰν θύελλα ὀρμῶν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέρριπτεν ἐν πρὸς ἐν

τὰ τεχνητὰ καὶ φυσικὰ ἐμπόδια, καὶ μάλιστα τὰ φυσικὰ ἐμπόδια, ἀναρριχώμενος εἰς τὰ βουνὰ ὑπὸ βροχὴν ὀβίδων, φορτωμένος ἐπ' ὤμων τὰ πυρομαχικά του εἰς τὰ δύσβατα ἐκεῖνα μέρη, βοηθούμενος εἰς τοῦτο ἀπὸ τὰς ἡρωΐδας τὰς Ἑπειρώτιδας, πληττόμενος ἄνωθεν ἀπὸ τὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνα μέχρις οὗ ἔρριψε τὰ στρατεύματα τοῦ Δουτσε μακρὰν, πολὴ μακρὰν τῶν συνόρων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ¹ Οἱ Ἕλληνες τῆς Βορείου Ἑπείρου διὰ τρίτην φορὰν ἐντὸς εἰκοσιπενταετίας ὑπεδέχοντο μὲ ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Αἱ πόλεις ἦσαν καταστύλιστοι μὲ ἑλληνικὰς σημαίας. Ἡ Κορυτσᾶ, ἡ Προμετή, τὸ Ἀργυροκάστρον, τὸ Δέλβινον, ἡ Χιμάρα καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ κῶμαι τῆς Βορείου Ἑπείρου προσελίμβανον ἀμέσως τὴν χαρωπὴν μορφήν τῶν ἐλευθέρων ἑλληνικῶν πόλεων. Τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας ἐφώτιζε καὶ ἐξωογόνει τὸ πᾶν. Ἡ Βόρεια Ἑπείρος ἦτο ἐλευθέρη.

1 Τὸν θρίαμβον καὶ τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐναντίον τῶν Φασιστικῶν ὀρδῶν τοῦ Δουτσε ἐξῆραν καὶ ἐξύμνησαν ἔλοι οἱ ξένοι πολιτικοί, δημοσιογράφοι, ἐπιστήμονες καὶ ἐτόνισαν τὴν διὰ τῶν μακρῶν τούτων συμβολὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα τῶν ἠνωμένων Ἐθνῶν. Συλλογὴν τῶν ὕμνων καὶ ἐγκωμίων τούτων ἐξέδωκαν πολλοί, ἐν οἷς ὁ Γεώργιος Καραμάνος ἐξέδωκε πολυτελεστάτην καὶ σπουδαίαν συλλογὴν ἐν Ν. Ὑόρκῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Lest we forget that noble and immortal nation... Greece» New York 1943 μὲ πρόλογον τοῦ George Throop, Πρυτάνεως τοῦ Washington University. Τὸ βιβλίον εἶναι πεπλουτισμένον καὶ μὲ ωραία εἰκόνας καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ γελοιογραφίας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Τύπου ἐπὶ τοῦ πολέμου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Ἰταλίας. Ἐπίσης ὁμοία καλὴ συλλογὴ ἐξεδόθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀχ. Κύρου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἑλλὰς ἔδωσε τὴν νίκην» 1945. Ὅστις ἐνθουσιάζεται μὲ λόγους δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τὰ βιβλία ταῦτα, ἀλλ' ἐνταῦθα παρὰ τὴν ἀρχικὴν πρόθεσιν μας νὰ ἀναφέρωμεν ἐν ἀφθονίᾳ μερικοὺς ἐκ τῶν τόσων ὕμνων διὰ τὴν Ἑλλάδα, δὲν τὸ πράττομεν, διότι οἱ Σύμμαχοί μας καὶ πολλοί, ὕμνηταὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πολιτικοὶ ἄνδρες ἐλησμόνησαν τοὺς λόγους καὶ τὰς ὑποσχέσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔχουν βυθισθῆ ταῦς Ἕλληνας εἰς ἀπογοήτευσιν καὶ πικρίαν καὶ ἀηδίαν μὲ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Ν. Ὑόρκῃ. Ἐν ᾧ ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ ἐμοιράζοντο μεθ' ἡμῶν τὰ ἀγαθὰ τῆς νίκης, ἐν ᾧ διετυμπάνισαν κατὰ κόρον ὅτι θὰ θεμελιώσουν τὴν τάξιν καὶ εἰρήνην τοῦ κόσμου ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας, αἱ Μ. Δυνάμεις, ἀσύστολοι καὶ ἀχάριστοι, διὰ λόγους ἀνηθίκου συμβιβασμοῦ τῶν ἰδίων τῶν συμφερόντων, ἀΐκουσιν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰς ἀποφάσεις τῶν περὶ Βουλγαρίας καὶ Ἀλβανίας καὶ ἀπορρίπτουν τὰς ἀσημάντους ἀλλὰ δικαιοτάτας ἐθνικὰς τῆς διεκδικήσεως. Ἡ τραγωδία ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁμοίως οἱ μῦθοι τοῦ Σισύφου καὶ τοῦ Ἀτλαντος. Ἡ ἱστορικὴ μοῖρα ἔχει ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὴν καὶ λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως νὰ παλαίῃ ἐναντίον τοῦ κακοῦ καὶ τῆς βαρβαρότητος καὶ νὰ βαστᾷ οὐρανοὺς, ὡς ἄτλας, εὐρυτέρους τῆς πτωχῆς χώρας τῆς, ἡ ὁποία ὁμοιάζει πρὸς πόλιν ἐκτισμένην ἐγγὺς ὑφαιστείου. Ὅπως ἀντεμετώπισε τὴν συντριπτικὴν Δύναμιν τοῦ Ἀξονος μὲ σθένος καὶ ἀνδρείαν, ἐφάμιλλον τῶν ἡρώων τῆς μυθολογίας καὶ τῆς τραγωδίας τῆς, θὰ ἀντικρούσῃ μὲ ἀξιοπρέπειαν καὶ θάρρος καὶ τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν παρὰ τῶν Ἰσχυρῶν Συμμάχων τῆς.

Πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ γοήτρου τοῦ Ἄξονος ἐκ τῆς ἥττης τῆς Ἰταλίας ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν ταύτης ἡ σύμμαχος τῆς Γερμανία καὶ οὕτως εἰς τὰ 40 ἑκατομ. τῶν Ἰταλῶν προσειρέθησαν τὰ 80 ἑκατομ. τῶν Γερμανῶν διὰ νὰ καταβάλωσι τὰ 8 ἑκατομ. τῶν Ἑλλήνων! Κατ' ἀνάγκην τότε, ὄχι μόνον ἡ Βόρειος Ἡπειρος, ἀλλὰ ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς μετὰ ἀγῶνα πάλιν κρατερόν καὶ πείσμονα καὶ ἐναντίον τῆς Γερμανίας ὑπέκυψεν. Ἦδη ὅμως ἡ Γερμανία κατεβλήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ αὐτὴ ἡ Ἰταλία καὶ οἱ λοιποὶ δορυφόροι τοῦ Ἄξονος πρόκειται νὰ ὑποσιῶσι τὰς δεούσας κυρώσεις διὰ τὰ ἐγκλήματα τῶν καὶ διὰ νὰ κατασιῶσιν ἀκίνδυνοι ἐν τῷ μέλλοντι διὰ πᾶσαν ἐπίθεσιν. Παρὰ ταῦτα ἡ Βόρειος Ἡπειρος στενάζει ἀκόμη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀλβανῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀξιούσι τὴν ἀπόδοσίν της εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὐδεὶς δικαιούται νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐλαχίστης ταύτης ἐθνικῆς ἀξιώσεως. Ἡ προβάλλει ἡ Ἑλλάς ὡς σύμμαχος καὶ αὐτὴ, ὡς νικήτρια, ὡς προσενηγοῦσα καὶ αὐτὴ τὰ πάντα χάριν τῆς συμμαχικῆς νίκης. Θὰ ἦτο τραγικὸν ἂν καὶ τώρα, ὅπως συχνὰ εἰς τὸ παρελθόν, ἐπιτευχθῆ ἀνήθικος συμβιβασμὸς τῶν συγκρουομένων συμφερόντων τῶν Ἰσχυρῶν τῆς γῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην εἰς βάρος τῆς ἠρωϊκῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΝ Τῆ ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἀρχαῖοι χρόνοι. Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ εἶδομεν τὰς ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι σήμερον περιπετείας τῆς Βορείου Ἡπείρου, τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς Ἡπείρου, ὅπερ παρὰ πᾶν δίκαιον ἐπεδικάσθη ὑπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας καὶ δουλεύει εἰσέτι εἰς τοὺς Ἀλβανούς. Προκειμένου νὰ ἴδωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς προγενεστέρους καὶ ἀρχαιοτέρους χρόνους κατ' ἀνάγκην θὰ ἐκθέσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου ὅλης, διότι ταύτης ἡ ὑπὸ τοὺς Ἀλβανούς δούλη Βόρειος Ἡπειρος ἀπετέλει ἀναπόσπαστον μέρος καὶ διοικητικῶς καὶ πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς. Μία τοιαύτη ἔρευνα τῆς παλαιότερας ἱστορίας τῆς Βορείου Ἡπείρου δὲν εἶναι περιττὴ καὶ ἄσκοπος διὰ τὴν παροῦσαν θέσιν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος, διότι θὰ καταδείξῃ, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κόττης τῆς Βορείου Ἡπείρου δὲν εἶναι τι ἐπίκτητον καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις διὰ τῆς ἑλληνικῆς προπαγάνδας ἐπιβληθεῖσα, ὡς διατείνονται οἱ Ἰταλοὶ καὶ Αὐστριακοὶ καὶ οἱ τούτοις προσκείμενοι καὶ προκατειλημμένοι ἱστορικοί, ἀλλ' εἶναι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, καὶ συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος ἐκπαλαί μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ Ἡπειρος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς ἑλληνικὴ περιφέρεια, ὅπως ἡ Μακεδονία, ἡ Θεσσαλία,

ἡ Ἀττικὴ καὶ ἔξῃς. Ἐξετείνεται κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαιοτέρων ἱστορικῶν μεθ' ὧν συμφωνοῦσι καὶ οἱ περισσότεροι σύγχρονοι ἱστορικοὶ γεωγράφοι καὶ ἐθνολόγοι (Hahn Baron von Norcca, Johan Cvijc, Stafford, Kierrpert, Rouqueville κ. ἄ.) ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τοῦ Γενούσου ἢ Σκούμπη ποταμοῦ, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου κατόκουν ἀνέκαθεν ἄλλαι φυλαί, διαφέρουσαι τῶν Ἡπειρωτῶν κατὰ τὰ ἥθη, τὸν πολιτισμόν, τὴν σωματικὴν διάπλασιν. Ἐντὸς τῆς περιφερείας ταύτης κατόκουν κατὰ τὸν Στράβωνα περὶ τὰ 14 ἠπειρωτικὰ φύλα, ὧν κυριώτερα ἦσαν οἱ Μολοσσοὶ, οἱ Χάονες καὶ οἱ Θεσπρωτοί. Βραδύτερον περὶ τὸ 375 π.Χ. ἠνώθησαν ἅπαντα ὑπὸ τοὺς Μολοσσοὺς καὶ παραμερισθέντων ὅλων τῶν ἐπὶ μέρος ὀνομάτων, ὀνομάσθησαν ὅλοι ἠπειρωταὶ καὶ ἐπὶ τῶν κοπέντιων νομισμάτων ἐτέθη ἡ λέξις «ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ». Ἐν Ἠπειρῷ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἤκμαζε τὸ πανελληνίου φήμης μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ὅπερ ἦλθεν εἰς τοιαύτην ἀκμὴν καὶ περιωπὴν, διότι περὶ αὐτὸ ἔζον καθαρῶς ἑλληνικὰ φύλα ἰσχυρὰ καὶ ἀκμαῖα. Σημειωτέον ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα «Ἑλλάς» κατὰ τὴν παραδεδομένην σήμερον γνώμην προσήλθεν ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Δωδώνην οἰκούντων Σελλῶν ἢ Ἑλλῶν, οἵτινες μετ' ἄλλων φυλῶν ἠπειρωτικῶν ἐξώρμησαν καὶ μετόκησαν πρὸς Νότον. Ἀκολουθῶν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ ἠπειρωταὶ ἔζον εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπέστελλον τοὺς βασιλόπαιδας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ σπουδάσουν εἰς Ἀθήνας, καθ' ὅλας τὰς συρράξεις μετὰ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων λαμβάνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέρος ὡς σύμμαχοι τούτων ἢ ἐκείνων τῶν πόλεων, ὅπως καὶ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ὡς γνήσιοι Ἕλληνες λαμβάνουν ἐνεργὸν μέρος, συμπολεμήσαντες ἐν Σαλαμῖνι μετὰ ἑπτὰ τριήρων (Ἡρόδ. η. 45). Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν Ἀλεξάνδρου, τὴν Ὀλυμπιάδα, τὴν μετέπειτα μητέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀγησίλαος δὲ δικαιήνυσεν εἰς τὴν πρεσβείαν τοῦ Φιλίππου, ὅτι δὲν ἔπρεπεν ἐκεῖνος νὰ πολεμῇ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς ἠπειρωτίας καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἵτινες εἶναι ἀδελφοὶ των, ἀλλ' ὄφειλε νὰ στραφῇ κατὰ τῶν Ρωμαίων. (Πλουσ. 58.). Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπειροῦ Πύρρος, (275 π. Χ.) σπεύσας εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Κάτω Ἰταλίας, κατατροπώνει τοὺς Ρωμαίους, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν μεγαλυτέρων στρατηγῶν τῆς ἀρχαιότητος μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον. Οὕτως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πύρρου ἡ ἠπειρος διεδραμάτισε σπουδαιότατον ρόλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐφάμιλλον μὲ τὴν δρασίν της κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀρχῆς τῶν Δεσποτῶν τῆς Ἠπειροῦ Μιχαὴλ Α' Θεοδώρου καὶ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Βραδύτερον οἱ Ρωμαῖοι ἐξεδικήθησαν σκληρῶς τὴν ἠπειρον διὰ τὴν ἥτταν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πύρρου. Ὡς Ἕλληνες καὶ ἀνδρείότερον πάντων τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίσθη-

σαν οἱ Ἑπειῶται κατὰ τῶν Ρωμαίων, ὅτε ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Παῦλον Αἰμίλιον (150 π. Χ.) ἐπέδραμον οὗτοι κατὰ τῆς χώρας τῶν. Διὰ τὴν σθεναράν των ἀντίστασιν ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, διότι περὶ τὰς ἑβδομήκοντα πόλεις τῆς Ἑπείρου ἐλεηλατήθησαν καὶ κατερειπώθησαν, ἄνω δὲ τῶν 150 χιλ. κατοίκων ἐξηνδραποδίσθησαν. Ἦτο δὲ τοιαύτη ἡ λεία ἢ ἐξ Ἑπείρου εἰς Ρώμην μετακομισθεῖσα, ὥστε ἡ θριαμβευτικὴ πορεία διὰ τῶν ὁδῶν τῆς Ρώμης τοῦ στρατηγοῦ Αἰμιλίου Παύλου συνοδευομένου ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὴν πομπὴν τῶν λαφύρων (σκεύη χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ, ὄπλα, δοχεῖα πλήρη χρυσοῦ κ. ἑ.) διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀκμὴ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης περιοχῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὡς δεικνύουσιν ἄλλωστε καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν προκύψαντα ἀρχαῖα μνημεῖα.

Βυζαντινοὶ χρόνοι Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ἑπείρος ἦτο μεταξὺ τῶν θεμάτων ἐκείνων, τὰ ὅποια ὑπέστησαν ποικίλας ἐπιδράμας ἐκ μέρους διαφόρων ἐχθρικών ἔθνων, Γότθων, Σέρβων, Βουλγάρων, Ἑνετῶν καὶ ἑξῆς. Ἐκ τούτων οὐδὲν ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἑπείρῳ, μόνον δὲ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι φαίνεται, διὲν ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ὡς δεικνύουσιν αἱ σλαυϊκαὶ ἐπωνυμίαι τόπων καὶ χωρίων, μολονότι καὶ οὗτοι οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀφῆκαν ἐπὶ τὰ ἥθη, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν κατοίκων. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐθνολογικὴ σύνθεσις τῆς χώρας καὶ ἡ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἥθη ἦσαν τόσον ἑκδηλὰ καὶ ἀκαίρια, ὥστε καταλυθεῖσης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἰδρῦθη ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἑπείρου ὅλησιν πρὸς Β. ἐπεξετάθη μέχρι Δυρραχίου. Ἡ Ἑπείρος λοιπὸν καὶ ἡ Ἑπὶ οὗ ὑπεδουλώθησαν τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοὺς Λατίνους, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας ὡς ἀνεξάρτητον Δεσποτᾶτον νὰ ζῆ συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἑλληνικῆς Βυζ. Αὐτοκρατορίας.

Ἐπιγενεώτεροι χρόνοι. Ἡ δράσις τῶν Δεσποτῶν τῆς Ἑπείρου ἔσχε σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχεν ἀποκτήσῃ τοιαύτην ζωτικότητα ἐν Ἑπείρῳ, ὥστε ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῆ ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ Μουσουλμανικοῦ χειμᾶρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ νὰ χρησιμεύσῃ μάλιστα ὡς κέντρον ἀναβιώσεως καὶ ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐν Ἰωαννίνοις καὶ τοῖς περὶ ὃ ἑλληνισμὸς ἦτο τόσον ἰσχυρός, ὥστε καὶ οἱ Μουσουλμάνοι ὠμίλου ἀνέκαθεν ἑλληνιστί καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἔστελλον ἵνα σπουδάσωσιν εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα. Λόγω τῆς ζωηρᾶς ταύτης ἀνθήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἑπείρῳ πολλαὶ ὑπῆρξαν αἱ τοπικαὶ ἐξεγέρσεις τῶν Ἑπειρωτῶν κατὰ τῶν Τούρκων, γνωστοὶ δὲ εἰς ὅλον τὸν κόσμον οἱ κρατεροὶ ἀγῶνες τῆς Χειμᾶρας καὶ τοῦ Σουλίου κατὰ τῶν τυράννων διὰ τῶν ὁποίων

ἀγώνων ἐξεσφάλισαν διάφορα προνόμια ἐνὸς ἀνεξαρτήτου βίου. Ἐνεκα τῆς ἀδυναμίας νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν ἠρωϊκῶν ἀρματωλῶν τῆς Ἡπείρου, ἡ ὑψ. Πύλη ἠναγκάσθη νὰ ἀναθέτῃ τὴν φρούρησιν ἐπικαίρων σημείων εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας ἀρματωλοὺς καὶ καπεταναίους, (Βλαχάβας, Κατσαντώνης, Νικοτσάρας καὶ ἄλλοι). Ἐκ τούτων βραδύτερον προῆλθον πολλὰ στελέχη τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ δύο ἐκ τῶν τριῶν ἰδρυτῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ Σκουφᾶς (ἀπὸ τὴν Ἄρταν) καὶ ὁ Τσακάλωφ (Ἰωάννινα) ἦσαν Ἡπειῶται. Ὅταν ἐξεροάγη ἡ ἐλληνικὴ Ἐπανάστασις οἱ Ἡπειῶται ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς αὐτὴν καὶ τινες τῶν ἐπιφανεσιτέρων ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπῆρξαν Ἡπειῶται ὅπως ὁ Μπότσαρης, Κίτσος, Τσαβέλλας, Γρίβας, Κωλλέτης, Ἀνδροῦτσος καὶ ἄλλοι.

Αἱ Μ. Δυνάμεις δὲν ἠυδόκησαν νὰ ἀποκαταστήσουν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν Ἑλληνισμὸν ὕστερον ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς ἀγῶνάς του κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εἰς τὰ φυσικά του ὅρια. Τότε καὶ ἡ Ἡπειρος παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ ἰδρυθέντος ἀνεξαρτήτου ἐλληνικοῦ βασιλείου παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον ἐλληνικότητά της, παρὰ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν της εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου τοῦ 1878 παρεχώρησε μέγα μέρος τῆς Ἡπείρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἡ ἀντιδρασις τῆς Τουρκίας καὶ Ἰταλίας ἐματαιώσαν τὴν παραχώρησιν ταύτην καὶ κατόπιν μακρῶν ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεων Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος κατελήφθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος μόνον ἡ περιοχὴ τῆς Ἄρτης. Ἡ Ἡπειρος ὅλη, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν περιῆλθεν ὅλη, ὡς ἦτο δίκαιον, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ μέγα μέρος αὐτῆς, ἡ σημερινὴ Β. Ἡπειρος ἀπεχωρίσθη καὶ ἐπεδικάσθη εἰς τὸ νεοσύστατον Ἀλβανικὸν κράτος. Οὕτως ἡ Ἡπειρος διῆλθε διὰ διαφόρων σταδίων πρὸς ὀλοκληρωτικὴν ἐνωσιν τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος: πρῶτον διὰ τοῦ Βερολινείου συνεδρίου ἀπηλευθερώθη καὶ ἠνώθη μετὰ τῆς Ἑλλάδος μικρὰ περὶ τὴν Ἄρταν περιφέρεια, δεύτερον διὰ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἠνώθη μετὰ τῆς Ἑλλάδος τὸ μέχρι τῶν σημερινῶν ἐλληνο-ἀλβανικῶν συνόρων μέρος καὶ τρίτον διὰ τῶν διεθνῶν ἀποφάσεων α) τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας β) τῆς συμφωνίας Τιτόνι-Βενιζέλου γ) τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς εἰρήνης, ἐπικυρωσάσης τὴν συμφωνίαν Τιτόνι Βενιζέλου δ) τῆς ὁμοφώνου ψήφου τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας κατὰ Μάϊον τοῦ 1920 ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως τῆς Βορ. Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, (Ἡ Ἀμερικ. Γερουσία ἔλαβε πάλιν ὁμοφώνως τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν τὴν 26ην Ἰουλ. 1946) κατεκυρώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ὑπολειπομένη περιοχὴ τῆς Ἡπείρου, ἡ Βορ. Ἡπειρος, ἀλλὰ λόγῳ ποικίλων ἀντιδράσεων ἐματαιώθη ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διεθνῶν τούτων ἀποφάσεων. Αἱ εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ βουνὰ νῖκαι τῆς Ἑλλάδος

κατὰ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, αἱ ὁποῖαι συνέβαλον ἀνυπολογί-
στως εἰς τὴν τελικὴν συμμαχικὴν νίκην κατὰ τοῦ Ἄξονος ἀποτελοῦσι νέους
τίτλους ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν Βόρ. Ἠπειρον καὶ πραγ-
ματοποιηθῶσιν οὕτως οἱ μύχιοι πόθοι τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς
πολυβασανισμένης ἐκείνης περιφερείας.

Ἡ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΡ. ΗΠΕΙΡΟΥ

*Οἱ μεγάλοι Εὐερ-
γέται καὶ τὰ Σχο-
λεῖα.*

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου ἐκθέσεως τῆς ἱστο-
ρίας καὶ τῶν περιπετειῶν τῆς Βορ. Ἠπείρου κατε-
δείχθη ὁποῖος ζωντανὸς ἐθνικὸς παλμὸς ἐπαλλεῖται ἐν
τῇ καρδίᾳ τῶν κατοίκων τῆς διὰ μέσου ἄλλων τῶν
περιπετειῶν τούτων. Πλουσία ἐθνικὴ ζωὴ καὶ σπου-
δαία ἀνθησις καὶ καλλιέργεια τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἶχον ἀναδείξει
τὴν Βορ. Ἠπειρον ὡς τὴν πλέον πολιτισμένην γωνίαν ἐξ ὅλων τῶν περι-
φερειῶν τοῦ τε ἐλευθέρου καὶ τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, ὥστε «Ἑλλάς
τῆς Ἑλλάδος» ἐκλήθη πολλάκις ὑπὸ τῶν συγχρόνων. Ἐν αὐτῇ, πρὶν
περιέλθῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τουρκαλβανῶν, δὲν ὑπῆρχε κώμη ἐκ πεντή-
κοντα οἰκογενειῶν καὶ ἄνω κατοικουμένη, ἣ ὁποῖα νὰ μὴ εἶχε σχολεῖον,
καὶ εἰς κανὲν ἄλλο μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἀτομικὴ πρωτοβουλία φιλο-
μούσων καὶ ἐθνικῶν εὐεργεσιῶν ἐτροίκισε τόσα χωρία διὰ μεγαλοψύχων
δωρεῶν πρὸς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν σχολείων, ὅπως εἰς τὴν Ἠπειρον
καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ τὴν φιλομουσίαν τῶν κα-
τοίκων τῆς Βορ. Ἠπείρου, ἥς τὴν Ἑλληνικότητα τολμῶσι νὰ ἀμφισβη-
τῶσιν οἱ Ἰταλοαλβανοί, ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἀξιοσημεῖωτον γεγονὸς, ὅτι οἱ
μεγάλοι εὐεργεταὶ αὐτῆς δὲν ἠρκέσθησαν νὰ ἐξωραΐσουν μόνον τὴν πατρί-
δα τῶν με ὠραῖα ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, ἀλλ' ἐπεξέ-
τειναν τὴν δρασίαν αὐτῶν ταύτην εἰς πλείστας πόλεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ
πάντα τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τὰ καλλιμάρμαρα κτίρια τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ Ζαπείου, τοῦ Ἀστερο-
σκοπείου, τοῦ Ἀρσακείου ἐν Ἀθήναις, κτισθέντα μὲ τὴν γενναιοδωρίαν
φιλομούσων Βορειοηπειρωτῶν, θὰ ὑπενθυμίζωσι διαρκῶς τοὺς Κυβερνήτας
τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ὁποῖοι μεγάλοι Ἕλληνες προῆλ-
θον ἐκ Βορ. Ἠπείρου καὶ πόσον τερατῶδες εἶναι μία τόσον δεδοξασμένη

¹ Πρβλ. J. Fr. Dürr, «Das Griechische unterrichtswesen» 1910 σελ. 130.
Ὁμοίως ὁ Γάλλος Dumont (la Turquie d' Europe 1875) ἀναφέρει ὅτι ἡ ὑπέρο-
χος αὕτη ἀνθησις δὲν εἶχεν ἄλλους πόρους ἀπὸ τὴν ἐκουσίαν εἰσφορὰν τῶν κατοί-
κων καὶ τὰς δωρεὰς τῶν πλουσίων Βορειοηπειρωτῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

καὶ πεπολιτισμένη Ἑλληνικὴ περιφέρεια παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος νὰ παραμένῃ ὑπὸ τὸν ἀπαισίον ζυγὸν τῶν ἡμιβαρβάρων Τουρκαλβανῶν. Ὁ Σίνας, ὁ Ζάππας, ὁ Ἀρσάκης, ὁ Ζωγράφος, ὁ Πάγκας καὶ ἄλλοι μεγάλοι καὶ πανελληνίου φήμης εὐεργέται τοῦ ἔθνους Βορειοηπειρωτῶν ἀποτελοῦν καύχημα καὶ δόξαν τῆς Βορ. Ἡπείρου, οὕτως ὥστε μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν θὰ ἤρχουν νὰ καταδείξουν τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορ. Ἡπείρου, τὴν φιλομουσίαν καὶ τὸν φλογερὸν πατριωτισμὸν τῶν κατοίκων της. Καὶ ὅμως ἀνιστόρητοι Ἴταλοι καὶ Αὐστριακοὶ συγγραφεῖς, οὐδένα σεβασμὸν ἔχοντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διίσχυρίζονται, ὅτι ἡ ἀκμὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βορ. Ἡπειρῷ ὀφείλεται εἰς τὴν ἔντονον ἑλληνικὴν προπαγάνδαν καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Βορ. Ἡπείρου εἶναι ἐξηλληνισμένοι Ἀλβανοί!!!

Κατὰ ἀκριβεῖς στατιστικὰς περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως ἐν Βορ. Ἡπειρῷ, ὧν οἱ ἀριθμοὶ συμπίπτουσι σχεδὸν πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἱστορικοῦ Giovanni Virgillii παρεχομένους ἀριθμοὺς ἐν τῷ ἔργῳ του *La questione Rumeliota* (1908) ὑπῆρχον πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τοῦ 1914 τὰ ἑξῆς σχολεῖα ἐν Βορ. Ἡπειρῷ.

Εἰς τὴν Κορυτσᾶν (25 χιλ. κάτ.), θεωρουμένην ὡς κέντρον τοῦ Ἀλβανισμοῦ ὑπὸ τῶν Ἀλβανιστῶν, ἐλειτούργουν 1) Γυμνάσιον ἑλληνικόν, ἰδρυθὲν ἀπὸ τοῦ 1843 καὶ συντηρούμενον διὰ κληροδοτήματος τοῦ Κορυτσαίου Ἰωάννου Πάγκα ἐξ οὗ καὶ Πάγκειον Γυμνάσιον ἐκαλεῖτο. 2) Δύο Σχολαρχεῖα, συντηρούμενα ἐκ κληροδοτήματος τοῦ εὐεργέτου Ἀναστασίου Ἀβραμίδου. 3) Ἐν παραθαλασσιῶν καὶ τρία νηπιαγωγεῖα. Εἰς ταῦτα ἐδίδασκον περὶ τοὺς πενήκοντα καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ ἐφοίτων ἄνω τῶν 2.500 μαθηταὶ καὶ μαθήτριά. Ὅμοίως ἐν Κορυτσᾶ ἀπὸ τοῦ 1908 ἐξεδίδετο ἑλληνικὴ ἑφημερίς «ὁ Πελασγός» καὶ ἔδρων λαμπροὶ μορφωτικοὶ σύλλογοι «τὰ Πάτρια», «ἡ Ἀγαγενήσις» καὶ «ἡ φιλόπτωχος Ἀδελφότης τῶν Κυριῶν».

Περὶ τὰ 25 χιλ. δυτικῶς τῆς Κορυτσᾶς κεῖται ἡ ἀκμαιοτάτη ἄλλοτε —κατὰ τὸν XIII αἰῶνα— Μοσχόπολις μὲ πληθυσμὸν 60 χιλ. κατοίκων, μετὰ τὰς 23 βυζαντινὰς ἐκκλησίας καὶ 75 ἱερεῖς. Αὕτη ὑπῆρξε φάρος πολιτισμοῦ ἐπὶ τουρκοκρατίας δι' ὅλα τὰ Βαλκάνια, ἀποκληθεῖσα «αἱ Ἀθηναί» τῶν τουρκοκρατουμένων χωρῶν. Ἐν αὐτῇ ἐλειτούργει σπουδαία ἀνωτέρα σχολὴ «ἡ νέα Ἀκαδημία» ἀπὸ τοῦ 1730, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδίδαξαν διαπρεπεῖς φιλόλογοι καὶ φιλόσοφοι. Ἐν αὐτῇ ὁμοίως ὑπῆρχε σπουδαῖον τυπογραφεῖον, τὸ μόνον μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφείου ἐν ὅλῃ τῇ Τουρκίᾳ, μεγάλη βιβλιοθήκη καὶ ἐν ὄρφανοτροφεῖον. Ἐν τῷ μέσῳ πρωτογόνου περιβάλλοντος ἡ ὡραία Μοσχόπολις ἦτο μία ὄασις πολιτισμοῦ καὶ φώτων ἐν Βορείῳ Ἡπειρῷ. Ἀλλὰ μία τόσο ἀνθηρὰ ἑλληνικὴ πόλις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐξεγείρη τὸν φθόνον τῶν τουρκαλβανῶν, οἵτινες ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν αὐτὴν πρῶτον κατὰ τὸ 1769 καὶ ὅ,τι εἶλεν ἀπομείνῃ ἐξ αὐτῆς ἀπετέφρωσαν κατὰ τὸ 1916.

Περιφέρεια Κολώνιας	Σχολεία	23	διδάσκαλοι	33	μαθηταὶ	2050
» Λεσκοβικίου	»	22	»	23	»	640
» Πρεμετῆς	»	37	»	41	»	1200
» Τεπελενίου	»	26	»	33	»	1210
» Ἀργυροκάστρου	»	87	»	101	»	4365

Ἐκ τῆς κωμοπόλεως Κεστοράτι ΒΑ τοῦ Ἀργυροκάστρου κατήγετο ὁ Χρηστάκης Ζωγράφος ὁ ἰδρύσας ἀπὸ τοῦ 1873 ἐν Κεστοράτι Διδασκαλεῖον, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει τὸ Ζωγράφειον Γυμνάσιον. Παρὰ τὴν κωμόπολιν ταύτην εὐρίσκεται τὸ κάτω Λάμποβον, ἡ πατρὶς τῶν μεγάλων εὐεργετῶν Κωνσταντίνου καὶ Εὐαγγέλου Ζάππα.

Περιφέρεια Δελβίνου	Σχολεία	70	Διδάσκαλοι	82	μαθηταὶ	3020
» Χιμάρας	»	13	»	21	»	965
» Βερατίου	»	44	»	58	»	1400
» Αὐλῶνος	»	10	»	16	»	435

Ἐν ᾧ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τοιοῦτον πνευματικὸν καὶ πολιτικὸν ὄργανον διὰ τῶν ἰδίων πόσεων καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας, ὑπῆρχον ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ μόνον 7 τουρκικὰ σχολεῖα καὶ ἐν μόνον ἄλβανικὸν σχολεῖον ἐν Κορυτσᾷ με 442 μαθητὰς, συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Προτεσταντικῆς Θεραποστολῆς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀναλογία τῶν ὡς πρὸς ἄλλας ἐθνικότητας ἐν αὐτῇ αἱ ὑπάρχουσαι στατιστικαὶ διαφέρουσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων, διότι ἅπασαι σχεδόν, ἐξυπηρετοῦσι ὠρισμένους προπαγανδιστικοὺς σκοπούς, δὲν εἶναι ἀμερόληπτοι καὶ ἀντικειμενικαί. Κατὰ τὰς πρὸ τοῦ 1911 τουρκικὰς στατιστικάς, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὀλιγώτερον πασῶν μεροληπτικῶν, οἱ κάτοικοι τῆς Βορείου Ἡπείρου μέχρι Σκούμπη ἀνήρχοντο εἰς 320 χιλ. περίπου, ἐξ ὧν 170 χιλ. ἦσαν Ἑλληνας 140 χιλ. Μουσουλμᾶνοι καὶ 10 χιλ. τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων. Κατὰ περιφερείας, ἐν Αὐλῶνι καὶ Βερατίῳ ὑπερτερεῖ τὸ μουσουλμανικὸν στοιχεῖον, ἐν Πρεμετῇ καὶ Τεπελενίῳ Τουρκαλβανοὶ καὶ Ἑλληνας ἰσοψηφοῦσιν, ἐν Ἀργυροκάστρῳ καὶ Κορυτσᾷ ὑπερτεροῦσιν οἱ Ἑλληνας, ἐν Λεσκοβικίῳ καὶ τοῖς πέριξ οἱ Ἑλληνας ἀποτελοῦσι τὰ 2)3 τοῦ πληθυσμοῦ, ἐν τῇ περιφερείᾳ Δελβίνου τὰ 4)5 καὶ εἰς τὸ τμήμα Πωγωνίου οὐδεὶς Τουρκαλβανὸς ὑπάρχει. Ἄλλ' ἐὰν τὰ πορίσματα τῶν διαφόρων στατιστικῶν δύναται νὰ ἀμφιοβητήσῃ τις, δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅταν ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ πλῆθος τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων. Οὐδὲ ἔχει ἀξίαν τινὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ Αὐστριακῶν, ὅτι ταῦτα πάντα ὀφείλονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν προπαγάνδαν. Ἡ ἑλληνικὴ προ-

παγάνδα, ἂν ὑπῆρχε, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἰσχυροτέρα εἰς μέσα τῆς ἰταλικῆς, ἀλλὰ τοιαύτη δραῖσις τῆς ἑλληνικῆς προπαγάνδας δὲν ἐπιτρέπετο νὰ γίνεταί ἐν Ἀλβανίᾳ, διότι ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε ὑπελογίσθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, οὐδὲ κἂν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἄλβανικῶν κυβερνήσεων, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἐκρύπτετο τὸ ἰταλικὸν κράτος. Ἀντιθέτως οἱ Βορειοηπειρῶται ἀντὶ νὰ βοηθηθῶσιν, ἐβοήθησαν, ὡς εἶδομεν, αὐτοὶ διὰ τῶν μεγάλων εὐεργεσιῶν τῶν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς παιδείας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἄν ἦσαν Ἀλβανοὶ οἱ Βορειοηπειρῶται, ποῖος ἐπίεζεν αὐτοὺς νὰ ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα τῶν εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ νὰ ἰδρῦωσιν ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι; Ὅταν τῷ 1887 ὁ Ἀναστάσιος Ἀβραμίδης, δωρήσας εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα Κορυτσᾶς 600 χιλ. φράγκα ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς ἐξήτησε νὰ διδασθῆ δις τῆς ἑβδομάδος καὶ ἡ ἄλβανικὴ γλῶσσα, ἡ Κοινότης μετ' ἀγανακτικῆσεως ἀπέκρουσε τὴν ὑπὸ τοιούτους ὄρους δωρεάν. Ἐπίσης οἱ κάτοικοι τῆς Πρεμετῆς δὲν ἀπεδέχθησαν τὴν δωρηθεῖσαν γὰρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καμπάναν ὑπὸ τοῦ ἐν Ρουμολιά κληρικοῦ συμπατριώτου τῶν Ἀλεξίου Καφίλη, διότι ἀνεγράφη ἐπ' αὐτῆς τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ ἄλβανιστί. Ἡ καμπάνα εἶχε φθάσῃ ὡς τὰ Ἰωάννινα καὶ μόνον ἀφ' οὗ ἐδέχθη ὁ δωρητὴς νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐπιγραφὴν δι' ἑλληνικῆς μετεκομίσθη εἰς Πρεμετὴν. Ἡδυνάμην πολὺ καλὰ καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ εἰάν εἶχον πράγματι ἄλβανικὴν ἔθνηκὴν συνείδησιν, νὰ ἰδρῦωσι σχολὰς ἄλβανικὰς ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ νὰ ἔχῃσι δωρητάς, διότι δὲν παρεκωλύοντο εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Ἀλβανοὶ, λέγει ὁ Hugo Grothe ἦσαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβδουλ Χανῆ, τὰ χαϊδεμένα παιδιὰ τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ νέᾳ Τουρκίᾳ ἑκατοντάδες ἰκανωτάτων Ἀλβανῶν κατεῖχαν ὑψίστας θέσεις ἐν τῷ στρατῷ, ἐν τῇ διοικήσει καὶ ἐν τῇ διπλωματικῇ ὑπηρεσίᾳ, καὶ ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς δὲν ἦτο καθόλου αἰσθητὸς εἰς τὰς ὄρεινὰς περιφερείας ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Ἀλβανίας¹. Ἐν Κων)πόλει ἤδη ἀπὸ τοῦ 1879 ἰδρύθη «σύλλογος πρὸς ἀνάδοσιν τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης» ἐν τῷ ὁποίῳ συλλόγῳ ἔδρασαν καὶ διεκρίθησαν ὁ Σεμεδὶν Σαμῆ Μπέης συγγραφεὺς ἑξατόμου ἄλβανικοῦ λεξικοῦ, ὁ Ναῖμ Μπέης Φράσαρης, διακεκριμένος Ἀλβανὸς ποιητὴς, ὁ Σαῖδ Μπέης Τοπτάνης, συγγραφεὺς ἄλβανο-περσο-τουρκικοῦ λεξικοῦ, ὁ Ἰωάννης Βρεττός, καὶ ἄλλοι², ὥστε δὲν δύνανται νὰ διατείνωνται οἱ Ἀλβανοί, ὅτι δὲν ἐπιτρέπετο εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν

¹ Hugo Grothe, *Durch Albanien und Montenegro*, München, 1913 σελ. 134.

² Πρὸβλ. *L' Albanie et la question d' Orient*, ὑπὸ πρίγκηπος Ἀλβέρτου Γκίκα 1908 σελ. 278.

καλλιέργειαν τῆς Ἀλβανικῆς παιδείας καὶ τὴν ἴδρυσιν σχολείων ἐν Ἀλβανίᾳ. Τοῦτο δὲν ἔπραξαν, διότι ἀπλούστατα ἔστεροῦντο σαφοῦς ἁλβανικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς μᾶλλον ὡς Τούρκους τὴν ψυχὴν παρὰ Ἀλβανούς.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ζήτημα ὅπερ ἐξεμεταλλεύθησαν ἐπιτηδειότατα οἱ Ἴταλοι καὶ Αὐστριακοὶ διπλωμάται καὶ συγγραφεῖς, εἶναι ὅτι μεγάλη μερὶς Βορειοηπειρωτῶν, ἂν καὶ Ἑλληνες φανατικοὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἔχουν ὡς μητρικὴν γλῶσσαν τὴν Ἀλβανικὴν, καὶ ὁμιλοῦσι κατ' οἶκον καὶ πανταχοῦ, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σχολεῖά των κατὰ τὰ διαλείμματα, τὴν Ἀλβανικὴν μολονότι γνωρίζουν πολὺ καλῶς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἶναι συνεπῶς δίγλωσσοι. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ Ἐλέγχου, ἡ ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τῆς Πρεσβευτικῆς Διασκέψεως τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1913 πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐθνολογικῆς συνθέσεως τῆς Βορ. Ἡπείρου δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ φρόνημα καὶ τοὺς πόθους τῶν κατοίκων, διότι θὰ ἀπεδεικνύετο τότε ἀναμφισβητήτως ἡ ἑλληνικότης αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον τὴν γλῶσσαν. Ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἐκείνῃ ὁ Ἴταλος ἀντιπρόσωπος Gastaldi καὶ ὁ Αὐστριακὸς Bilinski ἐφρόντιζον νὰ πληροφορηθῶσι μόνον ποίαν γλῶσσαν ὁμιλοῦν κατ' οἶκον οἱ κάτοικοι ἀποκρούοντες πᾶσαν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος διὰ διαδηλώσεων ἢ διὰ δημοψηφίσματος — τώρα ὅτε ἐξωντώθησαν ἢ ἐξεπατρίσθησαν πλεῖστοι Ἑλληνες λόγῳ τῶν πιέσεων ἢ διωγμῶν ὁμιλοῦσι περὶ δημοψηφίσματος — διότι ἐνόμιζον, ὅτι οὕτω μόνον θὰ ἠδύναντο νὰ περιλάβωσι τὴν Βόρειον Ἡπειρον εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἀλλὰ ἡ γλῶσσα ὡς κᾶτι ἐξωτερικὸν καὶ συνηθέστατα ἐναλλασσόμενον δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ἀσφαλὲς κριτήριον διὰ τὴν ἐθνολογικὴν κατάστασιν περιφερείας τινός. Αὐτὸς ὁ ἁλβανόφιλος καὶ ἁλβανολόγος G. Weigand ὁρθῶς παρατηρεῖ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο «Ἐν τῇ πολιτικῇ συνήθειᾳ κρίνωσιν ἐκ τῆς γλώσσης διὰ τὴν ἐθνότητα. Ἡ ἐπιστήμη δὲν ποιεῖ νὰ ἱκανοποιῆται μὲ τὴν ἀποψιν ταύτην, τὴν τῆς μητρικῆς γλώσσης. Ἡ γλῶσσα εἶναι κᾶτι τὸ ἐξωτερικὸν καὶ μεταβλητὸν δὲν πρέπει μόνη αὕτη νὰ λαμβάτηται ὡς βᾶσις διὰ τὴν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ πνευματικαὶ καὶ σωματικαὶ ιδιότητες καὶ ἦθη καὶ ἔθιμα λαϊκά». ¹ Ἐν τούτοις οἱ Ἴταλοι καὶ οἱ Αὐστριακοὶ διπλωμάται ἠθέλησαν νὰ θεωρῶσι τοὺς ἁλβανοφώνους χριστιανούς ὡς Ἀλβανούς, καὶ μόνον τοὺς ἑλληνοφώνους χριστιανούς τῆς Βορείου Ἡπείρου ὡς Ἑλληνας. ² Κατὰ τὴν λογικὴν ταύτην ὅλοι οἱ Μενι-

¹ G. Weigand, Ethnografie von Makedonien, 1924 σελ.

² Ὁ κύριος λόγος δι' ὃν οἱ Ἑλληνες τῆς Βορ. Ἡπείρου ὁμιλοῦν τὴν ἁλβανικὴν εἶναι, διότι ἐν ταῖς σχέσεσί των μετὰ Τουρκαλβανῶν εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὁμιλῶσιν ἁλβανιστί, διότι οἱ Τουρκαλβανοὶ ἀγνοοῦσι καὶ δυσκολεύονται νὰ ἐκμάθωσι τὴν ἑλληνικὴν. Οἱ Ἕλληνες συνηθέστατα ἐκμανθάνουσι τὴν γλῶσσαν τῶν ξένων ἐθνῶν μεθ' ὧν συζῶσιν ἐφ' ὅσον ταῦτα ὡς πνευματικῶς κατώτερα εἶναι ἀνίκανα νὰ ἐκμά-

διάται καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἄλβανόφωνοι, εἶναι Ἀλβανοί, καὶ οἱ τουρκόφωνοι Ἕλληνες τῆς Τουρκίας εἶναι Τοῦρκοι. Οἱ περισσότεροι τῶν προαναφερθέντων πανελληνίου φήμης εὐεργετῶν Βορειοηπειρωτῶν εἶχον ὡς μητρικὴν γλῶσσαν νὴν ἄλβανικὴν, ἐν τούτοις εἰς τὰ στήθη αὐτῶν ἔπαλλεν ἑλληνικὴ μόνον καρδιά. Ὑποστηρίζων πρὸ τῆς συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης τὴν 3ην Φεβρουαρίου 1919 τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἡπείρου ὁ αἰμίμηστος Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἔλεγε πρὸς τοὺς συνέδρους τὰ ἀκόλουθα: «Τὸ κριτήριον τῆς γλώσσης οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Λόγου χάριν πολλοὶ ἔξέχοντες Ἕλληνες, ὅπως ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης, οἱ συνάδελφοί μου κ. κ. Δαγκλῆς καὶ Ρέπουλης ὁμιλοῦσι κατ' οἶκον τὴν ἄλβανικὴν, ὅπως καὶ ὁ Λούδ Τζῶρτς θὰ ἠδύνατο νὰ ὁμιλῇ μὲ τὰ παιδιὰ του τὴν Οὐαλλικὴν. Τὸ καλύτερον κριτήριον εἶναι ἡ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα (καὶ παραθέτει τοὺς ἀριθμοὺς τῶν φοιτητῶν εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα).¹ Πλὴν ἐλαχίστων ἄλβανιστῶν, λόγῳ συμφέροντος καὶ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν προσκολληθέντων εἰς τὴν ἄλβανικὴν ἰδέαν, πάντες οἱ ἄλβανόφωνοι χριστιανοὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου ἦσαν καὶ εἶναι Ἕλληνες τὴν ψυχὴν καὶ τοῦτο ἐξεδήλωσαν εἰς πᾶσαν δοθεῖσαν ἐγκαιρίαν. Εἰς τὸ ἔξωτερον ταξιδεύοντες κατεγράφοντο εἰς τὰ οἰκεῖα μεταναστευτικὰ γραφεῖα τῶν κρατῶν, ὅπου μετέβαινον, οὐχὶ ὡς Ἀλβανοί, ἀλλ' ὡς Ἕλληνες. Ἐντεῦθεν τὸ μεταναστευτικὸν γραφεῖον (Bureau of Immigration) τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῷ 1919 ἀναφέρει ὅτι οὐδεὶς χριστιανὸς ἐξ Ἀλβανίας ἀνεγράφη ἐν αὐτῷ ὡς Ἀλβανὸς κατὰ τὴν ἐθνότητα. Οἱ ἐν Ἀμερικῇ ἐκ τῶν περιφερειῶν Κορυτσᾶς καὶ Λεσναβίου προερχόμενοι Ἕλληνες, πάντες Ἀλβανόφωνοι, ἐξέδωκαν Ἀγγλιστὶ ὑπόμνημα—ἐκ τοῦ ὁποίου παρελάβομεν τὴν ἀνωτέρω πληροφορίαν περὶ τοῦ μεταναστευτικοῦ γραφείου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν—ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπογράφουσι περὶ τοὺς 1950 μὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν καὶ τὰς διευθύνσεις των πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας τῶν ὑπογραφῶν, ἀποδηλοῦντες διὰ συγκινητικῶν ἐκφράσεων τὸν πόθον τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Τελειόνομεν τὸ παρὸν κεφάλαιον διὰ τὴν ζῶην

θωσι τὴν δύσκολον ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἄς σημειωθῇ ὅμως ὅτι οἱ Βορειοηπειρωτῆται Ἕλληνες, ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ Τουρκαλβανοί, ὠμίλουν μόνον τὴν ἄλβανικὴν, οὐδέποτε δὲ ἔγραψαν ἄλβανιστὶ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτῶν, τὰ ἐμπορικά των βιβλία καὶ εἴτε ἄλλο, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη πρὸ τοῦ 1914 ὠρισμένη ἄλβανικὴ γραφὴ καὶ ἀλφάβητος, χρησιμοποιηθέντων παρὰ τῶν ἄλβανιστῶν τῶν ἑλληνικῶν, λατινικῶν, καὶ τουρκικῶν γραμμάτων τῆς ἀφαβήτου, ὡς ἐπεθύμει καὶ ἠδύνατο ἕκαστος. Μόνον μετὰ τὴν τουρκικὴν μειαπολίτευσιν τοῦ 1908 ὠρίσθη διὰ τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ ἄλβανικοῦ συνεδρίου (Νοέμβριος 1908) τῇ προσκλήσει τοῦ ἄλβανικοῦ σωματείου Bashkim (=ἔνωσις) τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον διὰ τὴν ἄλβανικὴν γλῶσσαν καὶ ἔκτοτε τοῦτο ἐπεκράτησεν γενόμενον δεκτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ νεοσυστάτου ἄλβανικοῦ κράτους.

¹ Harold Nicolson, «Peace making 1919» ἔκδοσις 1944 σελ. 255.

καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Βορείου Ἠπείρου μὲ τοὺς ἀκολουθοῦντας ὠραίους λόγους ἐκ τοῦ ὑπομνήματος ἐκείνου, ἀπηχοῦντος τὰ συναισθήματα καὶ φρονήματα ὅλων τῶν Βορειοηπειρωτῶν. «Τὰ σχολεῖά μας ὑπῆρξαν ἑλληνικὰ ἀπὸ αἰῶνων. Ἄνευράφημεν μὲ τὴν ἀγάπην τῆς Ἑλλάδος ὡς πατρίδος ἡμῶν, καὶ ἀτενίζομεν πρὸς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἑλληνικὴ σημαία θύκουματίζη ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὠραίαν ἡμῶν πόλιν, τὴν Κορυτσᾶν καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὰς εὐφόρους πεδιάδας. Ἐδιδάξαμεν τὰ τέκνα ἡμῶν νὰ ἐντροφῶσιν εἰς τὴν θαυμασίαν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Ἐξεγείρεται ἡ ψυχὴ μας μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι τώρα, ὕστερον ἀπὸ αἰῶνας αἱμάτων καὶ ἀνεκφράστων θυσιῶν διὰ τὸν πολιτισμὸν ἐκείνον, θὰ ὑποχρεωθῶμεν νὰ ἀποχαιρετήσωμεν τὸ φῶς καὶ θὰ περιβληθῶμεν τὸ σκότος, θὰ ἐκδιώξωμεν ἐκ τῆς πατρίδος μας τὴν ἀθάνατον ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ θὰ ἀποδεχθῶμεν μίαν βάρβωρον γλῶσσαν καὶ θὰ ἐνασθῶμεν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, οἱ ὅποιοι ἐπὶ αἰῶνας κατεδίωξαν ἢ κατέκλεψαν καὶ κατετυράννησαν ἡμᾶς».¹ Τοιοῦτοι Ἕλληνες ὄντες οἱ Βορειοηπειρωτῶνται, παραμένουν μολαταῦτα ἀκόμη δοῦλοι εἰς τοὺς Τουρκαλβανούς! Διὰ τὴν ἡρωϊκὴν Βόρειον Ἠπειρον ὁ μὲν Ρενὲ Πυώ, διάσημος Γάλλος δημοσιογράφος, ἔγραφεν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Χρόνος» τῶν Παρισίων τῷ 1913 «τὰ ἐδάφη τῆς Ἠπείρου, ἅτινα ἡ Ρώμη θὰ ἤθελε νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὴν μέλλουσαν Ἀλβανίαν, εἶναι ἐστία ἀδαμιάστου Ἑλληνισμοῦ». Ὁ δὲ S. Ferriman ὁμοίως πολὺ δικαίως παρατηρεῖ ὅτι «εἶναι νὰ ἐκπλήσσειται τις, διότι ἡ Ἠπειρος ἀναμένει τόσον χρόνον τὴν ἀπελευθέρωσίν της, καὶ ἄλλαι περιφέρειαι ἠλευθερώθησαν, ἐν αἷματι ὀλιγώτερον ἤξιζον τοῦτο».²

¹ Declaration of the Northern Epirotes from the districts of Korytsa and Kolozia demanding Union of their Native provinces with Greece». Boston Mass 7. Waterstr. May 1912.—Καὶ οἱ ἴδιοι Ἀλβανοὶ ἀνομολογοῦν καὶ δέχονται, ὅτι δὲν ἐθεωροῦντο πρὸ τοῦ 1912 ἐν Ἡν. Πολιτεῖαις τῆς Ἀμερικῆς ὡς ἰδιαιτέρα χωριστὴ ἐθνότης, ἀλλ' οἱ μὲν χριστιανοὶ ἐξ αὐτῶν κατεγράφοντο ὡς Ἕλληνες τὴν ἐθνότητα, οἱ δὲ Μουσσομάνοι ὡς Τουρκοὶ (Πρβλ., τὸ ὑπὸ τῆς ἀλβανικῆς ἱστορικῆς ἐταιρείας ἐν Massachusetts τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῷ 1939 ἐκδοθὲν βιβλίον «The Albanian Struggle in the Old World and New, σελ. 4.

² Πρβλ. «The Hellenic character of Northern Epirus» Published by the Justice for Greece Committee σελ. 6.

Η ΑΛΒΑΝΙΑ ΩΣ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ.

Οἱ Ἄλβανοί, κατὰ τὴν κρατοῦσαν μεταξὺ τῶν ἔθνολόγων γνώμην σήμερον, εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυρῶν καὶ Θρακῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μετὰ τῶν Πελασγικῶν φύλων ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ χώρα των εἶναι ὄρεινὴ καὶ ἐστερεῖτο ἀνέκαθεν συγκοινωνιακῶν μέσων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἄλλον κόσμον καὶ νὰ ἀναπτυχθῶν. Παρέμεινάν πρωτόγονος λαὸς μέχρι σήμερον καὶ διατηροῦν πολλὰ ἤθη καὶ ἔθιμα πανάρχαια καὶ πρωτόγονα, ἰδίᾳ τὴν κατὰ φυλὰς καὶ ὑπὸ ἰσχυροῦς τοπικοὺς φυλάρχους διαβίωσιν. Τὸ τελευταῖον εἶναι καὶ σήμερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα βασικὸν τοῦ βίου τῶν Γκέγκηδων ἐν τῇ Βορείᾳ Ἄλβανίᾳ. Οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς ὁποίους μόνους ἐκ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν συγγενέουσι φυλετικῶς καὶ εἰς πολλὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, καίτοι ἐγκατασταθέντες ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς παραλίους πόλεις τῆς Ἄλβανίας, δὲν εἰσέδυσαν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, λόγῳ τῆς ὄρεινότητος τῆς χώρας, διὰ νὰ ἐπιδράσωσιν ἐκπολιτιστικῶς ἐπὶ τῶν Ἄλβανικῶν φύλων. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ἑλληνο ρωμαϊκὴν καὶ τὴν βυζαντινὴν περίοδον δὲν ἀναφέρονται ὑπ' οὐδενὸς συγγραφέως, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, ὡς ἰδιαίτερον ἔθνος μὲ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον φέρουν σήμερον, ὡς Ἄλβανοί ἢ Σκιπετάρηδες, καὶ μόνον ἡ Ἄννα Κομνηνὴ εἰς τὸ ἔργον τῆς «Ἀλεξιάς» ἀναφέρει αὐτοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἄλβανοί» (1079 μ. Χ.) Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ἄλβανία ἀπετέλει ἐν θέμα τοῦ Κράτους, ἀλλ' ἄνευ ἐθνολογικῆς διακρίσεως. Παρέμειναν δὲ οὕτως ὡς φύλον οἱ Ἄλβανοί, δηλαδὴ ἄνευ πολιτισμοῦ καὶ ἱστορίας, μέχρι

1 Ἄλβανοί ὀνομάζονται παρὰ τῶν ξένων συγγραφέων ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος καὶ ἐξῆς πιθανόν, διότι οἱ περιηγηταὶ οὗτοι ἦλθον εἰς ἐπαφὴν καὶ ἐγνώρισαν πρῶτον τὰ περὶ τὸ Ἐλβασάν κατοικοῦντα ἄλβανικὰ φύλα. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀναφέρεται παρὰ τὸ Ἐλβασάν πόλις τις Ἄλβανούπολις καὶ ὄρος Ἄλβανόν. Οἱ ἴδιοι Ἄλβανοί ὀνομάζουσι ἑαυτοὺς Σκιπετάρηδες καὶ τὴν χώραν των Σκιπερίαν (Shqipetare Shqipëria) πιθανόν ἐκ τοῦ Shkaba (=ἀετός), υἱοὶ τῶν ἀετῶν, διότι ἦσαν ταχύτατοι καὶ ὀρμητικοὶ εἰς τὰς μάχας (ιδεὲ ἀνωτέρω βιβλίον τῆς Albanian Historical Society of Massachusetts σελ. 3) ἢ ἐκ τοῦ Shkëmb (=βράχος) ἦτοι ὡς ὄρεσίβιοι καὶ εἰς βραχώδεις ἐκτάσεις οἰκοῦντες. Ἄλλοι παράγουσι τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Shippeto (=ὄπλον) ἦτοι ὀπλοφόροι, διότι πάντοτε οἱ Ἄλβανοί ἦσαν ὀπλοφόροι καὶ ἐθεώρουσι τὸ ὄπλον ἱερόν καὶ ἀχώριστον ἀντικείμενον.

τῶν χρόνων ἡμῶν. Κατ' ἐσυνέπειαν καὶ ὡς κράτος ἀνεξάρτητον οὐδέποτε παρουσιάζονται ἐν τῇ ἱστορικῇ σκηνῇ, μηδὲ ἐπὶ τῆς βραχείας περιόδου τοῦ ἐθνικοῦ των ἥρωος Σκενδὲρ Μπέη (1444--1467 π. Χ.), διότι καὶ τότε τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας τοῦ ἥρωος ἐκείνου ἦσαν ἀκαθόριστα, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του πάλιν ἐπεβλήθη ἡ τουρκικὴ κυριαρχία. Οἱ Ἄλβανοι ὅμως, ὅπως καὶ οἱ Βούλγαροι, ἵνα δώσωσιν ἱστορικὸν βάθος εἰς τὴν ἐθνικὴν των ἱστορίαν, παραποιοῦσι ταύτην καὶ παριστάνουσι τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου Πύρρον, πολλοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὡς ἰδιικούς των ἀνδρας, κόψαντες μάλιστα καὶ νόμισμα μὲ τὴν μορφήν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπ' αὐτοῦ τὸ *lekë*. Ἴνα δὲ λάβωσιν ἰδέαν οἱ ἀναγνώσται μέχρι ποίου σημείου φθάνει ἡ χονδροειδὴς παραποίησης τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας παρὰ τῶν Ἄλβανῶν, ἀδιαφοροῦνται ἂν οὕτω γίνωνται καταγέλαστοι, ἀναφέρομεν ὅτι καὶ τὸ ἀνωτέρω μικρονευθὲν βιβλίον «*The Albanian Struggle in the Old World and New*» συγγραφὴν ὑπὸ ομάδος συγγραφέων τῷ 1939 προνοίᾳ τῆς ἐν Massachusetts Ἀλβανικῆς ἱστορικῆς ἐταιρείας (sic) ἐν σελ. 84 λέγει ὅτι ἡ Ἀλβανία ἐδημιούργησε τὸν πρῶτον πολιτισμὸν ἐν Εὐρώπῃ, ἐγέννησε τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, παρήγαγε τὸν Πύρρον, τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, ἐφωδίασεν τὴν Ρώμην μὲ ἐπιφανεῖς αὐτοκράτορας, ἔσωσεν τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ καθέστησεν δυνατὴν τὴν ἑλληνικὴν ἀπελευθέρωσιν!.*¹ Φαίνεται ὅτι κατὰ ἀναπόδραστον ψυχολογικὸν νόμον, οἱ μικροὶ καὶ πρωτόγονοι λαοί, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιά, ἔχουν τάσιν πρὸς μυθομανίαν καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς φαντασίας παραποίησιν τῶν γεγονότων.

Ἡ Τουρκοκρατία ἐπὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ ἔσχε σημαντικὴν ἐπίδρασιν διὰ τὸς προαιετοὺς τύχας τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔθνους. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς βίαις ἐκουσίως ἐξισλαμίσθησαν, οὕτως ὥστε σήμερον τὸ πλασματικὸν αὐτῷ Ἀλβανικὸν κράτος εἶναι ἐν μουσουλμανικὸν κράτος, ἀφ' οὗ ἐπὶ τῶν 1.000.000 κατοίκων αὐτοῦ οἱ 800 χιλ. εἶναι Τουρκαλβανοί. Εἶναι ἐπισημιάδης ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς μεταβάλλουν πίστιν οἱ Ἄλβανοι διὰ λόγους συμφέροντος. Οἱ περισσότεροι φύλαρχοι τῆς Ἀλβανίας, ἵνα διατηρή-

¹ Ἐν τῷ κειμένῳ τὰ ἀνωτέρω ἔχουν οὕτω: *The Albania that «created the first culture in Europe, gave birth to Greek mythology, produced Pyrrhus, Aristotle, Alexander the Great, supplied Rome with illustrious emperors, saved Europe from the Turk, and made possible Greek emancipation...»*. Παρόμοια γράφει καὶ ὁ φοντασιοληκτικὸς ἀπαιτητὴς ἄλλοτε τοῦ ἀλβανικοῦ θρόνου πρίγκηψ Ἀλβέρτος Γκίκας ἐν τῷ ἔργῳ του *L'Albanie et la question d'Orient*, 1908 ὅτι δηλαδή ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν ἀλβανικὴν καταγωγὴν του, ὅτι οἱ ἥρωες τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Μάρκος Μπότσαρης, Τζαβέλλας, Χρήσιμος Κοσσυφοπόλιτης, Γκούρας, Γρίβας, Ἀνδρουτσοῦς, Μιμούλης, Ζαΐμης, Κονάσης ἦσαν Ἄλβανοι καὶ ὅτι τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν Σπετσῶν, τῆς Ὑδρας, τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Ναυαρίνου, τῶν Ψαρῶν ἦσαν ἔργα τῶν Ἀλβανῶν! (σελ. 14 καὶ 41).

σουν καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ προνόμοιά των ἠλλαξαν εὐκόλως τὴν ἑαυτῶν πίστιν καὶ τούτους ἠκολούθησαν κατόπιν τυφλῶς εἰς τὴν ἀλλαξοπιστίαν καὶ πάντες οἱ ὀπαδοὶ των. Ἀσπασθέντες ὅμως τὴν θρησκείαν τῶν Τούρκων ἔγιναν Τοῦρκοι καὶ κατὰ τὴν νοοτροπίαν, τὸν φανατισμὸν καὶ τὸ μῖσος πρὸς τοὺς χριστιανούς. Ὡς Τοῦρκοι πλέον τὴν ψυχὴν οἱ Τουρκαλβανοὶ ὑπηρέτουν πιστῶς τὸ τουρκικὸν κράτος, ἀνῆλθον εἰς τὰ ὑψίστα ἀξιώματα αὐτοῦ, ἐπολέμησαν πιστῶς καὶ ἀνδρείως εἰς ὅλους τοὺς πολέμους αὐτοῦ καὶ μάλιστα εἰς πολέμους καταπνίξεως ἀνταρσιῶν τοπικῶν ἀλβανικῶν φυλάρχων, ὅπως τῶν ἀδελφῶν Balsici, τοῦ Καρόλου Θώπεια, τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλων. Ὡς Τοῦρκοι οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐπολέμησαν καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, τοὺς γενομένους ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Βαλκανικῶν λαῶν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ οἱ Ἀλβανοὶ ἀντὶ νὰ συμπολεμήσωσι μετ' αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους των, ἐπολέμησαν εἰς ὅλα τὰ μέτωπα ἐναντίον τῶν βαλκανικῶν συμμάχων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων. Ὁ Ἐσᾶτ Πασᾶς, λόγου χάριν, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς Σκόδρας, ὡς Τοῦρκος ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Σέρβων καὶ Μαυροβουνίων, μετὰ τὴν ἴδρυσιν δὲ τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους γενόμενος ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, βυσσοδομεῖ κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ ἡγεμόνος Βῆδ, ὅστις καὶ τελικῶς ἐκδιώκεται ἐξ Ἀλβανίας. Μετὰ ταῦτα εἰργάζετο ὑπούλως, ὅπως ἐπιβάλλῃ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ νεοσυστάτου ἀλβανικοῦ κράτους. Ἦτο ἀδύνατον εἰς τοὺς Τουρκαλβανούς, καθ' ὃν Τούρκους τὴν ψυχὴν, νὰ ὑπηρετῶσιν ὑπὸ χριστιανὸν βασιλέα, διὸ καὶ εὐκολώτατα ταχέως ἐξεθρόνισαν τὸν ἡγεμόνα Βῆδ βασιλεύσαντα ἕξ μόνον μῆνας (ἀπὸ 7 Μαρτίου 1914 μέχρι Σεπτεμβρίου 1914), ἐν ᾧ ὁ Μουσουλμάνος βασιλεὺς των Ἀχμέτ Ζώγου ἐπεβλήθη εὐκόλως, ἐβασίλευσεν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐξεδιώχθη μόνον ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας ὑπ' αὐτῶν τῷ 1939. Φυσικῶς τῷ λόγῳ μόλις ἔγινε διὰ ξένων ἐνεργειῶν καὶ διὰ ξένων θυσιῶν τὸ ἀλβανικὸν κράτος οἱ Τουρκαλβανοί, ἵνα διατηρήσωσι τὴν πλεονεκτικὴν θέσιν των ἐν τῷ ἀλβανικῷ κράτει, παρέστησαν πλέον ἑαυτοὺς ὡς Ἀλβανούς τὴν ἐθνότητα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ κατέλαβον ὅλα τὰ ἀξιώματα εἰς τὸ νεοσύστατον κράτος. Οὕτως ὁ Τουρχάν Πασᾶς, ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀλβανίας καὶ ἀντιπρόσωπος ταύτης ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς εἰρήνης κατὰ τὸ 1919, ἦτο πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας καὶ πρεσβευτὴς ταύτης ἐν Πετρούπολει, ὁ Ρεοῦφ Φίτσο, πρεσβευτὴς τῆς Ἀλβανίας ἐν Ἀθήναις, ἦτο ἄλλοτε Νομάρχης τῆς Τουρκίας ἐν Βερατίῳ καὶ ἐπίεξε τότε τοὺς Ἀλβανούς, ὁ περίφημος Φαῖκ Κονίτσα ἦτο ἄλλοτε πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Κερκύρα καὶ ἄλλοι. Ἡ Τουρκία ἐγνώριζε καλῶς ὅτι οἱ Τουρκαλβανοὶ ἦσαν Τοῦρκοι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν νοοτροπίαν, διὰ τοῦτο ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτοὺς ἀνώτερα διοικητικὰ καὶ στρατιωτι-

κα ἀξιώματα, ἀκόμη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, οὐδέποτε δὲ θὰ ἐπρατε τοῦτο, εἴαν εἶχον οὗτοι ἄλβανικὴν συνείδησιν καὶ εἰργάζοντο διὰ τὴν ἰδρυσιν ἀνεξαρτήτου ἄλβανικοῦ κράτους. Τοιαῦται ἦσαν αἱ τάσεις καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ ἐθνολογικῆς πλευρᾶς μέχρι τοῦ Βερολινείου συνεδρίου τοῦ 1878 καὶ ἔτι βραδύτερον ἀκόμη, μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912. Ὑπῆρχον δηλαδὴ ἐν Ἑλλάδι μόνον Ἑλληνες καὶ Τούρκοι με ἑλληνικὰ καὶ τουρκικὰ σχολεῖα, ὁ ἄλβανισμὸς δέ, αἱ ἄλβανιστικαὶ τάσεις καὶ τὰ ἄλβανικὰ σχολεῖα ἔλειπον τελείως ἐν αὐτῇ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἐν Ἑλλάδι, ὅτε ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία, πραγματοποιήσασα τῷ 1866 τὴν ἑνωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι τοπικῶν ἡγεμονιῶν εἰς ἓν βασίλειον ὑπὸ τὸν βασιλέα Βίκτωρα Ἐμμανουήλ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιμέλειας αὐτοῦ τῷ 1870 τὴν Ρώμην πρωτεύουσαν τοῦ ἑνωμένου Ἑλληνικοῦ κράτους, κατέστη μεγάλη μεσογειακὴ δύναμις. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ αὐτῆς ἡ νέα Ἑλλάς ἠκολούθησεν ἀμέσως πολιτικὴν ἐπεκτάσει πρὸς Ν., πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ πρὸς Α πρὸς τὴν ἀντιπέραν Ἀδριατικὴν ἀκτὴν, ἵνα καταστῇ κυρίαρχος τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους. Οὕτως εἶχεν ἀρχίσῃ τὴν κατακτητικὴν τῆς πολιτικῆς καὶ ἡ ἀρχαία Ρώμη καὶ βραδύτερον ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία. Ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰς Ἀδριατικὰς ἀκτὰς καὶ τὴν Ἑλλάδα βλέψεις τῆς νέας Ἑλλάδος συνεκρούοντο πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς συμμάχου τῆς Αὐστρίας, ἣτις ἤθελε νὰ ἔχη ἐλευθέραν τὴν ἐξοδὸν πρὸς τὴν Μεσόγειον διὰ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν προστριβῶν οἱ δύο σύμμαχοι ἦλθον κατὰ καιροὺς εἰς διαφόρους συμφωνίας, ὅπως διατηρηθῇ ἡ *equilibrio adriatica*, ἡ ἀδριατικὴ ἰσορροπία, διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς δράσεως ἐν Ἑλλάδι παρ' ἀμφοτέρων (πολιτικὴ τοῦ ποσ-
fage). Μία τῶν συμφωνιῶν τούτων εἶναι ἡ συναφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τιτόνι, πρεσβυπουργοῦ, καὶ τοῦ κόμητος Goluchowski ἐν Αbazzia κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1904, ἐπαναληφθεῖσα καὶ κατὰ τὸ 1914 πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πρώτου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Αἱ δύο Δυνάμεις ἤρχισαν τότε νὰ διεισδύωσιν εἰς Ἑλλάδα ἐκπολιτιστικῶς διὰ τῆς ἰδρύσεως Καθολικῶν σχολείων, φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ἐμπορικῶν οἰκῶν, ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων καὶ ἐξῆς. Συνηθέστατα δὲ ἔκτοτε ἡ Ἑλλάς προέβαλε τὸ σύνθημα «ἡ Ἑλλάς διὰ τοὺς Ἑλλήνους», ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Αὐστριακοὺς, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Ἑλλήνας ἀπὸ πάσης δράσεως καὶ ἐπιρροῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ ἰδρύσῃ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἀνεξάρτητον ἄλβανικὸν κράτος, ὅπερ θὰ ἔθετεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε συγχρόνως νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ἄλβανικὴ ἰδέα καὶ ἄλβανικὴ ἐθνικὴ συνείδησις αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἄλβανικὴ ἰδέα ἐρρίφθη πράγματι τὸ πρῶτον τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὸ Βερολινεῖον συνέδριον τοῦ 1878, ὅτε διὰ τῆς Βερολινείου

συνθήκης παρεχωροῦντο ἡ Ἡπειρος ὅλη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄλβανικαὶ τινες περιοχαὶ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ ἡ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη εἰς τὴν Αὐστρίαν. Τότε ἐσχηματίσθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἰταλίας ὡς καὶ αὐτῆς τῆς Τουρκίας ἡ περίφημος «Ἀλβανικὴ Ἐνωσις» ἢ ἄλβανικὴ Liga ἐν Πρισερένη μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Βερολινείου συνθήκης ὡς πρὸς τὰς ἄλβανικὰς περιοχάς. Οὕτως ἐκαλλιεργήθη παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς ἡ ἰδέα, ὅτι ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσιν ἴδιον ἀνεξάρτητον ἄλβανικὸν κράτος. Τὴν τάσιν ταύτην ὑπέθαλψεν ἡ Ἰταλία καὶ δι' ἐντατικῆς προπαγάνδας καὶ μάλιστα δι' ἐκδόσεως ἐφημερίδων, δι' ἰδρύσεως σωματείων πρὸς προαγωγὴν τῶν Ἰταλο—αλβανικῶν φιλικῶν σχέσεων. Οὕτως ὁ ἄλλοτε πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν Κρίσπης ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «la natione Albanese» ἐν ᾗ ἄλβανιστὶ δι' ἰταλικῶν πάντοτε χρημάτων ἐκδίδονται ἐν Ἰταλίᾳ «ὁ ἄλβανικὸς ἀστὴρ» (Ylli i shqiperise) καὶ ἡ «ἄλβανικὴ σημαία» (Flamuri i shqiperise). Σωματεία δὲ πρὸς προαγωγὴν τῶν ἄλβανικῶν ἐρευνῶν καὶ τῆς ἄλβανικῆς ἐθνικῆς ἰδέας πάντοτε μὲ προσανατολισμὸν κατὰ τὰ ἰταλικά συμπερόντα ἰδρύθησαν κατὰ τὸ 1885 ὑπὸ τοῦ Gamodechi ἢ Societὰ nazionale Albanese ἐν San Demetro Corone, τὸ σωματεῖον «Consiglio Albanese d' Italia» τῷ 1910 ὑπὸ τοῦ Γαριβάλδη, ἢ «Comitato nazionale Albanese» ἐν Lungro καὶ ἄλλα. Ἐτι ἐντονώτερον ἠθέλησε νὰ ἐνισχύσῃ ἡ Ἰταλία τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τῆς Ἀλβανίας διὰ τῆς οἰκονομικῆς διεισδύσεως εἰς αὐτήν. Τὸ ἐμπόριον πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ἐνετάθη διὰ παντοίων διευκολυντικῶν μέσων καὶ διάφοροι ἐμπορικοὶ οἶκοι καὶ ἑταιρεῖαι ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ εἰργάζοντο δραστηρίως διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Συνέδριον τῶν Ἰταλῶν ἐμπόρων ἐν Μιλάνῳ τῇ 19ῃ Μαΐου τοῦ 1906 χάριν τῆς ἐνισχύσεως τῶν ζωτικῶν ἰταλικῶν συμπεροπόντων ἐν Ἀλβανίᾳ προέτεινε σειρὰν οἰκονομικῶν μέτρων.

Ἀλλ' ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος τοῦ 1912 ἀνέτρεψε τὰ σχέδια καὶ τοὺς φιλικούς σκοποὺς τῆς Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας ὡς πρὸς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἐδημιούργησε νέαν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια. Ἡ Τουρκία ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Βαλκανικῶν Συμμάχων ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ καταληφθὲν μέρος ἐπρόκειτο νὰ διανεμηθῇ ὑπὸ τῶν νικητῶν κατὰ τὰ ἐθνικά αὐτῶν δίκαια. Αὐτομάτως ἀνέκυψε τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν ὑπὸ Ἀλβανῶν κατοικουμένης στενῆς λωρίδος. Ἐάν ἡ Ἀλβανία περιήρχετο εἰς τοὺς Σέρβους καὶ Ἑλληνας, ἡ Ἀδριατικὴ δὲν ἦτο πλέον ἀποκλειστικῶς ἰταλικὴ θάλασσα, ἐξ ἄλλου ἡ Αὐστρία ἔστερεῖτο ὀριστικῶς διεξόδου πρὸς τὴν Μεσόγειον, ἀφ' οὗ καὶ αἱ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην βλέψεις αὐτῆς μετὰ τὸν νικηφόρον πόλεμον τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπετύγγανον διὰ παντός. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁπωσδήποτε νὰ ἰδρυθῇ ἀνεξάρτητον ἐντελῶς ἄλβανικὸν κράτος μετ' ἐπεκτάσεως μάλιστα ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυ-

τέρας. Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Αὐστρία ἐπέδειξαν τοιαύτην ἐπιμονὴν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὥστε ἠπειλεῖτο ἡ Εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη ἀκόμη ἀπὸ τοῦ 1912 ἂν δὲν ἱκανοποιοῦντο αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν Ἀλβανίαν. Ἐντεῦθεν διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης, διὰ τῆς ὁποίας ἐξεχωροῦντο εἰς τοὺς νικητὰς Βαλκανικοὺς συμμάχους τὰ πρὸς Δ τῆς γραμμῆς Αἴνου—Μηδείας ἐδάφη πλὴν τῆς Ἀλβανίας, ἦτοι διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου (17 Μαΐου 1913) μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν ἀντιπάλων της, ἀπεφασίζετο ἡ ἴδρυσις ἀνεξαρτήτου ἀλβανικοῦ κράτους καὶ διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τῆς αὐτῆς συνθήκης ἀνετίθετο εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις ὁ διακανονισμὸς τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας καὶ πᾶν ἄλλο ἀφορῶν τὴν Ἀλβανίαν ζήτημα. Εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις τίνι τρόπῳ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας ἡ Πρεσβευτικὴ Διάσκεψις τῶν Παρισίων ἐξεχώρησε χάριν τῆς περιφρουρήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης τὴν Βόρ. Ἡπειρον εἰς τὸ νεοσύστατον ἀλβανικὸν κράτος παρὰ πᾶν δίκαιον καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐλαμβάνοντο αἱ ἀποφάσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι ἐξουδετερώθησαν καὶ ἀνετράπησαν, ὡς εἶδομεν, διὰ τῆς νικηφόρου ἐπαναστάσεως τῶν Βορειοηπειρωτῶν, κηρύσσεται ὁ πρῶτος εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε νέας καταστάσεις ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐν τοῖς Βαλκανίοις γενικῶς.

Ἡ Ἰταλία κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πρώτου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἦτο σύμμαχος τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, ἀλλ' ἠρονήθη ἀπ' ἀρχῆς νὰ συμμετάσχη εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρόν των, προφασισθεῖσα, ὅτι τὰ παράλια της ὅλα ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς βομβαρδισμοὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον ἡ τριπλῆ Συμμαχία δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἠρόκυσθη εἰς τοῦτο ἡ Ἰταλία. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1915 ἤρchiσε διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Αὐστρίας, ζητοῦσα ἐκ ταύτης ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὴν ὑποδετερότητά της τὴν Τεργέστην καὶ τὸ Τρεντῖνον.¹ Ἐπειδὴ ἡ Αὐστρία ἠρονεῖτο νὰ κάμῃ τὰς παραχωρήσεις ταύτας, ἡ Ἰταλία εἰδοποίησε τὴν 3ην Μαΐου 1915 τὴν αὐστριακὴν κυβέρνησιν, ὅτι δὲν ἐλπίζει νὰ ἔλθῃ εἰς συμφωνίαν τινὰ καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀποκτᾷ ἐλευθερίαν ὑστάσεως. Ὁ Βασιλεὺς Σοῦβico, ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, ἀρχίζει τότε διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, ἵνα μάθῃ ποίας παραχωρήσεις ἔκαμνον αὗται εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐὰν εἰσῆρχετο εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρόν των. Τότε συνάπτεται τὴν 26ην Ἀπριλίου 1915 ἡ μυστικὴ συνθήκη τοῦ Λονδίνου μεταξὺ Ἰταλίας καὶ τριπλῆς Συνεννοήσεως, δι' ἧς συνθήκης ἡ Ἀλβανία ἢ ὁποῖα ἀκόμη δὲν εἶχε διαμορφωθῆ εἰς κράτος, οὔτε σύνορα καθωρισμένα καὶ ἀνεγνωρισμένα εἰσέτι εἶχεν, καθίστατο προτεκτοράτον τῆς Ἰταλίας. Τοῦτο ἦτο ἀναπόφευκτον. Ἡ Ἰταλία

¹ Πρὸς τούτων πάντων ἰδέ Harold Nicolson, «Peace making 1919» London 1944 σελ. 1-8.

εἶναι ἡ δημιουργὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους καὶ αὕτη καὶ πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἐνίσχυσεν ἀκολούθως αὐτὸ δι' ὅλων τῶν δυνάμεων της, ὥσει ἦτο ἰδική της περιοχὴ, μέχρις οὗ τῷ 1939 καὶ τύποις κατέκτησεν αὐτό. Διὰ τῆς μυστικῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου μεταξὺ ἄλλων παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τοῦ ἄρθρου 4 «πλήρης κυριαρχία ἐπὶ τῆς ἄλβανικῆς πόλεως καὶ ναυτικῆς βάσεως τῆς Αὐλώνος, ἐπὶ πλέον ἐδίδοτο ἐντολὴ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος κράτους τῆς Ἀλβανίας. (Full sovereignty over the Albanian town and naval base of Valona, plus a protectorate over the future State of Albania). Αἱ Βόρειαι καὶ νότιαι περιοχαὶ τοῦ κράτους τούτου ἔμελλον νὰ προσαρτηθῶσιν ὑπὸ τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος».¹

Τὰ ἐπὶ τοῦ νεοσυστάτου πλασματικοῦ κράτους τῆς Ἀλβανίας δικαιώματα τῆς Ἰταλίας ἀνεγνωρίσθησαν διεθνῶς καὶ διὰ μεταγενεστέρων ἀποφάσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὥστε νὰ μὴ ἀπομείνη οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ Ἀλβανία ὑπῆρξεν ἀνεκαθὲν προτεκτοράτον τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἀπόφασις τῆς Συνδιασκέψεως τῆς 9 Νοεμβρίου 1921, δι' ἧς ἡ Βόρειος Ἡπειρος παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἀλβανίαν περιεῖχε καὶ δῆλωσιν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἰαπωνίας, καθ' ἣν, ἡ ἀνεξαρτησία καθὼς καὶ ἡ ἀκεραιότης καὶ τὸ ἀπαρβίαστον τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας εἶναι ζήτημα διεθνοῦς σημασίας καὶ ὅτι πᾶσα προσβολὴ τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀποτελεῖ στρατηγικὴν ἀπειλὴν ἐναντίον τῆς στρατιωτικῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δηλώσεως ταύτης, εἰάν ἡ Ἀλβανία προσεβάλλετο ἔξωθεν καὶ ἦτο ἀνίκανος νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτήν, ἐδικαιοῦτο νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Κ. Τ. Ε. Αἱ Δυνάμεις ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δώσωσιν ὁδηγίας εἰς τοὺς παρὰ τῇ Κ. Τ. Ε. ἀντιπροσώπους τῶν νὰ ἀναθέσωσι τὴν ἐντολὴν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἄλβανικῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ δῆλωσις αὕτη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἡ προσαρτηθεῖσα εἰς τὴν ἀπόφασίν των τῆς 9 Νοεμβρίου 1921, ἀποτελεῖ ἄλλην ἀπτὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ συσταθὲν πλασματικὸν κράτος τῆς Ἀλβανίας ἐτίθετο ὡς προτεκτοράτον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἰταλίας.

Ἐνεκα τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων καὶ φυλάρχων ἐν Ἀλβανίᾳ, οὐδέποτε ἐπεκράτησεν ἐν αὐτῇ ἡσυχία καὶ τάξις ἢ σταθερὰ κυβερνήσεις. Αἱ κυβερνητικαὶ μεταβολαὶ ἦσαν συνεχεῖς, τοῦτο δὲ ὑπέθαλπε τεχνηέντως πάντοτε ἡ Ἰταλία, ἵνα ἔχει ὑποχειρίους τὰς ἐκάστοτε κυβερνήσεις, δωροδοκοῦσα τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ φυλάρχους τῆς Ἀλβανίας καὶ ὑποστηρίζουσα ἐκείνους, οἵτινες καθίσταντο προθυμότερα ὄργανα τῶν συμφερόντων της ἐν Ἀλβανίᾳ. Καὶ ὁ ψευδοεπίσκοπος Φάν Νόλι καὶ ὁ ἀντίπαλός του Ἀχμέτ Ζώγου, τὰ δύο κυριώτερα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα διόκησαν τὴν Ἀλβανίαν

¹ Ἴδὲ ἐν τῷ προμνημονευθέντι ἔργῳ τοῦ Harold Nicolson σελ. 160.

κατὰ τὴν 25ετῆ ζωὴν ἀνεξαρτησίας, ὑπῆρξαν ὄργανα τυφλὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ἀνῆλθον καὶ διετηρήθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆ ὑποστηρίξει μόνον τῆς Ἰταλίας. Ὁ Φάν Νόλι ὑποστηριζόμενος κυρίως ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Ἀλβανιστῶν, καὶ δὴ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἀλβανικῶν ὀργανώσεων, ἐπ' ὀλίγον μόνον ἐχρημάτισε πρωθυπουργὸς τῆς Ἀλβανίας, διότι οἱ Γκέγκηδες φύλαρχοι καὶ γενικῶς οἱ Τουρκαλβανοὶ δὲν εἶχον συνηθίσῃ ποτὲ νὰ διοικῶνται, Τοῦρκοι αὐτοί, ὑπὸ χριστιανοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ Ζώγου διεδραμάτισε τὸν σπουδαιότατον ρόλον ἐν ταῖς τύχαις τῆς ἀνεξαρτητικῆς Ἀλβανίας. Ἐκ χαρακτῆρος σκληρός, σατραπικός, μισέλλην καὶ χριστιανομάχος κατώρθωσεν ὁ Ζώγου διὰ σκληρῶν μέσων καὶ διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Ἰταλίας νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ γίνῃ κατὰ σειρὰν ὑπουργός, πρόεδρος Δημοκρατίας, ὅτε ἀνεκηρύχθη ἡ Ἀλβανία εἰς Δημοκρατίαν, καὶ τέλος τῆ 23ῃ Αὐγούστου τοῦ 1928 ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀλβανίας τῆ ὑποδείξει καὶ πάλιν τῆς Ἰταλίας. Ἰδίως διὰ τῆς συνθήκης τῶν Τυράνων, συναφθείσης τὴν 27ην Νοεμβρίου 1926 μεταξύ Χουσεῖν Βεῆ Βουώνη, ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ Βαρόνου Αλλοῖνι, ἐπιτετραμμένου τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀλβανίᾳ, τὸ ἀλβανικὸν κράτος καθίστατο καὶ τύποις προτεκτοράτον τῆς Ἰταλίας. Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 1 οἱ συμβαλλόμενοι ἀνεγνώρισον, ὅτι πᾶσα διατάραξις τοῦ πολιτικοῦ, νομικοῦ καὶ ἔδαφικοῦ καθεστῶτος τῆς Ἀλβανίας ἀντιβαίνει εἰς τὸ ἀμοιβαίον πολιτικὸν αὐτῶν συμφέρον. Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 2 τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη πρὸς περιφρούρησιν τοῦ ὡς ἄνω συμφέροντος αὐτῶν ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχουν τὴν ἀμοιβαίαν συνδρομὴν καὶ ἐγκάρδιον συνεργασίαν καὶ νὰ μὴ συνάπτωσι μετ' ἄλλων κρατῶν συμφωνίας πολιτικὰς ἢ στρατιωτικὰς, αἵτινες θὰ παρέβλαπτον τὰ συμφέροντα ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων, ὡς καθορίζονται ταῦτα διὰ τοῦ παρόντος συμφώνου. Εἶναι ὀφθαλμοφανὲς πόσον ἡ συμφωνία τῶν Τυράνων ἦτο μονόπλευρος, ἀναλαμβάνουσης τῆς Ἰταλίας τὴν προστασίαν καὶ κηδεμονίαν τῆς Ἀλβανίας καὶ στερούσης ταύτην πάσης ἐλευθέρας πολιτικῆς κινήσεως καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Ἡ Σερβία, ἡ Ἑλλὰς καὶ οἰαδήποτε ἄλλη χώρα δὲν ἠδύναντο νὰ ἔρχωνται εἰς συμφωνίας οἰασδήποτε μετὰ τῆς Ἀλβανίας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἰταλίας. Ἡ συμφωνία τῶν Τυράνων ἐθεωρήθη ἰόσον ἐπιβλαβῆς διὰ τὰ συμφέροντα τῶν ὁμόρων τῆς Ἀλβανίας κρατῶν ὥστε προκάλεσε κυβερνητικὴν κρίσιν ἐν Σερβίᾳ καὶ γενικὴν ἀνησυχίαν εἰς τὰ Βαλκάνια, διότι μία μεγάλη Δύναμις εἰσέδυνε καὶ ἔθετε τὸν πόδα αὐτῆς εἰς τὸν χῶρόν των.

Παραλλήλως πρὸς τὴν πολιτικὴν διείσδυσιν τῆς Ἰταλίας εἰς Ἀλβανίαν ἤσκειτο καὶ ἡ οἰκονομική. Τὰ ἀφειδῶς παραχωρούμενα δάνεια ὑπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἦσαν τοσαῦτα, ὥστε οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πληρωθῶσιν. Ἡ χοῆσις αὐτῶν τῶν δανείων ἦτο ἀνεξέλεγκτος καὶ σπανίως διετέθησαν τοιαῦτα διὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ

ἀναλάβη ποτὲ οἰκονομικῶς τὸ κράτος, ἀλλὰ νὰ ἔχη πάντοτε τὴν ἀνάγκην οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας. Ἡ θεώρησις διαβατηρίων μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν εἶχε καταργηθῆ, τὰ ταχυδρομικὰ τέλη ἠλαττοῦντο, μεγάλαι ἐπιχορηγήσεις ἐδίδοντο εἰς τὰς ἐνεργοῦσας τὴν ἀκτοπλοΐαν καὶ τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ Ἀλβανίας καὶ Ἰταλίας ἀτμοπλοϊκᾶς ἐταιρείας, αἱ ἰταλικαὶ τράπεζαι ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ παρεῖχον μεγάλας πιστώσεις εἰς Ἀλβανοὺς ἐμπόρους, ἐν ᾧ ὑποκαταστήματα τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐλληνικῶν τραπεζῶν τῇ ἀξιώσει τῆς Ἀλβανίας ἔκλεισαν, οἱ τελωνειακοὶ δασμοὶ τῶν εἰς Ἰταλίαν ἐξ Ἀλβανίας ἐξαγομένων ἦσαν μηδαμινοὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀλβανίας στραφῆ πρὸς τὴν Ἰταλίαν.

Ὅταν αἱ συνθῆκαι τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν Εὐρώπῃ ὑπῆρξαν εὐνοϊκαὶ διὰ τὰ σχέδιά της, ἡ Ἰταλία προέβη εἰς τὴν ὀριστικὴν κατάκτησιν τῆς Ἀλβανίας, καταλαβοῦσα ταύτην στρατιωτικῶς τῷ 1939 ἄνευ αὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως ὡς ὄριμον καρπὸν καὶ μάλιστα ἐν Μεγάλῃ Πρασοκευῇ σκοπίμως, διότι κατὰ τὴν Μεγάλῃν Ἑβδομάδα τὰ Κοινοβούλια τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων εἶχον διακόψει τὰς ἐργασίας των καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ πιέσωσι τὰς κυβερνήσεις των, ὅπως ἐπέμβωσιν, ἵνα μὴ ὑποδουλωθῆ εἰς τὴν Ἰταλίαν εὐρωπαϊκὸν κράτιον, μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπ' αὐτῶν δημιουργηθέν. Ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ διείσδυσις τῆς Ἰταλίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὔτε ὁ Ζώγου, οὔτε ὁ λαὸς ἀντετάχθησαν σπουδαίως εἰς τὴν ἰταλικὴν εἰσβολήν. Τὴν ἐπομένῃ τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν, Μὲγα Σάββατον, καὶ βασιλεὺς καὶ κυβέρνησις ἐγκατέλειψαν τὸ Κράτος καὶ κατέφυγον διὰ Φλωρίνης εἰς Ἑλλάδα. Διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὑπεστηρίξαμεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι ἡ Ἀλβανία ἰδρούθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἰταλίας, ἐπέζησεν ἐπὶ μίαν περίπου εἰκοσιπενταετίαν ὡς προτεκτοράτιον τῆς Ἰταλίας μέχρις οὗ τῷ 1939 ὑπεδουλώθη τελείως εἰς αὐτήν. Τὴν Ἀλβανίαν ἀκολούθως ἡ Ἰταλία ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἀποβάθραν, ἵνα ἐπιτεθῆ κατὰ τὸ 1940 ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ πραγματοποιήσῃ τοὺς πρὸς τὰ Βαλκάνια κατακτητικοὺς σκοπούς. Ἡττηθεῖσα κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ἰταλία, ὑπεχρεώθη ὑπὸ τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων (Φεβρουάριος 1947) νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀλβανίαν καὶ νὰ σέβηται τοῦ λοιποῦ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀλβανίας. Ἀλλὰ τὴν θέσιν τῆς Ἰταλίας κατέχει σήμερον ἡ Κομμουνιστικὴ Γιουγκοσλαβία τοῦ Τίτο, διότι ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει διεισδύσῃ ἐν Ἀλβανίᾳ ὡς ἡ Ἰταλία, οἰκονομικῶς καὶ πολιτικῶς, συνάψασα καὶ συμμαχίαν, δι' ἧς ἡ Ἀλβανία συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῆς Νοτιοσλαβίας. Τοιοῦτοτρόπως ἀπ' ἀρχῆς ἀπεδείχθη ἡ Ἀλβανία ἀνίκανος νὰ ὀρθοποδίσῃ καὶ νὰ ὑπάρχῃ ὡς ἀνεξάρτητον κράτος, καταστᾶσα ὑποχείριος πότε τοῦ ἑνός, πότε τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν ἄρπακτικῶν γειτονικῶν κρατῶν, τῆς Ἰταλίας πρῶτον, καὶ σήμερον τῆς Νοτιοσλαβίας.

Ἡ Ἀλβανία δορυφόρος τοῦ Ἄξονος. Ὁ μῦθος περὶ σοβαροῦ κινήματος ἀντιστάσεως ἐν αὐτῇ.

Εἶναι ἀφάνταστος ἡ ἀποναρκωτικὴ ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν ἔσχεν ἡ ἰταλικὴ ἐπιρροὴ ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῶν Ἀλβανῶν. Ἡ χαλαρὰ ἤδη ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἀλβανῶν ἐξεφυλίσθη σὺν τῷ χρόνῳ τελείως, οὕτως ὥστε οὗτοι οὐδεμίαν προέβαλον ἔνοπλον ἢ τοῦλάχιστον ἠθικὴν ἀντίστασιν εἰς τὴν ἰταλικὴν εἰσβολὴν καὶ κατοχήν. Ἡ ἰταλικὴ κατάκτησις ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς ἰδίους Ἀλβανούς ὡς μοιραία καὶ ἀφευκτος, ὡς φυσικὴ συνέπεια ὄλων τῶν διεισδυτικῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν εἰδικῶν συμφερόντων τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ, ἅτινα καὶ διεθνῶς δι' ἐπισήμων ἀποφάσεων, ὡς εἶδομεν, εἶχον ἀναγνωρισθῆ. Ἐὰν εἶχον οἱ Ἀλβανοὶ καὶ κόκκον ἀκόμη ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ ἠδύναντο εὐκολώτατα νὰ προβάλλωσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὰ ἀπόκορμηνα καὶ δύσβατα ὄρη τῆς χώρας τῶν σθεναρὰν ἀντίστασιν, ἀφ' οὗ ἡ μικρὰ Ἑλλάς, ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας εὐρεθεῖσα, οὐ μόνον προέβαλεν ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ κατενίκησε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰ ἰταλικά στρατεύματα εἰς τὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνά. Ἀντιθέτως οἱ Ἀλβανοὶ ὑπεδέχθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς τὰ ἰταλικά στρατεύματα, ὅταν εἰσῆρχοντο ταῦτα εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἀλβανίας. Ἐν Τυράνοισ, ἐν αὐτῇ τῇ πρωτεύουσῃ, ὁ Τζαφὲρ Οὕπη, αὐτάρχεις καὶ πιστὸς συνεργάτης καὶ σύμβουλος τοῦ δραπετεύσαντος εἰς Ἑλλάδα βασιλέως Ζώγου, χρηματίας ἄλλοτε καὶ ὑπουργὸς καὶ Ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀλβανίας, προσφωνῶν τοὺς ἰταλοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν διευθυντῶν τῶν Ὑπουργείων, ἐχαιρέτησεν αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὺς καὶ ὡς ἐλευθερωτάς. Ἐν Κορυτσᾷ, ἐν ἣ ὁ ὑποφαινόμενος ὑπηρέτων τότε ὡς Διευθυντῆς τοῦ ἐκεῖ Παγκραίου Γερσοιδασκαλείου, ὁ δήμαρχος καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄλβανιστῶν ἐξῆλθον ἔξω τῆς πόλεως καὶ μετ' ἁσμάτων καὶ σημαιῶν ὑπεδέχθησαν τὴν ἰταλικὴν μονάδα, ἣτις πρώτη εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν. Ἀντιθέτως ὅταν εἰσῆρχοντο τὰ γερμανικά στρατεύματα εἰς Ἀθήνας, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κλεισθῆ εἰς τὰς οἰκίας των, τὰ παράθυρα ὅλων ἦσαν κλειστά, καὶ αἱ ὁδοὶ τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἔρημοι τελείως, ὅταν οἱ Οὐνοὶ παρήλαυνον διὰ τῆς πόλεως. Πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἰταλῶν εἰς Ἀλβανίαν ὁ Τζαφὲρ Οὕπη συγκαλέσας ἐθνοσυνέλευσιν τῶν Ἀλβανῶν τὴν 12ην Ἀπριλίου 1939 εἰσηγεῖται καὶ ἀποφασίζει αὕτη ὁμοφώνως τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀλβανίας μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν προσφορὰν τοῦ στέμματος τοῦ Σκενδὲρ Μπέη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας Βίκτωρα Ἐμμανουήλ καὶ τοὺς διαδόχους του. Μεγάλῃ ἄλβανικῇ ἀντιπροσωπεΐᾳ ὑπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Σεφκὲτ Βερλάτσι ἔγινε δεκτὴ ἐν πανηγυρικῇ συνεδριάσει τοῦ μεγάλου φασιστικοῦ συμβουλίου τὴν 16ην Ἀπριλίου 1939, καθ' ἣν προσήγαγεν ὁ Ἀλβανὸς πρωθυπουργὸς τὸ ἄλβανικὸν στέμμα εἰς τὸν Ἰταλὸν βασιλέα. Ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Ἰταλοῦ βασιλέως διορίσθη ἐν Ἀλβανίᾳ ὁ

τέως Ἰταλὸς πρεσβευτὴς ἐν Τυράνοις Φραντζέσκο Γιακομόνι, ἐσχηματίσθη κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Βερλάτσι καὶ ὅλοι οἱ Ἄλβανοὶ ὑπάλληλοι παρέμεινον εἰς τὰς θέσεις των καὶ ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς. Τὴν 26ην Μαΐου 1939 ἀποφάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Ἀλβανίας ἐζητήθη ἡ ἔνωσις τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῶν δύο κρατῶν, ἣτις ἐπραγματοποιήθη καὶ ἐκυρώθη διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1115 ἰταλικοῦ διατάγματος τῆς 13 Ἰουλίου 1939. Αἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἄλβανικαὶ πρεσβεῖαι καὶ τὰ προξενεῖα καταργοῦνται ἅπαντα καὶ τὰ συμφέροντα τῶν Ἀλβανῶν, ὡς Ἰταλῶν ὑπηκόων πλέον, ἀνελάμβανον νὰ προστατεύωσιν αἱ ἰταλικαὶ πρεσβεῖαι καὶ τὰ προξενεῖα. Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἄλλαι σιωπηρῶς ἄλλαι ἐπισήμως ἀνεγνώρισαν ὡς τετελεσμένον γεγονός τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐν Ἀλβανίᾳ κατάστασιν καὶ ἐθεώρουν πλέον τὴν Ἀλβανίαν ὡς προσηρτημένην εἰς τὴν Ἰταλίαν περιφέρειαν, διὸ καὶ ἀπέσυραν καὶ αὐταὶ τὰ ἐν Τυράνοις πρεσβεῖά των. Συνεπῶς, ὅταν ἐκηρύχθη ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, τὸ ἄλβανικὸν κράτος συνέδεσε τὰς τύχας αὐτοῦ μετὰ τῶν Δυνάμεων τοῦ Ἄξονος μετὰ τῶν ὁποίων μέχρι τέλους συνεπολέμησεν, καὶ πᾶς ἀντίθετος διῆσχυρισμὸς τῆς τῆς παρούσης ἄλβανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν πατρόνων τῆς ἀποτελεῖ φανεράν παραποίησησιν τῶν γεγονότων.

Οὕτω τὴν 9ην Ἰουλίου 1940, τὴν παραμονὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Ἰταλίας ἐναντίον τῆς Γαλλίας ἐκδίδεται βασιλικὸν διάταγμα ὑπὸ τῆς ἄλβανικῆς κυβερνήσεως ὑπ' ἀριθ. 194, Ἰουνίου 9 1940 ἀναφέρον, ὅτι τὸ ἄλβανικὸν βασίλειον ἀναγνωρίζει ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετ' ἐκείνων τῶν κρατῶν, μετὰ τῶν ὁποίων θὰ εὐρεθῇ τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας. (Ἀλβανικὴ Ἐφημερὶς Κυβερνήσεως 10 Ἰουλίου 1940 ἀρ. 93). Καὶ ἡ ἄλβανικὴ βουλή ἐν μέσῳ πατριωτικῶν ἐκδηλώσεων κατὰ τὴν 15ην Ἰουλίου 1940 ἤκουσε τὴν εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου αὐτῆς Τερέντι Τότσι ἐπὶ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔλεγεν: «Ἡ ἔνωσις τοῦ στέμματος τῆς Σαβοΐας μετὰ τὸ στέμμα τοῦ Σκενδέριμι ἐπισφραγίζεται μετὰ αἷμα καὶ ὁ πτωχὸς προδομένος λαὸς μας, μετὰ τὴν ἀδελφικὴν βοήθειαν τῆς Ἰταλίας, ἔρχεται εἰς αἱματηρὰν σύγκρουσιν μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. . . ». Ἄλλος βουλευτὴς, ὁ Βαγγέλ Κότσια, λέγει: « . . . Ἦλθεν ἡ ἐποχὴ ποὺ τὰ ἔθνηκά μας ὄνειρα, αἱ ἔθνηκαί μας φιλοδοξίαι, τὰ ὁποῖα σήμερον εἶναι μόνον ἓνα νοσταλγικὸ τραγοῦδι εἰς τὰ χεῖλη τῶν Ἀλβανῶν, θὰ γίνουν γρήγορα καὶ θὰ γίνουν ἀσφαλῶς, μία ἔθνικὴ πραγματικότης εἰς θρίαμβον τῆς δικαιοσύνης καὶ χάρις εἰς τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τῶν μελανοχιτώνων. . . ». (Ἐφημερὶς «Τομόρι» τῶν Τυράνων 16 Ἰουνίου 1940 Πρβλ. Βασιλείου Α. Ζώγκου, ἡ θέσις τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν παρούσαν σύρραξιν» σελ. 51, 53.—1945). Ὁμοφώνως ἡ βουλή τότε κηρύττει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Ὁλόκληρος ὁ ἄλβανικὸς λαὸς προσέφερε προθύμως ὅλας τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν ἀγῶνα

τῶν Ἀξονικῶν Δυνάμεων κατὰ τῶν Συμμάχων καὶ ὠραματίσθη τὴν δημιουργίαν μεγάλης Ἀλβανίας μετὰ τὸ Κόσοβον καὶ τὴν Ἡπειρον ἄλβανικάς. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐπίστευον εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀξονος καὶ ἔχαιρον καὶ ἐπανηγύριζον ὡσάκις ἠγγέλλοντο νῆκαι τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν Ἀγγλων κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παρόντος πολέμου. Ὁ Ἀλβανικὸς τύπος ἐδημοσίευσε συχνὰ ἄρθρα καὶ ἔγγραφα ποικίλα διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Ἀγγλία εἶχε ταχθῆ πάντοτε ἐναντίον τῶν ἄλβανικῶν συμφερόντων καὶ ἐπεδίωκε τὸν διαμελισμὸν τῆς Ἀλβανίας, τῆς ὁποίας τὴν προστασίαν εἶχεν ἀναλάβῃ ἡ Ἰταλία μόνον καὶ ἡ Γερμανία.

Ἀκολούθως καθ' ὅλον τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπετέθη ἡ Ἰταλία κατὰ Ἑλλάδος (28 Ὀκτωβ. 1940) οἱ Ἀλβανοὶ παρεσκευάζοντο πυρετωδῶς διὰ τὸν ἐπικείμενον πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐν πρώτοις ἐλήφθησαν δρακόντια μέτρα κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορ. Ἡλείου, οἱ ὅποιοι κατὰ ομάδας ὠδηγῶντο εἰς φυλακὰς, εἰς τόπους συγκεντρώσεως, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν. Οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι διετάχθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ἀλβανίαν, ἵνα μὴ παρακολουθήσωσι τὰς πολεμικὰς παρασκευάς, πολὺ πρὶν κηρυχθῆ ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πλεῖσται διαδηλώσεις ἐγένοντο κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τότε ἐχαλκεύθη ὁ μῦθος τοῦ φόνου τοῦ ληστοῦ Νταούτ Χότζα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἠρωοποιηθέντος ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ζητήσωσιν ἐκδίκησιν διὰ τὸν φόνον ἐκείνου. Οἱ διανοούμενοι Ἀλβανοὶ ἔκαμνον συχνὰ διαλέξεις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ὡς προαιωνίου ἐχθροῦ καὶ ὡς κατεχούσης ἀδίκως ἄλβανικὰς περιοχάς. Οὕτως παρασκευασθέντες ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς οἱ Ἀλβανοὶ διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος συνεπιτίθενται κατ' αἰτίας μετὰ τῶν Ἰταλῶν τὴν 28 Ὀκτωβ. 1940 μετὰ δέκα τεσσάρων ταγματικῶν τακτικοῦ ἄλβανικοῦ στρατοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν τὰ τάγματα τοῦ Δρίνου, τοῦ Ταράμπος καὶ τοῦ Τομόρη, μετὰ μελανοχιτόνων ἄλβανικῶν ταγμάτων καὶ μετὰ πλήθη ἀτάκτων ἐθελοντῶν.¹ Ὁ ἀντιβασιλεὺς Γιακομόνι εἶχε μεταβῆ εἰς Ἀργυρόκαστρον καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ δημαρχείου ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰ συγκεντρωθέντα πλήθη, ὅτι τὰ Ἰταλοαλβανικὰ στρατεύματα διῆλθον τὰ Ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα, ἵνα φέρωσι τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Τσάμηδες. Ἡ συμβολὴ τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε μεγάλη καὶ τοῦτο ἀνωμολογήθη πολλάκις καὶ ὑπὸ ξένων καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων Ἀλβανῶν καὶ Ἰταλῶν. Ὁ Μουσολίνι εἰς τὸν λόγον του τῆς 10 Ἰουνίου 1941 εἰς τὴν βουλὴν τῶν Φάσιο ἔκαμεν εὐφημον μνεΐαν διὰ τὴν ἄλβανικὴν συμβολὴν εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον, ἀνέφερε δὲ καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς

¹ Ἰδὲ La participation de l' Albanie à la Guerre mondiale 1939—1945 edition de la Ligue, «la paix par la justice» σελ., 25».

νεκρούς και τραυματίας. Μέγας ἀριθμὸς Ἀλβανῶν αἰχμαλώτων συνελήφθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μαχῶν ὑπὸ τοῦ νικηφόρου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν προέλασίν του πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία νὰ ὑπάρχη ὅτι τὸ ἀλβανικὸν ἔθνος συμμετέσχεν ἐνεργῶς καὶ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἄξονος καὶ ἐναντίον τῶν Συμμάχων. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Γερμανο—Ἰταλῶν καὶ τὴν ἀνακωχὴν ὁ Μουσολίνι διώρισε τὸν Τζεμίλ Ντίνο, ὅστις σήμερον φιλοξενεῖται ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως διὰ νὰ χρησιμεύσῃ πάλιν ὄργανον τῆς Ἰταλίας πρὸς διείσδυσιν εἰς Ἀλβανίαν, ὡς γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Τσαμουργιάς. Τότε οἱ Τουρκαλβανοὶ τῆς Τσαμουργιάς, μεθύσαντες ἀπὸ τὰς νίκας τοῦ Ἄξονος καὶ νομίζοντες, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἐπανίδῃ πλέον τὴν ἐλευθερίαν, διέπραξαν ἀκατανόμαστα ὄργια ἐν τῷ νομῷ Θεσπρωτίας, ὕψωσαν τὴν Ἀλβανικὴν σημαίαν εἰς Φιλιάτες, κατήργησαν πάσας τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, ἐτοποθέτησαν ἀλβανικὴν ἀστυνομίαν καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν Νομάρχην Νομοῦ Θεσπρωτίας Βασιλᾶκον. Ἐὰν τελικῶς ἐνίκα ὁ Ἄξων, τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ὅλη ἡ Ἠπειρος θὰ ἐνεσωματοῦτο εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτῆς θὰ ἐξηφανίζοντο τελείως ἐκ προσώπου τῆς γῆς; Καὶ ὅμως οἱ Ἀλβανοὶ σήμερον ἀξιούσι νὰ θεωροῦνται ὡς σύμμαχοι τῶν Φιλελευθέρων Ἡνωμ. Ἐθνῶν!

Παρὰ τὰ ἀδιάψευστα ταῦτα τεκμήρια, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ὑπῆρξαν τυφλὰ ὄργανα τοῦ φασισμού καὶ δορυφόροι τοῦ Ἄξονος ἢ σημερινὴ δῆθεν λαοκρατικὴ, ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι τρομοκρατικὴ κυβέρνησις τοῦ Ἐμβέρο Χότζα, περιλαμβάνουσα εἰς τοὺς κόλπους της τέως φανατικοὺς φασίστες,¹ διακηρύττει καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὴν διεθνή γνώμην, ὅτι ὁ ἀλβανικὸς λαὸς ἠγωνίσθη κατὰ τῶν κατακτητῶν καὶ ὅτι ὠργάνωσε κίνημα ἀντιστάσεως σοβαρὸν ἐναντίον των. Ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων ἀστηρίκτων διίσχυρισμῶν ἠξίωσε ἡ Ἀλβανία καὶ ὁ σλαυικὸς συνασπισμὸς εἰς διαφόρους διασκέψεις ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Ν. Ὑόρκῃ νὰ θεωρηθῇ ὡς συνεμπόλεμος τῶν

¹ Μεταξὺ τῶν τοιούτων ἀναφέρουμεν ἐνταῦθα τοὺς ἑξῆς: 1) Τὸν καθηγητὴν Séliaedin Toto, ὅστις ἐπὶ κατοχῆς ὑπέβαλεν εἰς τὴν γερμανικὴν πρεσβείαν τῶν Τυράνων ὡς ἔμπιστος τῶν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ἀναφορὰν, διὰ τῆς ὁποίας συνίστα τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου ἐκ τῆς Ἀλβανίας, διότι πάντες οἱ ἐν Ἀλβανίᾳ χριστιανοὶ εἶναι Ἕλληνες καὶ οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ κινήματος ἀντιστάσεως ἐν Βορείῳ Ἠπειρῷ. Οὗτος σήμερον εἶναι ἐκ τῶν ἐπιφανῶν στελεχῶν τοῦ κυβερνωμένου ἐν Ἀλβανίᾳ κομμουνιστικοῦ συγκροτήματος. 2) Ὁ Χουρνὶ Πέϊα, ἀξιωματικὸς διοικητῆς τῶν ἀλβανικῶν ταγμάτων, τῶν ἐπιτεθέντων μετὰ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι σήμερον ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἡγήτορας τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ καθεστώτος. 3) Ὁ νῦν πρόεδρος τῆς ἀλβανικῆς δημοκρατίας Ὁμέρ Νισάνι ἐδημοσίευσεν πύρινον ἄρθρον ὑπὲρ τοῦ φασισμού καὶ τοῦ Μουσολίνι εἰς τὴν ἑφημερίδα «Tomori» (Α'. ἀριθ. ἔτος 35 ἡμερ. 28—9—1913), ὃπερ ἀπετελείωνε μὲ τὰς ζητωκραυγὰς: Ζήτω ὁ βασιλεὺς ἡμῶν καὶ αὐτοκράτωρ Βίκτωρ Ἐμμανουήλ! Ζήτω ὁ μέγας ἡμῶν Δοῦτσε!» (ιδε:

λοιπῶν συμμάχων καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ὄργανισμόν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν φιλικῶν πρὸς αὐτὴν κρατῶν ἀπεκρούσθη ἡ αἴτησις αὕτη καὶ δὲν εἰσῆχθη εἰσέτι ὡς μέλος εἰς τὴν ΟΗΕ, οὐχ ἦττον ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύναψιν καὶ ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης εἰρήνης μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπεφασίσθη νὰ λάβῃ ἀποζημιώσεις πολεμικὰς τόσον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ὡσεὶ ἦτο σύμμαχος τῶν νικητριῶν Δυνάμεων καὶ οὐχὶ τῆς ἠττηθείσης Ἰταλίας ὡς σύμμαχος τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν κατοχὴν μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν.¹

Ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν μέχρι τοῦ 1943 οὐδεμία φανερὰ ἢ ἀφανὴς ἀντίδρασις τῶν Ἀλβανῶν ἐξεδηλώθη ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ στρατοῦ καὶ οἱ φύλαρχοι (Μπαϊρακτάρηδες) τῆς Βορείου Ἀλβανίας εἶχον ταχθῆ ἀναφανδὸν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἀξονος, ἐχορηματοδοτοῦτο καὶ ἐμισθοδοτοῦντο ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν καὶ διετήρουν τὰ ἀξιώματά των. Ὁργανωμένη καὶ συνεχὴς κίνησις ἀντιστάσεως παρουσιάσθη ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐκ Βορείου Ἠπείρου τῷ 1941 ἐκ μέρους μόνον τῶν Βορειοηπειρωτῶν, οἵτινες, συμμετασχόντες ἀνεργῶς εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ 1940—41, εἶχον ἐπισύρη τὴν μῆνιν τῶν ἐπανελθόντων μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου Ἰταλῶν, καί, διωκόμενοι, κατέφευγον εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐξηκολούθουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἰταλῶν. Σκοπὸς τοῦ κινήματος τῆς ἀντιστάσεως τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἦτο, φυσικῶ τῷ λόγῳ, μόνον ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς πατρίδος των καὶ ἡ ἔνωσις ταύτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Βορειοηπειρωτῆται ἐσχημάτισαν χωριστοὺς σχηματισμοὺς ἀντιστάσεως, μὴ δεχθέντες οὐδεμίαν συνεργασίαν μετὰ Τουρκαλβανικῶν στοιχείων ὡσάκις σποραδικῶς παρουσιάζοντο πρὸς αὐτούς, διότι ἀπεβλεπον ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των οὐ μόνον ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἰταλο—Γερμανῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τουρκαλβανῶν. Μετὰ τὴν περιφανῆ ὅμως νίκην τῶν Ρώσων ἐν Στάλινγκραντ, καὶ ἔτι πλέον μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Ἰταλίας, οἱ πανοῦργοι Τουρκαλβανοί,

La participation de l' Albanie à la Guerre Mondiale 1939—1945. σελ. 43 ἔκδοσις τοῦ Συνδέσμου «Lapaix par la justice». Κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, ὅτε ὁ Ἐμβέρ Χότζα εἶχεν ἔλθει εἰς Παρισίους μετὰ τῆς Ἀλβανικῆς ἀντιπροσωπείας διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀλβανικὰς ἀξιώσεις παρὰ τῇ Διασκέψει τῆς Εἰρήνης εἰς μίαν διάσκεψιν τοῦ Τύπου ἣν αὐτὸς εἶχε καλέσει καὶ πρὸς ἣν ὠμίλησεν, ὑπεβλήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐρώτησις ἂν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ σημερινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας του ἔγραψε τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον, ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι ἀληθὲς, ἀλλ' ὅτι ἔγραψεν αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ περιστρόφου, ἐκβιασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν!

¹ Ἴδὲ ἐν τῷ προμνημονευθέντι ἔργῳ «La participation de l'Albanie» κ τ.λ. σελ. 39. Ἐπίσης Β α σ. Ζ ὡ γ κ ο υ, ἡ θέσις τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν παροῦσαν σύρραξιν σελ. 83.

βλέποντες, ὅτι τὸ ὄνειρον μιᾶς μεγάλης Ἀλβανίας μετὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀξονος ἦτο ἀπραγματοποίητον, ἔκαμον στροφὴν πρὸς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων καὶ ἤρχισαν νὰ κινῶνται ἐναντίον τῶν κατακτητῶν, ἵνα ἔχωσιν ἀργότερον τὸ δικαίωμα νὰ διατείνωνται, ὅτι ὠργάνωσαν καὶ αὐτοί, ὅπως ὅλαι αἱ κατακτηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Χῶραι, κίνημα ἀντιστάσεως. Ἐπειδὴ τὰ κομμουνιστικὰ στελέχη ἦσαν δυναμικώτερα τῶν λοιπῶν παραγόντων, ἐπεβλήθησαν ταῦτα καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν καὶ ἐπεδίωξαν καὶ συνεργασίαν μετὰ τοῦ Τίτο καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ε.Α.Μ. Οὕτως ἐνισχύθησαν καὶ ὠργανώθησαν ὑπὸ τῶν τελευταίων καὶ ἀπετέλεσαν τὸ Ἀλβανικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον ἢ τοὺς Παρτιζάνους τῆς Ἀλβανίας (F. N. C. = Fronti nacional çlirimtar). Οἱ Παρτιζάνοι Ἀλβανοί, ὅπως καὶ οἱ τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἑλλάδος Παρτιζάνοι, ἐνδιαφερόμενοι κυρίως διὰ τὴν Σοβιετικοποίησιν τῶν Βαλκανίων μᾶλλον, παρὰ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀποκατάστασιν Ἐθνικοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους, ἐστράφησαν ἐναντίον παντὸς Πατριώτου, ἐναντίον πάσης ἐθνικιστικῆς ἀντιστάσεως, συνεπῶς καὶ ἐναντίον τῶν Βορειοηπειρωτικῶν σχηματισμῶν ἀντιστάσεως. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κομμουνιστικοῦ τούτου κινδύνου ὠργανώθησαν τὰ ἐθνικιστικὰ ἄλβανικὰ στοιχεῖα καὶ ἀπετέλεσαν τὸ ἐπονομασθὲν ἄλβανικὸν «Ἐθνικὸν Μέτωπον» (Balli Kombetar), τὸ ὁποῖον συνειργάζετο μετὰ τῶν Ἰταλο-Γερμανῶν, μάλιστα μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἰταλῶν, οἱ Γερμανοὶ εἰς τοὺς Μπαλιστάς ἢ ἐθνικιστάς τούτους παρέδωκαν τὴν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐξουσίαν. Τοῦ Balli Kombetar ἀπετελέσθη ἀποκλειστικῶς ἐκ Τουρκαλβανῶν καὶ μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Διοικητικοῦ τοῦ Συμβουλίου ἦσαν οἱ μισελληγες Χασάν Λόστι, Ἀλῆ Κλεισοῦρα, Μεδῆ Φράσαρη καὶ Σουάντ Ἀσλάνη. Οἱ Ἐθνικισταὶ οὗτοι Ἀλβανοὶ ἐστράφησαν οὐ μόνον κατὰ τῶν Παρτιζάνων Ἀλβανῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Βορειοηπειρωτῶν, διότι οἱ τελευταῖοι ἐπεδίωκον τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀπὸ τῆς Ἀλβανίας. Οὕτως οἱ Βορειοηπειρωτῶν κατέστησαν ὁ στόχος, τόσον τῶν Ἀλβανῶν Παρτιζάνων, ὅσον καὶ τῶν Ἀλβανῶν Μπαλιστῶν, ἐν ᾧ οἱ Ἰταλοὶ καὶ Γερμανοὶ οὐδεμίαν ἐνόχλησιν ὑπέστησαν παρ' αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι δὲν κατεδίωκον τοὺς Ἀλβανοὺς Παρτιζάνους σοβαρῶς. Ἐντεῦθεν πραγματικὸν κίνημα ἀντιστάσεως κατὰ τῶν κατακτητῶν προεβλήθη μόνον παρὰ τῶν Βορειοηπειρωτικῶν σχηματισμῶν καὶ ὅλαι αἱ καταστροφαὶ καὶ ἐρημώσεις χωρίων καὶ ἐξοντώσεις πολιτῶν ἔλαβον χώραν ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ μόνον, ἐν ᾧ ἐν τῇ Βορ. Ἀλβανίᾳ οὐδεμία κώμη κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἰταλογερμανῶν κατὰ τὴν κατοχὴν. Τοῦτο διεπίστωσε καὶ ὁ ἀμερικανὸς δημοσιογράφος κ. Russel Hill, ὅστις ἔγραφεν εἰς τὴν New York Herald—Tribune τῆς 30 Ἰουλίου 1944 «Ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεως περιορίσθη μόνον εἰς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν (τὴν Βόρ. Ἠπειρον). Πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ Σκούμπη οὐδεμία ἀντίστασις ἐξεδηλώθη κατὰ

τῶν Γερμανῶν». Ἐάν ὑπῆρχε πραγματικὴ ἀντίστασις τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τῶν Κατακτητῶν, αὕτη ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῆ εἰς τὰς ἀπροσίτους περιοχὰς τῆς Βορ. Ἀλβανίας, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ φύλαχοι Τουρκαλβανοί, ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συνέβη. Παρὰ ταῦτα ὁ Ἐμβέρ Χότζα πρὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Διασκέψεως τῆς Εἰρήνης ἐν Παρισίοις κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἐδήλωσε ψευδέστατα, ὅτι ἡ δύναμις τῶν Ἀλβανῶν Παρτιζάνων ἀνήρχετο εἰς 70 χιλ. ἀνδρῶν καὶ ὅτι ἡ δύναμις αὕτη ἐξεδίωξεν 150 χιλιάδ. Ἰταλο-γερμανικῶν στρατευμάτων μετὰ σκληρᾶς μάχας καὶ ἀπηλευθέρωσεν οὕτω τὴν Ἀλβανίαν ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς! Πολὺ ὀρθῶς τὴν ἐπομένην ἀπήντησεν ὁ Ἕλλην προθυπουργὸς κ. Τσαλδάρης πρὸ τοῦ συνεδρίου λέγων, διατὶ οἱ 70 χιλ. οὗτοι Ἀλβανοὶ δὲν ἀντετάχθησαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὴν εἰσβολὴν των εἰς Ἀλβανίαν καὶ δὲν συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Φασιστικῆς Ἰταλίας; Ὁ Ἐμβέρ Χότζα διὰ τῶν δηλώσεων ἐκείνων σχεδὸν παρίστανεν ὅτι ἡ ἥττα τῶν Ἰταλο-Γερμανῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ὀφείλεται εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ οἱ Σύμμαχοι οὐδὲν προσήνεγκον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀλβανίας. Τοιοῦτος εἶναι ἐν συντομίᾳ ὁ μῦθος περὶ κινήματος ἀντιστάσεως τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τῶν Κατακτητῶν, περὶ οὗ μετὰ τόσης ἀλαζονείας ὁμιλοῦν πρὸς πάντας οἱ τρομοκράται ὡς καὶ ἡγέται τοῦ σημερινοῦ Ἀλβανικοῦ καθεστώτος. Ὁ Ἐμβέρ Χότζα εἰς τὴν ἀνωτέρω ὁμιλίαν του πρὸ τῆς Διασκέψεως τῆς Εἰρήνης ἐν Παρισίοις, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν ὑπαρξίν σοβαροῦ κινήματος ἀντιστάσεως, ἀνέφερε διάφορα συγχαρητήρια τηλεγραφήματα πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς Βρετανικᾶς στρατιωτικᾶς Ἀρχῆς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ὁμολογίας τῶν παρ' αὐτῷ στρατιωτικῶν Βρετανικῶν συνδέσμων. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ τότε τῆς Ἀγγλίας ἦτο νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐκδήλωσιν ἀντιστάσεως εἰς τὰς ὑποδουλωμένας χώρας ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, οἱ δὲ σύνδεσμοι εἶχον σχηματίσῃ ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις περὶ τῶν Ἀλβανῶν Παρτιζάνων, θεωροῦντες τὴν ὁργάνωσιν των ὡς πατριωτικὴν ὁργάνωσιν, στρεφομένην κατὰ τῶν κατακτητῶν. Ἄλλοι οὐχ ἦττον Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοί, χρηματίσαντες ὡς σύνδεσμοι μετὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Ἀγγλων, τονίζουσι τὴν μηδαινότητα τοῦ Ἀλβανικοῦ κινήματος ἀντιστάσεως, ὅπως λόγου χάριν ὁ Major Quayle («Eight hours from London» Heinemann, London 1946).

Ο ΓΟΛΓΟΘΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡ. ΗΠΕΙΡΟΥ

**Μαρτύρια τῶν Βο-
ρειοηπειρωτῶν ἀπὸ
τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἀλ-
βανικοῦ Κρατιδίου.**

Ὄταν συνεστήθη ἀνεξάρτητον ἄλβανικὸν κράτος ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων χάριν τῶν ἰδίων αὐτῶν συμφερόντων, οὐχὶ δὲ χάριν τοῦ ἄλβανικοῦ ἔθνους καὶ λόγῳ ἀξιώσεως τούτου, οὐδόλως ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν, οὔτε συνεζητήθη κἄν, ἂν ὑπάρχουν αἱ στοιχειώδεις τοῦλάχιστον προϋποθέσεις ἑνὸς βιωσίμου ἀνεξαρτήτου κράτους. Ἄν συνεζητεῖτο τοῦτο, θὰ ἔβλεπον, ὅτι ἡ ἐνέργειά των ἦτο βεβιασμένη, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ προχωρήσωσι βαθμιαίως καὶ ἐξελικτικῶς εἰς τὴν σύστασιν τελείως ἀνεξαρτήτου ἄλβανικοῦ κράτους, μέχρις οὔ, δηλαδὴ καταστῆ πραγματικῶς ἱκανὸς πρὸς αὐτοδιοίκησιν καὶ ἀνεξάρτητον κρατικὸν βίον ὁ ἄλβανικὸς λαός. Τοῦτο δὲν ἔγινε καὶ αἱ συνέπειαι τῆς βεβιασμένης ἐνεργείας τῶν Μ. Δυνάμεων ὑπῆρξαν ὀλέθριαι καὶ διὰ τὸ Κράτος τοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ πληθυσμούς.

Ὁ ἄλβανικὸς λαὸς εὐρίσκετο ὑπὸ ἔποψιν μορφώσεως καὶ πολιτισμοῦ εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον, σχεδὸν εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Φιλολογίαν καὶ συνεχῆ παράδοσιν ἐθνικὴν ἀξιόλογον δὲν εἶχεν, οὔτε κἄν σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ χώρᾳ του διέθετεν. Οἱ κάτοικοι τῶν Βορείων περιφερειῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν τὰ πολεμικώτερα καὶ ἰσχυρότερα στοιχεῖα τοῦ κράτους, οἱ Γκέγκηδες, ἔζων καὶ ζῶσιν ἀκόμη καὶ σήμερον κατὰ φύλα, διαικούμενοι φεουδαρχικῶς καὶ δεσποτικῶς ἀπὸ τοπικοὺς φυλάρχους ἢ Μπαϊρακτάρηδες, οὐδέποτε συμμορφωθέντες πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, εἴτε ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εἴτε μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἄλβανικοῦ κράτους Ἡ θέλησις τῶν φυλάρχων εἶναι ὁ νόμος δι' αὐτούς. Ἄν καὶ μικρὰ καὶ στενὴ ἦ ἡ χώρα, οἱ βόρειοι καὶ ἄνωθεν τοῦ Σκούμπε κατοικοῦντες Γκέγκηδες καὶ λοιποὶ τουρκαλβανοὶ διαφέρουσιν ἀπὸ τοὺς νότιως τοῦ Σκούμπε οἰκοῦντας Τόσκηδες καὶ κατὰ τὰ ἦθη καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν διάπλασιν, ὥστε ὁ μόνος συνεκτικὸς σύνδεσμος μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ γλῶσσα, μολονότι καὶ αὕτη τόσον διαφέρει, ὥστε μόλις συνεννοοῦνται πρὸς ἀλλήλους οἱ Τόσκηδες μετὰ τῶν Γκέγκηδων. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἀπολιτίσιου λαοῦ, ἡ θρησκευτικὴ διαφορὰ τῶν κατοίκων συντελεῖ ἔτι πλεον εἰς τὴν διάσπασιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ τὴν διασάλευσιν τῆς ἐσωτερικῆς κριτικῆς εὐνομίας καὶ τάξεως. Οἱ Μουσουλμάνοι, οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Καθολικοὶ Ἀλβανοὶ ἀλληλομισοῦνται καὶ ἀλληλοῦποβλέπονται, οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν ψυχικὴν συμπάθειαν πρὸς ἀλλήλους αἰσθανόμενοι. Οἱ διανοούμενοι μόνον, οἱ ὅποιοι εἶναι φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐλάχιστοι, παραμερίζουσι τὰς θρησκευτικὰς διαφορὰς ἐν τινι μέτρῳ καὶ

συνεργάζονται εϊλικρινῶς ὡς ὁμοειθεῖς. Ἐπειδὴ ἔλειπε μία ἐνιαία ἐθνικὴ θρησκεία, ἡ Ἀλβανία ἐκήρυξεν ἑαυτὴν ἀπ' ἀρχῆς ὡς ἄθρησκον κράτος (afetar), μὴ ἀναμιγνυομένη εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα τῶν κατοίκων της, ἀλλὰ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν νέκρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἀθεΐας καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ, ἰδίᾳ παρὰ τῇ ἄλβανικῇ νεολαίᾳ. Εἰς ἐπίμετρον ἡ χώρα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν τέως Τουρκικὴν κακοδιοίκησιν ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀτελείας, διότι τὰ τε ἀνώτατα καὶ τὰ κατώτατα ἀξιώματα ἐν τῷ κράτει κατέλαβον Τουρκαλβανοί, ὑπηρετήσαντες ἤδη ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει, εἰθισμένοι εἰς τὴν δωροδοκίαν, εἰς τὴν μεροληψίαν, εἰς τὴν καταστρατήγησιν τῶν νόμων καὶ εἰς τὸν δεσποτισμόν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἦτο δυνατόν λοιπὸν νὰ θεμελιωθῇ βιώσιμον ἐλεύθερον κράτος; Πάντα τὰ ἀνωτέρω συνετέλεσαν, ὡς καὶ ἡ κακοδιοίκησις ἐν τῷ Ἀλβανικῷ Κράτει ὑπῆρξεν ἀθεράπευτος νόσος, αἱ ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἀναστατώσεις ἀκατάπαυστοι, ἡ δόρασις καὶ αἱ δολοπλοκίαι τῶν ξένων προπαγανδῶν, ἐργαζομένων διατυπικῶς καὶ ὑπονομευτικῶς, ἀπεριόριστοι, καὶ ἡ καταδυνάστευσις τῶν χριστιανῶν κατοίκων ὑπὸ τῶν κατὰ πολὺ πλειοψηφούντων Τουρκαλβανῶν (800 χιλιάδων ἐπὶ 1.100.000 κατοίκων) ἀφόρητος.

Ἰδίᾳ ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βόρ. Ἡπείρου ἐν τῷ νεοσυστάτῳ Ἀλβανικῷ κράτει ὑπῆρξεν εἰς πραγματικὸς Γολγοθᾶς, μία συνεχὴς μαρτυρικὴ ζωὴ μέχρι σημείου, ὅσοι ἀπειλοῦνται ὑπὸ ὀριστικοῦ ἐξαφανισμοῦ αἱ αἰωνόβιοι ἀνθηραὶ ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ κῶμαι τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἡ Βόρ. Ἡπειρος κατὰ τὴν πρόσφατον τριακονταετίαν ἀνεδείχθη πραγματικὸς τόπος μαρτυρίων καὶ δόξης. Τὰ μαρτύρια, ἅτινα καρτερικῶς οἱ κάτοικοί της ὑπέμειναν διὰ τὴν ἀφοσίωσιν των εἰς τὴν κοινὴν Πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα περιέβαλον ταύτην μὲ δόξαν καὶ προσέθεσαν νέους τίτλους περὶ τῆς ἑλληνικότητός της καὶ τῆς ἀνάγκης ἐνσωματώσεως καὶ ἐνώσεώς της μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐφ' ὅσον οἱ Βορειοηπειρῶται διὰ τῆς νικηφόρου ἐξεγέρσεώς των κατὰ τὸ 1914 ἀπέδειξαν περιτράνω, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχοντο νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὸν Ἀλβανικὸν ζυγόν, ἦτο ἀναπόφευκτον νὰ ἐφελκύσωσι τὴν μῆνιν καὶ τὴν ἐξοντωτικὴν μανίαν τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους. Πᾶς ὅστις ἦτο Βορειοηπειρώτης, πᾶς ὅστις εἶχε φοιτήσῃ εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια, ἦτο πάντοτε ὑποπτος εἰς τὰς Ἀλβανικὰς Ἀρχάς, ἐξακριβοῦντο ὡς Γραικομάνος καὶ ὡς ἐπικίνδυνος συνεπῶς ὑπήκοος τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους. Καὶ οἱ ὀλίγοι γνήσιοι χριστιανοὶ Ἀλβανισταί, εἰς τυχὸν εἶχον ἑλληνικὴν μόρφωσιν, ὅπως συνέβαιεν εἰς πλείστας περιπτώσεις, καὶ οὗτοι ἦσαν ὑποπτοι καὶ διὰ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι εἶναι γνήσιοι Ἀλβανοί, ἔπρεπε νὰ δεικνύωσι συνεχῶς μισελληνικὰ αἰσθήματα, νὰ ὑβρίζωσι καὶ νὰ καταδιώκωσι πᾶν τὸ ἑλληνικὸν περισσότερον καὶ φανατικώτερον καὶ ἀπὸ

αὐτοὺς τοὺς Τουρκαλβανούς. Πράγματι οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἀποστάται Ἄλβανισταί, ὄργανα ξένων προπαγανδῶν, θεσιθῆραι εἰς τὸ νεοσύστατον ἄλβανικὸν κράτος, πολλάκις κατεδίωξαν ἀπηνέστερον πᾶν τὸ ἐλληνικὸν ἢ οἱ ἴδιοι οἱ Τουρκαλβανοί. Μόνον ἐὰν ἐφέροντο οὕτως ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, θὰ ἀπεδείκνυον, ὅτι ἦσαν γνήσιοι Ἄλβανοὶ παρὰ τὴν ἐλληνικὴν μόρφωσιν, παρὰ τοὺς παλαιούς των δεσμούς μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ μῖσος τῶν Τουρκαλβανῶν ὑπεθάλπετο καὶ προήρχετο καὶ ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν διαφορὰν πρὸς τοὺς Βορειοηπειρώτας. Οἱ πρῶτοι ἦσαν Μουσουλμάνοι, οἱ δεύτεροι Χριστιανοί, καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν Τουρκικὴν νοοτροπίαν οἱ χριστιανοὶ εἶναι φυσικοὶ ἐχθροὶ τῶν Μουσουλμάνων. Καὶ ὡς ῥαγιαδες πράγματι διεβίωσαν οἱ χριστιανοὶ ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους. Οἱ Τουρκαλβανοὶ ἦσαν οἱ Μπέηδες, οἱ κυρίαρχοι ἐν τῷ κράτει, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχον καταπληκτικὴν ἡρωϊκὴν ὑπεροχὴν ἔναντι τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου τοῦ κράτους. Φυλετικῶς ὁ ἄλβανικὸς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συγγενεύουσιν, ὁμοίως τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά των ὁμοιάζουσιν εἰς μέγιστον βαθμόν, ὥστε φυσικὸν θὰ ἦτο νὰ ἦσαν φιλικοὶ καὶ ἀδελφικοὶ πρὸς ἀλλήλους παρὰ ἐχθροί. Λόγω τῆς φυλετικῆς ταύτης συγγενείας καὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἐν τῷ παρελθόντι πολλοὶ ἐπίσημοι Ἄλβανοὶ καὶ Ἕλληνες εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνο-αλβανικῆς προσεγγίσεως καὶ μάλιστα ὑπὲρ ἑνὸς Ἑλληνο-αλβανικοῦ δυαδικοῦ κράτους. Καὶ ὁ ὑποφαινόμενος καὶ πάντοτε καὶ ὅτε ὑπηρέτουν ὡς Διευθυντῆς τοῦ Μπαγκείου Ἱεροδιδασκαλείου Κορυτσᾶς, ἐν ᾧ ἐδιδάσκομεν ἄλλα μὲν μαθηματικά ἄλβανιστί, ἄλλα ἑλληνιστί, εἰργάσθησαν εἰλικρινῶς ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως τῶν συγγενικῶν φυλετικῶς Ἑλλήνων καὶ Ἄλβανῶν. Τοιαῦται ἐνέργειαι προσεγγίσεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἐπανελήφθησαν καὶ προσφάτως. Ὡς γνωστὸν τῷ 1937 κατὰ τὸν ἐορτασμόν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τῆς ἄλβανικῆς ἀνεξαρτησίας πολυμελῆς ἀντιπροσωπεία Ἑλληνικὴ μετέβη εἰς Τύραννα, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ναυάρχου κ. Σακελλαρίου, κ. Φιλ. Δραγούμη, κ. Λουκᾶ Κ. Ρούφου καὶ ἄλλων καὶ ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὴ ὑπὸ τῶν Ἀλβανικῶν Ἀρχῶν. Ἐπὶ κατοχῆς ἐγένοντο πάλιν ἀνεπίσημοι συνεννοήσεις μεταξὺ διαφόρων ἐπισήμων Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὲρ σχηματισμοῦ ἑνὸς δυαδικοῦ κράτους, αἱ ὁποῖαι εἶχον προχωρήσῃ πολὺ, ἀλλὰ τελικῶς ἀπέτυχον, διότι οἱ Ἀλβανοὶ ἔθεσαν ὡς ὄρον νὰ παραμένῃ πάντοτε ἡ Βόρ. Ἠπειρος ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους. Αἱ ἀπόπειραι αὗται προσεγγίσεως τῶν δύο λαῶν ἦσαν σποραδικαὶ καὶ τὸ γεγονός εἶναι, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους μέχρι σήμερον ἔζησαν καὶ ζῶσιν ὑπὸ σκληρὸν ζυγόν, ὃ ὁποῖος ἀπεδείχῃ χειρότερος καὶ ἀγριώτερος τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὑφ' ὃν ἔζων πρὶν γίνῃ ἡ Ἀλβανία.

Οἱ Ἀλβανοὶ ἀσπασθέντες τὸν μωαμεθανισμόν καὶ ἐκτουρκισθέντες

δὲν ἐβράδυναν νὰ συγχωνευθῶσι καθ' ὅλα πρὸς τὸν Ἀσιάτην κατακτητὴν καὶ νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν νοοτροπίαν των ὡς πρὸς τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν καὶ ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα ἔναντι τῶν ὁμογλώσσων καὶ ὁμοεθνῶν των χριστιανῶν. Οἱ Τουρκαλβανοὶ μάλιστα κατεπολέμησαν ἀγριώτερον ἢ οἱ Τοῦρκοι τοὺς χριστιανούς, διὸ τοῦτο ἡ Τουρκία τοὺς Τουρκαλβανούς ἐχρησιμοποίησε πρὸς περιστολὴν τῶν ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν. «Οἱ Τουρκαλβανοὶ ἦσαν ὑποτελεῖς τοῦ Σουλτάνου περισσότερο ἐλίφοβοι εἰς τοὺς χριστιανούς ἢ οἱ ἴδιοι οἱ Τοῦρκοι» λέγει ὁ Schulze ¹.

*Οἱ διωγμοὶ
κατὰ τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Ἐκκλη-
σίας.*

Καὶ ὅταν ἰδρῦθη ἀνεξάρτητον Ἀλβανικὸν Κράτος οἱ Τουρκαλβανοὶ, ἐλεύθεροι πλέον οἱ ἴδιοι, καὶ οὐχὶ ἐντελλόμενοι ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἐπέδειξαν ὅλα τὰ θηριώδη αὐτῶν αἰσθήματα κατὰ τῶν χριστιανῶν γενικῶς καὶ μάλιστα κατὰ τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Μετεχειρίσθησαν οὗτοι πᾶν βίαιον μέσον, καθοδηγούμενοι καὶ ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, ὅπως ἐκριζώσωσι πᾶν ὅ,τι συνέσειε τοὺς Βορειοηπειρώτας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν πρώτοις καὶ αὐτὰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰ θέσμια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν ἐσφράσθησαν, οὔτε τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα τῶν Ὀρθοδόξων πληθυσμῶν εὐλαβήθησαν. Ἡ Ἐκκλησία των ἐδικαιοῦτο ἀσφαλῶς νὰ καταστῇ ἄυτοκέφαλος Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ χρῆσις τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἐπεβάλλετο, ὅπως γίνεται εἰς ὅλα τὰ Ὀρθόδοξα Κράτη. Πλὴν ὅμως, τὰς νομίμους ταύτας ἀξιώσεις των ἐπεδίωξαν διαβλαίων μέσων καὶ ἐπραγματοποίησαν διὰ μεθόδων, αἱ ὁποῖαι προέδιδον ὅτι ἐστρέφοντο κυρίως κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἀνεμίχθη ὁ Μουσουλμάνος κυβερνήτης τῶν Ἀλβανῶν Ἀχμέτ Ζώγου καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ ὑπουργοὶ του εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τῶν χριστιανῶν ἐν ᾧ οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο εἶχον ἀρμοδιότητα, ὑποκινουῦντες διάφορα μίσθαρνα ὄργανά των, ὅπως ἡ Ἐκκλησία διαρρήξῃ πάντα δεσμὸν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς ὄντος δῆθεν τούτου ὄργανου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἰδίᾳ ὁ τυχοδιώκτης ἐκεῖνος ψευδεπίσκοπος Θεοφάνης Νόλης, καὶ ὁ ἄλλοπρόσαλλος Βησαρίων Τζοβάνι, ἐπέφερον μέγαν σάλον εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἐκνόμων ἐνεργειῶν των. Ὁ Φάν Νόλι καταπλεύσας ἐξ Ἀμερικῆς ὡς ψευδεπίσκοπος καὶ ὑποχρεωθείς νὰ χειροτονηθῇ ἐν Κορυτσᾷ ποάγματι ἐπίσκοπος, ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἐνεργῶς, γενόμενος ἐπὶ ὀλίγους μῆνας καὶ πρωθυπουργός, καὶ ἐπεδίωξε τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀλβανικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν Οὐνιτισμὸν καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν. Πεπρoικισμένος δὲ μὲ σπάνια πνευματικὰ προσόντα

¹ Dr. Leonard Schulze Jena «Makedonien» 1927 σελ. 33.

καὶ τελείως κάτοχος τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης, προέβη εἰς τὴν μετάφρασιν πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων καὶ ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἄλβανικὴν, ἀλλ' αἱ μεταφράσεις αὗται εἶναι τόσο βεβιασμένοι καὶ ἀτημέλητοι, ὥστε οὐδὲν συντελοῦσιν εἰς τὴν συναρπαγὴν καὶ μεταφράσει τῶν Ὁρθοδόξων, ὅταν ψάλλονται ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις. Ἐπειδὴ ὁμως ἔπρεπεν ὅπως ἴσως νὰ ἐξοστρακισθῆ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἔχωσιν οὐδένα σύνδεσμον οἱ χριστιανοὶ Ἀλβανισταὶ καὶ οἱ Ἕλληνες Βορειοηπειρωτῶν μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔσπευσαν νὰ εἰσαγάγωσιν ὅσα ὑπὸ τοῦ Φάν Νόλι μεταφράσθησαν καὶ οὕτω συνέβαινε καὶ συμβαίνει ἀκόμη τὸ ἀηδὲς φαινόμενον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἄλλα νὰ ψάλλονται Ἑλληνιστί—διότι τὰ πλεῖστα δὲν ἔχουν ἀκόμη μεταφρασθῆ καὶ ἄλλα ἄλβανιστί ἢ ὁ δεξιὸς χορὸς νὰ ἀρχίζῃ Ἀλβανιστί νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ συνεχίζῃ ὁ ἀριστερὸς χορὸς Ἑλληνιστί. Τὸ ἔργον τῆς μεταφράσεως τῶν ὕμνων καὶ ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἔδει νὰ γίνῃ παρ' ἀρμοδίων καὶ θεολογικῶς καὶ φιλολογικῶς μεμορφωμένων καὶ δὴ καὶ ὑπὸ εὐσεβῶν συναισθημάτων διαπνεομένων, οὐχὶ δὲ ὑπὸ ἀσεβῶν προσώπων καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας μηκτυριζόντων, οἷος ἦτο ὁ Φάν Νόλις, ὅστις δὲν ἐδίστασε, μὴ ὢν ἐπίσκοπος, νὰ παρουσιασθῆ ἐν Ἀλβανίᾳ ὡς τοιοῦτος. Ὁ δὲ Βησαρίων Τζοβάνι, ἐκ φύσεως ἀλλοπρόσαλλος χαρακτὴρ καὶ εὐτελής τὴν ψυχὴν, γενόμενος ἀργυρώνητον ὄργανον τῆς Σερβικῆς Προπαγάνδας, ἠθέλησε νὰ ὑπαγάγῃ τὴν Ἀλβανικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον, τῇ βοήθειᾳ τούτου χειροτονήσας δύο ἀπλοῦς ἱερεῖς εἰς ἐπισκόπους, τὸν Ἀργυροκάστρου Ἀμβροσίον καὶ τὸν Βερατίου Ἀγαθάγγελον, ἵνα μετ' αὐτῶν καταστήσῃ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἀλβανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ προσήλωσις καὶ ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου τῆς Ἀλβανίας πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ πρὸς τὰς πατρίους θρησκευτικὰς παραδόσεις συνετέλεσαν, ὥστε πάντα τὰ σχισματικὰ ταῦτα παρεκτροπῆματα νὰ ἀρθῶσιν, οἱ περιπεσόντες εἰς ἀνυπακοὴν νὰ ζητήσωσι συγγνώμην ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Ἀρχιεπ. Τζοβάνι νὰ ἐκπέσῃ ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου καὶ νέα Σύνοδος ὑπὸ κανονικῶς χειροτονημένους Ἐπισκόπους νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν Ὁρθοδόξων κοινοτήτων ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χριστοφόρου—τοῦ μέχρι τῆς σήμερον τοιοῦτου—ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Κορυτσᾶς Εὐλογίου, ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονος καὶ ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Βερατίου Ἀγαθάγγελου. Οἱ Μητροπολῖται Κορυτσᾶς καὶ Ἀργυροκάστρου διατελοῦσι νῦν μακρὰν τοῦ ποιμνίου των, ἐξόριστοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ κεφαλῆς χιλιάδων ἐξορίστων Βορειοηπειρωτῶν, ἀδυνάτου καταστάσεως τῆς παραμονῆς των ἐν ταῖς ἔδραις των μετὰ τὴν Ἰταλικὴν κατοχὴν τῆς Ἀλβανίας καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα ταύτην Ἑλληνο-ιταλικὸν πόλεμον. Οὕτως οἱ ἐν Βορ. Ἡπείρῳ Ἕλληνες στεροῦνται τῶν νομίμων

θησκευτικῶν ἡγετῶν των, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ὑψώσωσι τὴν φωνὴν των ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους ἐναντίον τῶν ὁμοιότητων καὶ πιέσεων τοῦ σημερινοῦ Τουρσικικοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ καθεστῶτος.

**Οἱ διωγμοὶ κατὰ
τῶν Ἑλληνικῶν
Σχολείων.**

Τοιαῦτα πλήγματα ὑπέστη ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Βορ. Ἠπείρῳ ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ἐστάθη ἀπόρρητον προπύργιον του κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τοῦ Τουρσικικοῦ ζυγοῦ. Μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ Ἀλβανικὸν κράτος ἐστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ ἕτερον βᾶθρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορ. Ἠπείρου, εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα της. Καὶ ἐδῶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους ὑπῆρξαν τραγικώτερα. Καὶ εἰς τὴν Βόρ. Ἠπειρον, τὴν τόσον προηγμένην, ὡς εἶδομεν, πολιτιστικῶς, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦ 1921 ἐλειτούργουν περὶ τὰ 350 ἀνώτερα καὶ κατώτερα Ἑλληνικὰ σχολεῖα, οὐδὲν πλέον Ἑλληνικὸν σχολεῖον ὑπάρχει, πλὴν ἐλαχίστων εἰς τὰ ἑλληνόφωνα χωρία τῆς περιφερείας Ἀργυροκάστου! Ὅλα τὰ σχολεῖα ἐκλείσαν, οἱ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ των ἀπελύθησαν ἢ ἐξεδιὰχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπηγορεύετο νὰ ὁμιληθῆται καὶ νὰ διδάσκηται καὶ ἐν τῇ κατ' οἶκον διδασκαλίᾳ ἀκόμη. Οἱ παραβάται ἐτιμωροῦντο, χαρακτηριζόμενοι ὡς Γραικομάνοι. Καὶ τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορ. Ἠπείρου ὑπεχρεώθησαν νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ νεοσύστατα ἄλβανικὰ σχολεῖα, εἰς τὸ Γαλλικὸν Λύκειον Κορυνθῶς καὶ εἰς τὰ παντὸς εἶδους Ἰταλικά σχολεῖα. Εἰς τὰ ἄλβανικὰ δὲ σχολεῖα ἢ μόρφωσι παρείχετο ἀπὸ ἀμορφώτους μισέλληνας διδασκάλους καὶ ἰστίστα Τουρκαλβανούς. Εἰς ὅλας τὰς δημοσίας θέσεις, συνεπῶς καὶ εἰς τὰ Σχολεῖα, τὸ Τουρκαλβανικὸν Κράτος διώριζε κατ' ἀναλογίαν τρεῖς πρὸς ἓνα πανταχοῦ, ἤτοι τρεῖς Τουρκαλβανούς καὶ ἓνα χριστιανόν, διότι τοιαύτη ἦτο ἡ ἀναλογία κατὰ τὸ θρήσκευμα τῶν κατοίκων τοῦ κράτους. Ἐφ' ὅσον οἱ Μουσουλμάνοι Ἀλβανοὶ ἦσαν τριπλάσιοι καὶ πλέον τῶν χριστιανῶν, καὶ εἰς τὰς διαφόρους δημοσίας θέσεις ἔπρεπε νὰ ἔχωσι τριπλασίας θέσεις. Τὰ προσόντα καὶ αἱ ἱκανότητες ἐλάχιστα ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν, ὅταν ἐγίνοντο διορισμοί, διότι ἔπρεπε τὸ μουσουλμανικὸν στοιχεῖον νὰ διατηρῇ τὴν ὑπεροχὴν του ἐν τῷ κράτει. Ἄν ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν τὰ προσόντα, θὰ ἔπρεπε τὰς δημοσίας θέσεις ὅλας σχεδὸν νὰ καταλαμβάνωσιν οἱ χριστιανοὶ μόνοι, διότι αὐτοὶ ἀπετέλουν καὶ ἀποτελοῦν ἀκόμη τὸ μόνον προηγμένον πνευματικῶς στοιχεῖον ἐν τῷ κράτει. Κατὰ ταῦτα παρατηρεῖ τις τὸ καταπληκτικὸν φαινόμενον ἐν Ἀλβανίᾳ, ὅτι καὶ εἰς ἓν οἶονδήποτε τελείως χριστιανικὸν χωρίον, ἂν τοῦτο εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τέσσαρας δημοδιδασκάλους οἱ τρεῖς ἦσαν πάντοτε Τουρκαλβανοὶ καὶ εἷς χριστιανός. Πᾶς τις φαντάζεται τί εἶδους μόρφωσιν θὰ ἔδιδον εἰς ἑλληνόπουλα οἱ Τουρκαλβανοὶ οὗτοι δημοδιδάσκαλοι. Ὅπόσον τραγικὴ ὑπῆρξεν ἡ μοῖρα τῶν ἑλληνοπαίδων εἰς τὴν μαρτυρικὴν Βόρειον

Ἡπειρον κατὰ τὴν τριακονταετίαν ταύτην τῆς ἀλβανικῆς διοικήσεως! Ἐντὸς τοῦ σχολείου οἱ μουσουλμανόπαιδες εἶχον πάντοτε τὰ πρῶτα θρανία καὶ ἐφέροντο ἔναντι τῶν χριστιανῶν συμμαθητῶν των ὡς κυρίαρχοι, ὡς μπέηδες, οὐδέποτε δὲ ὡς ἰσότιμοι πρὸς αὐτούς. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὰ τουρκαλβανικά ἐντελῶς χωρία ἐτοποθετοῦντο μόνον μουσουλμάνοι δημοδιδάσκαλοι. Εἰς τὰ μικτὰ ἐκεῖνα σχολεῖα—καὶ ἦσαν πολλὰ τοιαῦτα— εἰς τὰ ὅποια ὑπηρέτουν ἑλληνίδες διδασκάλισσαι μετὰ Τουρκαλβανῶν δημοδιδασκάλων, προήγοντο καὶ ἦσαν συνήθεις καὶ οἱ βίαιοι μικτοὶ γάμοι μετὰ τῶν ἑλληνίδων καὶ τῶν Τουρκαλβανῶν των συναδέλφων. Πλὴν τῆς τοιαύτης ἐκπαιδευτικῆς ἐξαθλιώσεως ἐν τῇ Βορ. Ἡπείρῳ κατὰ τὴν τριακονταετῆ μέχρι τῆς σήμερον Ἀλβανικῆν διοίκησιν, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐστερήθη ἑλληνικῶν βιβλίων, περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, διότι ἀπηγορεύετο ἡ εἰσαγωγή των εἰς Ἀλβανίαν καὶ ἂν τυχὸν εἰσήγοντο, ἦτο πολὺ ἐπικίνδυνον νὰ ἀναγινώσκη τις αὐτὰ ἐνώπιον ἄλλων, διότι θὰ ἐχαρακτηρίζετο ἀμέσως ὡς Γραικομάνος, ὡς ἐχθρὸς καὶ ὑπονομευτῆς τοῦ κράτους. Διὰ τῶν βιαίων καὶ ἀνελευθέρων τούτων μέσων ἐπέτυνον οἱ Τουρκαλβανοί, ὥστε οἱ Ἕλληνες, οἱ ἡλικίας κάτω τῶν 25 ἐτῶν, δὲν γνωρίζουν τὴν ἑλληνικὴν. Παρὰ ταῦτα δὲν ἐπέτυχον τὸ κυριώτερον, εἰς ὃ κατέπεινον ὅλα τὰ ἀνελεύθερα ταῦτα μέτρα, νὰ δαμάσωσι δηλαδὴ καὶ νὰ ἐξαλβανίσωσι καὶ τὸ βαθέως ἐρριζωμένον ἑλληνικὸν φρόνημα, καὶ τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Αἱ διώξεις καὶ τὰ μαοτρώγια τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἐκ μέρους τῶν ἀθεραπεύτως μισελλήνων Τουρκαλβανῶν καὶ κατὰ τὴν Ἰταλογερμανικὴν κατοχὴν τῆς Ἀλβανίας καὶ σήμερον ὑπὸ τὸ τρομοκρατικὸν καθεστῶς τοῦ Ἐμβέρ Χότζα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οἱ Τουρκαλβανοὶ γνωρίζουν καλῶς ὅτι δὲν ἐπέτυχον τὸν ἐξαλβανισμόν τῆς Βορ. Ἡπείρου, ὅτι οἱ Βορειοηπειρωτῶν ἐξακολουθοῦν ὅπως πάντοτε νὰ ἔχωσιν τὰ βλέμματά των ἐστραμμένα πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀγνοοῦσιν οἱ Τουρκαλβανοί, ὅτι τὰ φρονήματα καὶ αἱ ἰδέαι εἶναι ὡσὰν τὰ καρφιά, τὰ ὅποια, ὅσον κτυπᾶ κανεὶς τόσον βαθύτερον ἐμπηγνύονται εἰς τι ἀντικείμενον.

Τὰ μαρτύρια τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς μέχρι σήμερον.

Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς τῆς Ἀλβανίας τῷ 1939 μέχρι σήμερον αἱ πιέσεις καὶ οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορ. Ἡπείρου προσέλαβον μορφήν τελείας ἐξοντώσεως καὶ ἐξαφανίσεως τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἐκ προσώπου τῆς γῆς, ἐφ' ὅσον ὁ ἐξαλβανισμὸς των ἀπεδείχθη ἀδύνατος καὶ ἀκατόρθωτος. Οἱ Ἰταλοὶ καταλαβόντες τὴν Ἀλβανίαν, ἤρχισαν ἀμέσως νὰ ἐτοιμάζωνται πυρετωδῶς ἐν αὐτῇ διὰ τὰς περαιτέρω ἐπιχειρήσεις αὐτῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο ἔλαβον ἄγρια μέτρα κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορ. Ἡπείρου, ἵνα μὴ παρεμβάλωσι προσκόμματα εἰς τὰς ἐτοιμασίας των καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἐν πρώτοις ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι ὑπὸ διάφορα προσχήματα καὶ δι' ὀνομαστικῆς διαταγῆς ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Πλὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι σημαίνοντες Βορειοηπειρωτῶται ἐξετοπίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ συνεκεντρώθησαν εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ὄταν ἐτεροματίσθησαν αἱ προετοιμασίαι, ἡ Ἰταλία ἐπειέθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς ἡμέραν καὶ ὥραν ὀρισθεῖσαν ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸ πολεμικὸν Συμβούλιον τοῦ Μουσολίνι, ἧτοι τὴν 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 1940. Αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατέληξαν εἰς ἐπονείδιστον ἦτταν τῶν Ἰταλῶν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα προήλασαν μέχρις Αὐλῶνος—Τεπελενίου—Τρεμπεσίνας. Οἱ Βορειοηπειρωτῶται μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέχθησαν τὸν ἐθνικὸν στρατὸν καὶ παρεῖχον εἰς αὐτὸν πᾶσαν εὐκολίαν κατὰ τὸν σκληρὸν ἐκεῖνον χειμῶνα τοῦ 1940—1941. Οἱ Ἰταλοὶ ἔμαθον τὴν συμπεριφορὰν ταύτην τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορ. Ἠπείρου καὶ ἐκδικούμενοι, ἐβουβάριδίζον ἀδιακρίτως καὶ ἄνευ λόγου τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Βορ. Ἠπείρου. Κατ' αὐτὴν τὴν ἀγίαν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων οἱ ἀνίεροι Ἰταλοὶ ἀεροπόροι ἔρριψαν βόμβας κατ' αὐτοῦ τοῦ κέντρου Κορυτσᾶς, παρὰ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν, καὶ ἐφόνευσαν ἑκατὸν εἴκοσι περίπου ἀθῶα γυναικοπαιδα καὶ πολίτας. Ὁμοίως ἡ ὠραία Πρεμετὴ κατεστράφη τελείως ἐκ τῶν Ἰταλικῶν βομβαρδισμῶν, διότι οἱ Ἕλληνες πολῖται τῆς εἶχον βοηθήσῃ τὸν ἐθνικὸν στρατὸν κατὰ τὴν προέλασίν του πρὸς τὴν Κλεισούραν καὶ τὸ Τεπελένι. Εἰς βοήθειαν τῆς ἠττηθείσης συμμάχου καὶ πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ καταπεσόντος γοήτρου τοῦ Ἀξονος σπεύδει ἡ Γερμανία καὶ τότε τὰ Ἰταλικά στρατεύματα εἰσέβαλον εὐκόλως πλέον εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ ἔλαβον καὶ ταῦτα μέρος μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ θέσις τῶν Βορειοηπειρωτῶτων μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Ἰταλῶν εἰς τὰ μέρη των κατέστη αὐτόχρημα τραγική. Οἱ Ἀλβανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἠθέλησαν νὰ ἐκδικηθῶσιν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς των διὰ τὰς νίκας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ὅλοι οἱ ὀπωσδήποτε ἐκδηλωθέντες ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος διανοούμενοι καὶ πρόκριτοι, ἐν ᾧ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ αὐτοὶ ἐπέδειξαν παραδειγματικὴν συμπεριφορὰν πρὸς τοὺς Τουρκαλβανοὺς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν τῆς Βορ. Ἠπείρου, συνελήφθησαν, καὶ ἄλλοι μὲν ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοι δὲ μετεφέρθησαν εἰς διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἐπίσης οἱ Τουρκαλβανοὶ τῆς Τσαμουργιάς, εἰσελθόντες μετὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Τσαμουργιάν τῆς Ἠπείρου, προέβησαν εἰς παντοίας ὀμότητας κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἰταλοὶ κατέλυσαν τὰς ἑλληνικὰς ἀρχὰς τῆς Τσαμουργιάς καὶ ἀντικατέστησαν αὐτὰς δι' Ἀλβανῶν, διορίσαντες διοικητὴν αὐτῆς τὸν ἄλλοτε ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας Τζεμίλ Δίνο. Οἱ δὲ Μουσουλμάνοι Τσάμηδες, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τοὺς αἰμοβόρους Μασᾶρ καὶ Νουρῆ Ντίνιδες, καίουν καὶ

πυροπολοῦν τὰ πάντα ἐν τῷ νομῷ Θεσπρωτίας, ἐκτελοῦν 49 προκρίτους τῆς Παραμυθιάς καὶ ἑνδεκα ἐκ τῆς περιφερείας τῆς, φονεύουν, ὡς εἶπομεν, καὶ αὐτὸν τὸν Ἑλληνα Νομάρχην Βασιλάκον καὶ εἰσέρχονται ἀκόμη καὶ εἰς τὰ χριστιανικὰ χωριὰ τῆς Βορ. Ἡπείρου, ὅπου συνεχίζουσι τὸν ὄλεθρον. Εἰς 2050 ἀνέρχονται αἱ καεῖσαι οἰκίαι καὶ εἰς 880 οἱ ἐκτελεσθέντες εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν Τσάμηδων. Καὶ ὅμως οἱ Μουσουλμάνοι Τσάμηδες ὑπὸ τὴν χρηστὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν ἐπὶ τριακονταετίαν ἀπῆλθον ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἴσων δικαιωμάτων μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων συμπολιτῶν ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. Εἶχον ἀλβανικὰ σχολεῖα, ἀλβανοὺς διδασκάλους, οἱ μουφτῆδες τῶν ἐπληρῶνοντο ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον καὶ τὰ βακούφια τῶν διεχειρίζοντο μόνοι ἀνευ ἀναμίξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἐπανελθόντες ἤδη οὗτοι μετὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὰς πατρίδας τῶν, ἐλησμόνησαν ταῦτα πάντα, ἐπιδείξαντες ἀχαριστίαν καὶ ἀπιστίαν πρὸς τοὺς τέως συμπολίτας τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπερίγραπτα εἶναι τὰ μαρτύρια τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς ἀντάρτας κατὰ τὴν Ἰταλογερμανικὴν κατοχὴν. Οἱ Παρτιζάνοι Τουρκαλβανοὶ (Ἀπελευθερωτικοῦ Πατριωτικοῦ Μετώπου) καὶ οἱ Μπαλίσται (Ἐθνικοῦ Μετώπου), διεφώνουν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀλληλοεπολεμοῦντο πολλάκις, ἀλλ' εἰς ἓν σημεῖον, ὡς Τουρκαλβανοί, ἦσαν σύμφωνοι καὶ ἐσυντόνιζον τὰς ἐνεργείας τῶν, εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βορ. Ἡπείρου, ἵνα ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα πᾶν δικαίωμα ἀξιώσεως ἐπ' αὐτῆς. Πολλάκις αἱ ἀνωτέρω ἀνταρτικαὶ ἀλβανικαὶ ὁργανώσεις ἐδημιούργουν ἐπεισόδια καὶ σαμποτάζ εἰς βάρος τῶν κατακτητῶν εἰς περιφερείας ἑλληνοχριστιανικὰς, αἱ ὅποια οὕτως ὑφίσταντο ὡς ἀντίποινα φρικτὰς διώξεις καὶ ὀμότηας ἀπὸ τοὺς Ἰταλογερμανοὺς. Καὶ μήπως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν καὶ ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς βίας τῶν Παρτιζάνων τοῦ Ἐμβέρ Χότζα, ἔπαυσαν τὰ δεινὰ τῆς Βορ. Ἡπείρου; Ἀντιθέτως ὅτι περιεσώθη ἀπὸ τὸν ὄλεθρον ἐν Βορ. Ἡπείρῳ φροντίζουσι οἱ σήμερον κυβερνῶντες ληστοσυμμορῖται Τουρκαλβανοὶ νὰ ἐξαφανίσουν τελείως. Εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης διελύθησαν τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ἡ τυραννία ἐξέλιπεν, οἱ ὄμηροι καὶ αἰχμάλωτοι ἐπανερχοῦνται εἰς τὰς πατρίδας τῶν καὶ ὅμως ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπὸ τὸ τρομοκρατικὸν καθεστῶς τοῦ Ἐμβέρ Χότζα, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Νικητῶν τοῦ πολέμου καὶ παρὰ τὰς ἐπανελημμένας ἐκκλήσεις καὶ διαμαρτυρίας τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρῳ Ἑλλάδι Βορειοηπειρωτικῶν Συλλόγων, τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, οἱ Βορειοηπειρωτῶν ἐγκλείονται εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεων τῆς Βορ. Ἀλβανίας, αἱ οἰκίαι καὶ τὰ καταστήματά τῶν διαρπάζονται, οἱ ἔμποροι καὶ ἐπαγγελματῆαι φυλακίζονται μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσουν τὰ ὑπέρογκα ποσά, ἅτινα ἐπιβάλλουν εἰς αὐτοὺς πρὸς πληρωμὴν ὡς εἰσφορὰν οἱ σημερινοὶ Κυβερνηταὶ τῆς Ἀλβανίας, καὶ πάν-

τες οἱ ὀπωσδήποτε ἐκδηλούμενοι κατὰ τοῦ τυραννικοῦ καθεστῶτος των καταδιώκονται ποικιλοτρόπως. Εἶναι ἄγνωστος ἀκόμη ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκτελεσθέντων Βορειοηπειρωτῶν, τῶν ἐν στρατοπέδοις ἢ ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐγκλεισμένων, τῶν πυρποληθέντων χωρίων ὑπὸ τῶν Ἰταλογερμανῶν, ὑπὸ τῶν Μπαλιστῶν καὶ ὑπὸ τῶν Παρτιζάνων Ἀλβανῶν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐκ Βορ. Ἡπείρου τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941 μέχρι σήμερον. Ἡ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀγῶνος Βορ. Ἡπείρου φροντίζει νὰ ἔχη ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς τῶν ἀπωλειῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι καθ' ἑκάστην αὐξάνονται, διότι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη οἱ διωγμοὶ τῆς Βορ. Ἡπείρου καὶ νέα θύματα προστίθενται. Ὅταν γνωσθῇ ὁ τελικὸς ἀπολογισμὸς τῶν θυμάτων καὶ καταστροφῶν τῆς Βορ. Ἡπείρου, θὰ φρίξη ἡ πεπολιτισμένη ἀνθρωπότης πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς καὶ πᾶς τις θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ Βορ. Ἡπειρος ὑπῆρξε τῇ ἀληθείᾳ τόπος μαρτυρίου, τόπος οἰμωγῶν καὶ θρήνων, οἱ ὁποῖοι αἵματώνουν τὴν ψυχὴν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπῆς, τῷ διαβιβασθέντι πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὸ Συμβούλιον τῶν Πέντε, εἰς 200 περίπου ἀναβιβάζονται τὰ πυρποληθέντα ἐν Βορ. Ἡπειρῶ χωριά. Ὁμοίως κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε πληροφορίας οἱ ἐκτελεσθέντες νέοι, γέροντες καὶ γυναικόπεδα ἀνέρχονται εἰς 1700, αἱ καίσαι οἰκίαι εἰς 6200, αἱ ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῦ Ἀλεσίου, Κούξ, Δυρραχίου καὶ Βερατίου οἰκογένειαι εἰς 1400, καὶ οἱ καταφυγόντες εἰς Ἑλλάδα, ἵνα διασωθῶσιν ἐκ τῆς σφαγῆς, εἰς πέντε χιλιάδας περίπου.

Ἡ συνεχιζομένη ἀκόμη ἐν Βορ. Ἡπειρῶ μαρτυρικὴ ζωὴ ὑπὸ τὸ τυραννικὸν καθεστῶς τοῦ Ἐμβέρ Χότζα, μολονότι ὁ πόλεμος ἐτελείωσε καὶ οἱ ἐλεύθεροί καὶ ἀπολαύουν πλέον τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ ἀνασυγκροτοῦνται, ἀποτελεῖ ἀληθὲς στίγμα διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης καὶ μεγίστην ἀδικίαν ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἐναντι τῆς ἀρκετὰ ἤδη δοκιμασθείσης καὶ θυσιασθείσης διὰ τὴν συμμαχικὴν νίκην Ἑλλάδος. Αἱ θυσίαι αὗται καὶ οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων τῆς ἐθνικῆς ιδέας ἐν Βορ. Ἡπειρῶ ἀποδεικνύουν καὶ κραυγάζουν, ὅτι οἱ Βορειοηπειρωτῶν, ὡς γνήσιοι Ἕλληνες, δὲν ἐννοοῦν πλέον νὰ παραμείνουν δοῦλοι ὑπὸ τοὺς Ἀλβανούς καὶ καμμία δύναμις πλέον ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μυχαιτάτου πόθου αὐτῶν, τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς μητρὸς των Ἑλλάδος. Ἡ αἰωνία δὲ Ἑλλάς, ἡ ἀρθεῖσα εἰς τὰ ὕψη τῆς ἀρχαίας δόξης διὰ τῆς μυθικῆς ἐποποιίας εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ Βουνὰ ἐν τῷ σκληρῷ ἀγῶνι κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἔχει τὴν δικαίαν ἀξίωσιν νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ πόθος οὗτος καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἀνεχθῇ πλέον τὴν Βόρειον Ἡπειρον, τὴν πατρίδα τῶν ἐκλεκτοτέρων τέκνων της, στένουσαν καὶ δουλεύουσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀπολιτίσιων καὶ πρωτογόνων Τουρκαλβανῶν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀγωνίας τῆς Βορ. Ἡπείρου. Καὶ ὁ ἐπίλογος τῆς δὲν εἶναι, εἰμὴ μία κραυγὴ τοῦ δικαίου τῆς, ὅπως ἀποδοθῆ ἔκει ὅπου φυσικῶς, ἐθνολογικῶς, ἱστορικῶς ἀνήκει. Φωνάζουν καὶ ἀξιοῦν τὴν πολυπόθητον ταύτην ἔνωσίν τῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος αἱ ἰσραήλ ψυχαὶ τῶν μαρτύρων Βορειοηπειρωτῶν, ποὺ ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς. Φωνάζουν καὶ ἀξιοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς αἱ γενναῖοι νεκροὶ τῆς ἐποποιΐας, ποὺ ἐξετυλίχθη εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικά βουνὰ κατὰ τὴν ἄνισον πάλην πρὸς τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, καὶ τῶν ὀλοίων οἱ τάφοι, κείμενοι ἄκλαυτοι, ἀπεριποίητοι ἀπὸ τοῦ εἰλείου των, μολύνονται ἀκόμη τώρα ἀπὸ τὰ πατήματα μισητῶν τυραννῶν. Φωνάζουν καὶ ἀξιοῦν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν βιασάτων Τουρκαλβανῶν αἱ εὐγενεῖς ψυχαὶ τῶν πολυαρίθμων τῆς μεγάλων εὐεργειῶν, ποὺ ἐλάμπρουναν καὶ αὐτὴν καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα μετὰ καλλιμάρομα εὐαγῆ καθιδρύματα. Φωνάζουν καὶ ἀξιοῦν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς τὰ ἄνω τῶν πενήκοντα χιλιάδων ἐξόριστα τέκνα τῆς, ποὺ κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, Ἀμερικὴν, Αἴγυπτον καὶ Τουρκίαν. Τὰ πάντα συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Βορ. Ἡπείρου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ὑπάρχει διεθνὴς δικαιοσύνη εἰς τὸν κόσμον, ἂν οἱ Μεγάλοι σέβωνται τὰς ὑπογραφάς, δι' ὧν οὐχὶ ἅπαξ ὑπέγραψαν τὴν ἀπόδοσίν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρέπει καὶ εἶναι ἠθικὸν καὶ δίκαιον νὰ λήξῃ αὐτὴν τὴν φορὰν κατ' εὐχὴν τὸ πρόβλημα τῆς Βορ. Ἡπείρου. Εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι, ὅτι ἡ κραυγὴ αὕτη τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς θὰ κατισχύσῃ ἐναντίον ὑπούλων συμφερόντων ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς Δυνάμεως, ἐναντίον τῶν ἀστηρίκτων ἀντιθέτων ἰσχυρισμῶν τῶν σημερινῶν Τρομοκρατῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν ὑποκρυπτομένων πατρῶνων των. Ἡ Βόρ. Ἡπειρος ἀποτελεῖ σήμερον τὴν λυδίαν πέτραν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ἠθικῶν καὶ φιλελευθέρων ἀρχῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐξ ὧν σήμερον ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τῶν ἐν Βορ. Ἡπείρῳ καὶ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Βορειοηπειρωτῶν.

ΒΑΣ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>Πρόλογος</i>	Σελ. 3
 <i>Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Εὐρώπη.</i>	
Ἀνάγκη διεθνοῦς δικαιοσύνης	5
Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας ἀδικίαι πρὸς τὴν Ἑλλάδα	» 6
Τί ὀφείλει ἡ Εὐρώπη εἰς τὴν Ἑλλάδα	» 7
 <i>Ἡ Βόρειος Ἡπειρος καὶ ἡ Εὐρώπη.</i>	
Πρώτη ἀπελευθέρωσις τῆς Βορ. Ἡπείρου (1913)	» 11
Παραχώρησις τῆς Βορ. Ἡπείρου εἰς τὴν Ἀλβανίαν, Πρωτόκολλον Φλωρεντίας	» 12
Ἐπανάστασις Βορειοηπειρωτῶν. Πρωτόκολλον Κερκύρας 17 - 5 - 1914	» 15
Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Ἀνακατάληψις τῆς Βορ. Ἡπείρου ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ὀκτώβριος 1914	» 17
Ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Εἰρήνης κατὰ τὸ 1919 καὶ 1920. Τὰ συμφέροντα τῶν Ἰσχυρῶν ἐπιβάλλονται. Ἡ Βορ. Ἡπειρος πάλιν ὑπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς	» 19
Ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων κατὰ τῆς Ἰταλίας εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ (Ὀκτ. 1940 = Ἀπρίλ. 1941)	» 21
 <i>Ἡ Ἡπειρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.</i>	
Ἀρχαῖοι χρόνοι	» 24
Βυζαντινοὶ χρόνοι	» 26
Νεώτεροι χρόνοι	» 26
 <i>Ἡ ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Βορ. Ἡπείρου.</i>	
Οἱ μεγάλοι Εὐεργεταὶ καὶ τὰ Σχολεῖα	» 28
Πληθυσμὸς καὶ γλῶσσα	» 30

Ἡ Ἀλβανία ὡς προτεκτοράτον τῆς Ἰταλίας ἐν Εὐρώπῃ.

Ἀρχαὶ καὶ ἐξέλιξις τοῦ Ἀλβανικοῦ Ἔθνους	»	35
Αἱ ἐνέργειαι τῆς Ἰταλίας πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀλβανίας	»	38
Ἡ Ἀλβανία δορυφόρος τοῦ Ἀξονος. Ὁ μῦθος περὶ σοβαροῦ κινήματος ἀντιστάσεως ἐν αὐτῇ	»	44

Ὁ Γολγοθάς τῆς Βορ. Ἠπείρου.

Μαρτύρια τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἀλβανικοῦ κρατιδίου	»	51
Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας	»	54
Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων	»	56
Τὰ μαρτύρια τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς μέχρι σήμερον	»	57

Ἐπίλογος

» 61

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ. Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Τόμος Α'. Θεσσαλονίκη 1940. 8ον σ. ια+656.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. **Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη**, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796 - 1832. Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Θεσσαλονίκη 1940. 8ον σ. ιε+297.
2. **Μ. Μαραβελάκη**, Μακροσεισμικὴ σπουδὴ τῶν σεισμῶν Κατερίνης. Θεσσαλονίκη 1941. 8ον σ. 31.
3. **Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη**, Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Βεροίας. Ἐκλογαί. Θεσσαλονίκη 1942. 8ον σ. ε+129.
4. **Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη**, Ἰωάννης Κωιτούνιος ὁ ἐκ Βεροίας σοφός. Θεσσαλονίκη 1943. 8ον σ. 32.
5. **Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη**, Ἡ Θεσσαλονίκη κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 46.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. **Ἀθαν. Χρυσοχόου**, Οἱ βόρειες ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ βουλγαρικὲς βλέψεις. Θεσσαλονίκη 1942. 8ον σ. δ+38.
2. **Ἀθαν. Χρυσοχόου**, Οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου. Θεσσαλονίκη 1942. 8ον σ. 18.

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. **Β. Βογιατζῆ**, Λαὸς χωρὶς χῶρο. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 104.
2. **Στίλπ. Π. Κυριακίδου**, Τὰ βόρεια ἐθνολογικὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 66.
3. **Ἰ. Παπαστιώρου**, Ἡ συμβολὴ τῆς Βορείου Ἑλλάδος εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 27.
4. **Χριστοφ. Α. Νάλτσα**, Τὰ ἑλληνοσλαβικὰ σύνορα. Αἱ πρὸς βορρᾶν ἔθνικαί μας διεκδικήσεις. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 88.
5. **Στίλπ. Π. Κυριακίδου**, Βούλγαροι καὶ Σλάβοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 50.
6. **Ν. Κ. Διούμπα**, Ἡ ἀναγκαία στρατηγικὴ διαρρύθμισις τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 15.
7. **Δ. Κακκάβου**, Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακοντατίαν καὶ τὰ ἔθνικα ἡμῶν δίκαια. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 18.
8. **Β. Ἰωαννίδου**, Ἡ ἀγωνία τῆς Βεροίας. Θεσσαλονίκη 1946. 8ον σ. 64.

ΥΠΟ

1. **Ἰ. Βογιατζίδου**, Τὰ πρὸ



478



SB

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ